

ISSN 0213-1366
Desembre 1989
núm. 116, any 30
Preu: 475 pts.

horitzons

Editorial
RICS I LLIURES

Ignasi Riera
LES COACCIONS

Andreu Mayayo
EL FIL ROIG

Josep Lluís Atienza
VOLDRIA SER UN ALEMANY DE L'EST

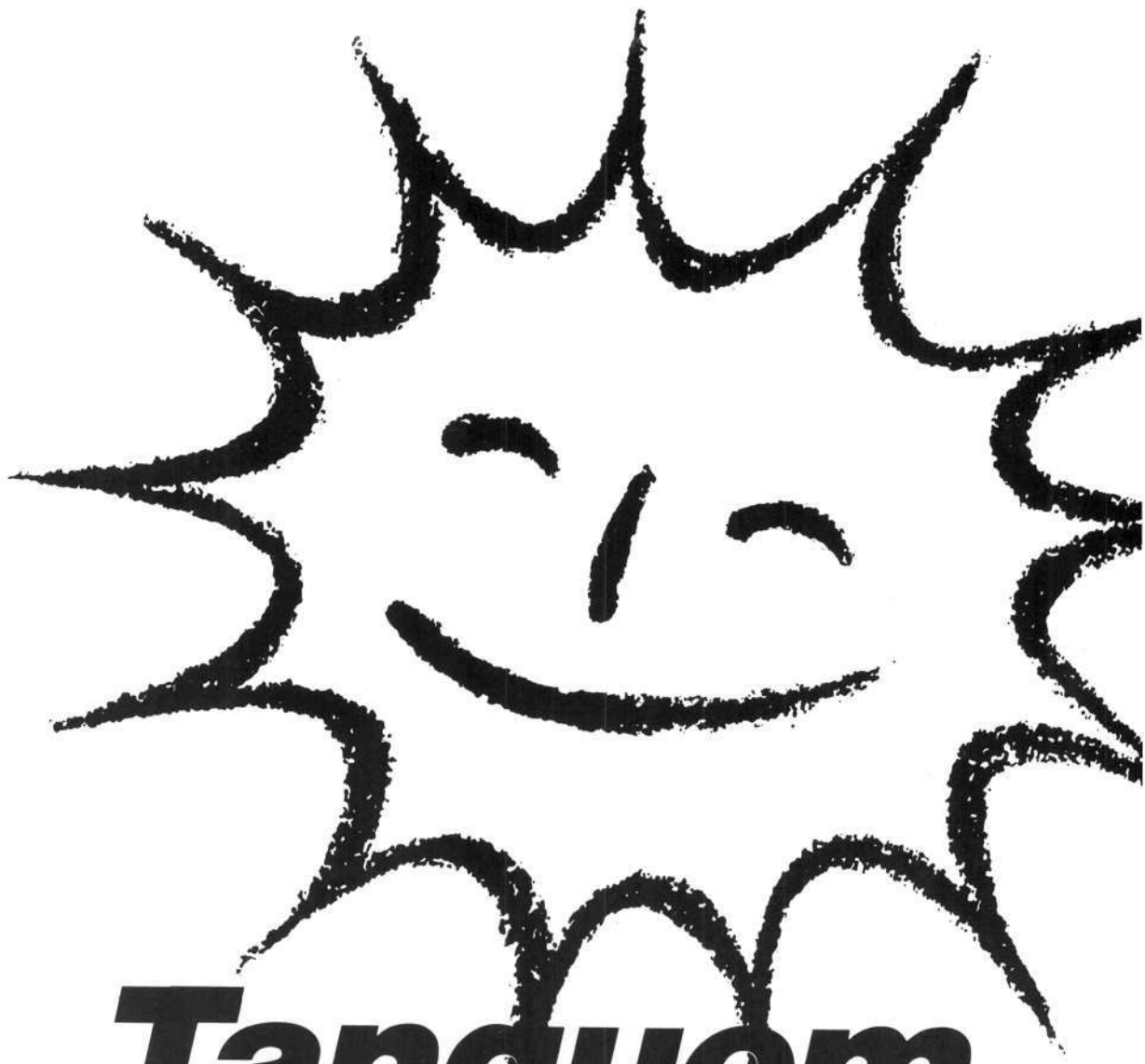
Leopold Espuny
REVOLUCIÓ FRANCESA I SOCIALISME

Abel Aganbeyan
ELS PROBLEMES DE L'ECONOMIA SOVIÈTICA

Otto Lacis
EL DEBAT SOBRE LA REFORMA ECONÒMICA

Josep Bonifaci
"AUTOBIOGRAFIA" (1965)

Iris Zaida
L'ESCULTURA COM A MITJÀ

***Tanquem
Vandellòs!!***

**Iniciativa
per Catalunya**

núm. 116, any 30

desembre 1989

Director:

Francesc Roca

Consell de redacció:

Josep Lluís Atienza

Joan Botella

Francesc de Carreras

Josep Chabàs

Agustí Colomines

Joan Coscubiela

Ramon Espasa

Enric Franch

Emili Gasch

Andreu Mayayo

Eduard Jiménez

Miquel Molins

Emili Muñoz

Oriol Ramis

Mariona Ribalta

Ignasi Riera

Laura Tremosa

Francesc Vallverdú

Josep Lluís de Villasante

Ricard Vinyes

Secretària de redacció:

Cris Gadea

Directora periodista:

Marta Corcoy

Dibuixos:

Lluïsa Jover

Disseny gràfic:

Iris Zaida

Producció:

Sònia González

Correcció:

Isuka Palau

Subscripcions:

Helena Pons

Nous Horitzons

Tel. (93) 302 75 93

Edita:

CPR, S.A.

Redacció i administració:

Ciutat, 7

08002 Barcelona

Tel. (93) 301 05 54

Fotocomposició:

Edicatsa

Impremta:

Litosplai

Distribució:

L'Arc de Berà

Llull, 10-14, baixos

08005 Barcelona (Poblenou)

Tel. (93) 300 32 51

Subscripció

per cinc unitats:

Espanya: 2.000 pts.

Europa: 2.250 ptes.

Rest del món: 2.500 ptes.

Dipòsit legal: B 37.808/77

ISSN: 0213-1366

NH és membre de l'APPEC

Editorials

2. De pressa, de pressa. 3. Les coaccions, Ignasi Riera. 4. Comunistes i socialistes: identitats. 5. Rics i lliures.

L'ull sensible

6. Valerià Pujol. Vallverdú. Fàbregas. Premis. Boviatsis. "iAy, Carmela!". "El viatge". Erasmus. "Humanitats". "Sarafina", Iris Zaida.

El pensament i l'acció

Després de les eleccions. 10. El fil roig del moviment real, Andreu Mayayo. 14. Paràsits i nova política econòmica, Josep Sorribes. 15. Salaris, Josep Llord. 16. Servir o servir-se'n, Jordi Berrio. 17. N'hi ha que es passen de rosca, Francesc Vallverdú. 18. Voldria ser un alemany de l'Est, Josep Lluís Atienza.

Horitzons del món

20. Influència de la Revolució Francesa i actualitat del socialisme, Leopold Espuny. 25. Els països de l'Est, Francesc Artal.

El vent de l'Est

26. Problemes de l'economia soviètica, Abel Aganbegyan. 30. Cinc notes sobre l'economia soviètica: L'economia submergida, Nikolai Andreev. Els "milionaris cooperativistes", N. Pasjin. Un nou model, I. Rapoport. Els preus, L. Voskresenski. L'arrendament, V. Boer. 34. El debat sobre la reforma econòmica, Otto Lacis.

Cartes a la redacció

39. Cartes S. Milà, G. Ros, T. Jesús, M. Bosch, J.M. Balañà, A. Oterino, A. Vidal, E. Lacort, M. Sellarés, "Saó", M.J. Aubet, A. Aksoyek, R. Aracil, A. Mercè Varela.

Documents d'arxiu

44. "Autobiografia" (1965), Josep Bonifaci.

Llibres, exposicions, cinema

48. Importar, F.R. 49. Els lusíades, Francesc Roca. 49. L'escultura com a mitjà, I.Z. 50. Cal matar el missatger?, Romà Oltra. 52. Pel·lícules comercials, Josefa Cantijoch. 53. Revistes.

Columnes

3. Ignasi Riera. 14. Josep Sorribes. 16. Jordi Berrio. 17. Francesc Vallverdú. 18. Josep Lluís Atienza. 25. Francesc Artal. 52. Josefa Contijoch.

De pressa, de pressa

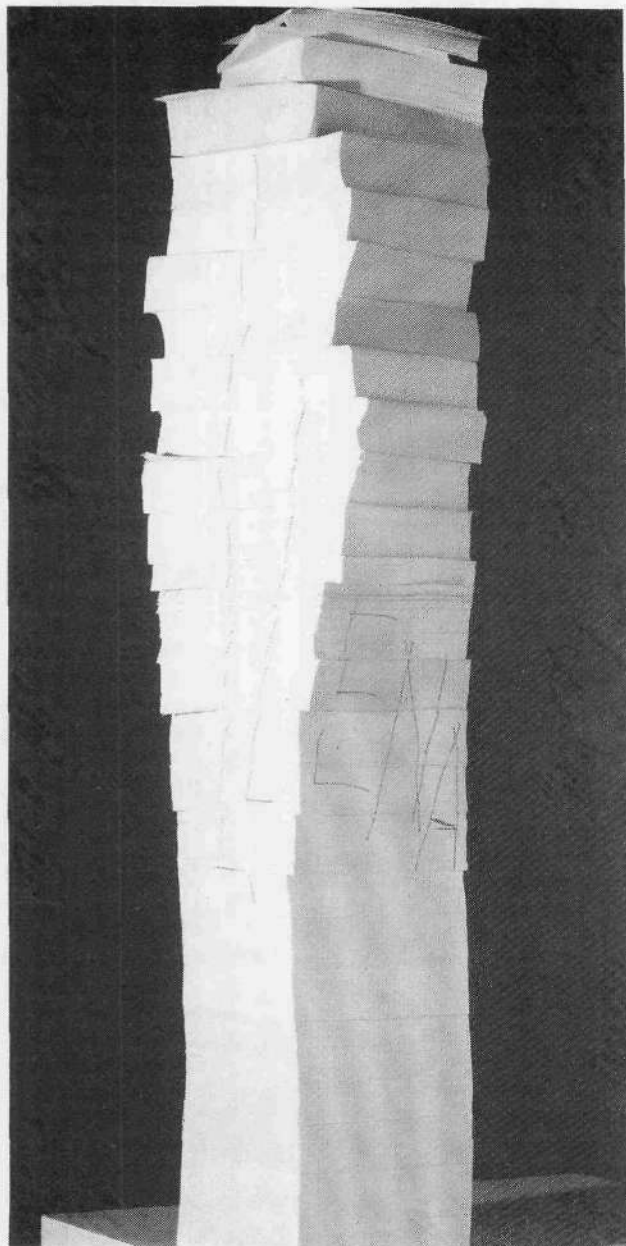
El Govern va convocar les eleccions ràpidament, aprofitant el moment de les vacances. Iniciativa per Catalunya, Esquerra Unida, al País Valencià, Izquierda Unida al conjunt de l'Estat van fer un bon paper fins a esdevenir la tercera força electoral en el conjunt de l'Estat espanyol, amb 1.851.080 vots, el 9 per cent, i 18 diputats.

El programa i els homes i les dones d'IU-IC presentaren, el 29 d'octubre, «elements de futur» després d'haver donat «notícia d'Europa» i haver protagonitzat «una vaga general» gairebé un any abans. Nous Horitzons dedicà el primer número del 1989 (núm. 112, abril) a l'anàlisi de la primera vaga general de la història de la democràcia, i el segon número (núm. 113, juny) a Europa i a l'actuació del Parlament Europeu. El tercer número (extra, 114-115, setembre) ha presentant alguns dels «elements de futur» que jugaven a la contesa electoral del 29 d'octubre. Però deu dies abans, el 19 d'octubre, es va produir un accident greu a la central nuclear de Vandellòs 1, situada al límit de l'àrea metropolitana del Camp, i ben a prop de l'àrea metropolitana de Barcelona. Ràpidament, Iniciativa per Catalunya va demanar el tancament de la central. Ràpidament es van convocar manifestacions de protesta. El diumenge 26 de novembre, milers de catalans van omplir el centre de Barcelona, però ni el partit socialista, ni el partit liberal (CDC, a Europa), ni el partit demòcrata cristià (UDC, a Europa) hi van participar.

Mentrestant, Dolores Ibárruri, aquella basca que en la seva joventut havia triat un pseudònim femení per escriure, el de la flor de la Passió de Crist, la Pasionaria, moria a Madrid, el 12 de novembre. I una gernació va ocupar el centre de Madrid en un acte, curiosament, gens nostàlgic, gens simbòlic. Era la gent corrent que deia tranquil·lament adéu a «una flor del segle XX».

D'uns anys ençà, però, sobretot, d'uns mesos i unes setmanes ençà, el «vent de l'Est» ha esdevingut «la simfonia d'un nou món». A l'editorial del darrer número de Nous Horitzons es deia que ens trobem al davant de «més comunistes que mai». I el que ara volen fer els comunistes és la cosa més ambiciosa, més «força» que es pugui fer: unir igualtat y llibertat. Com sempre, però ara hi ha les condicions que, abans, no existien. La transició del socialisme d'Estat al socialisme democràtic no té precedents, tal com recorda la declaració programàtica del «nou» Partit Socialista Hongarès (que publiquem en aquest número). Ara: aquesta transició es fa a partir de / forçada per unes circumstàncies complexes. A «Cinc notes sobre l'economia soviètica» se'n donen exemples.

De pressa, de pressa, judici i condemna a Josep M. Moragriga i Carles Hinojosa, insumisos (però «ningú no pot jutjar la nostra consciència», han dit), avenç del Frente Farabundo Martí a El Salvador, i manifestacions catalanes de suport a la guerrilla, govern d'unitat a Grècia, amb els comunistes, una «primavera de Praga» a la tardor, amb l'eslovè Alexander Dubcek que té 21 anys més, l'ensulsiada del partit «dinàstic» de l'Índia, l'èxit del Frente Amplio a Montevideo... Què més?

Antoni Llena

DIU EL MUSSOL...

Les coaccions

Fins a quin punt som lliures? Aquesta és la qüestió. ¿Qui i com atempta contra la nostra llibertat i el seu exercici quotidià? El Fabra defineix «coacció» com l'acció de constrènyer la voluntat d'algu a fer o a dir alguna cosa. I defineix el verb transitiu «constrènyer» com obligar o reduir algu a obrar contra la seva voluntat. I suggereix com a sinònims: reprimir, contenir; cloure estrenyent.

El tema de les «coaccions» va aparèixer al míting final de la campanya electoral de la tardor passada. Rafael Ribó, ja a la clausura de la campanya, denunciava les coaccions que havien estat fetes contra els votants i encara temia noves coaccions o tele-coaccions. ¿Que recordava potser els darrers metres de la cursa política que va ser el referèndum sobre l'OTAN?

Un cop passades les eleccions, i des de l'alegria «relativa» d'uns resultats favorables, ¿no seria hora que tornéssim a parlar de les coaccions en el sistema polític actual? ¿O de la relació que hi ha entre lliure decisió moral i coaccions, físiques o morals? Crec que ens interessa, a tots, sospesar el xantatge objectiu que signifiquen les «coaccions» socials de la misèria bàsica. No es pot parlar d'igualtat davant les urnes entre ciutadans que no arriben a mínims. L'espectacle mundial de la misèria fa que conceptes bàsics, com el de democràcia, hagin de ser interpretats o bé des del cinisme o bé des d'un nou ordre mundial de prioritats i urgències. ¿Qui pot, en efecte, pactar amb el futur sense fer esment de les mesures socials?

Hi ha, també, coaccions de tipus cultural. Els estudis, encara massa parcials, sobre l'abstenció es posen d'acord en un punt: les xifres màximes d'abstenció coincideixen amb sectors culturalment més deseparats (i em refereixo a la «cultura acadèmica», en cap cas a la cultura «antropològica»). Seria important que el votant es deixés guiar per la comparació de programes i per les garanties comprovables d'aplicació d'aquests programes. Ara bé: la majoria de votants no tenen prou cultura «acadèmica» com per poder-se lliurar a l'exercici d'una valoració comparativa de programes. Els publicitaris de la política ho saben i per això ens proposen imatges teòricament «atractives» que substitueixen amb escreix (des d'una òptica de l'eficàcia de qui va a la cacera dels vots) l'anàlisi comparativa de programes. La foto de les rialles dels polítics (un dels sectors socials més propensos al gest protocolari, a la histèria, a la pèrdua de l'equilibri sentimental) té més poder de «convicció» que allò que aquesta rialla vela o revela. Quina llàstima!

D'altres han parlat de les coaccions dels hàbits socials. La moda per exemple (en el vestit o en tipus d'alimentació o de vacances) imposa hàbits, pautes de com-

portament, directrius que frustren aquells que no s'hi poden emmotllar.

Des d'una òptica d'ètica política, crec que és especialment greu l'ús de la por com a element de coacció i/o de «tele-coacció». En política, tots els sistemes són deficients. El votant vol triar el que li sembla menys pernicios. Presentar, per tant, les opcions polítiques amb una certa dosi d'ironia afavoreix el sa exercici de la democràcia. Mentre que l'argumentació tremendista: «o em voteu a mi o no cobrareu les pensions de jubilació», «o em voteu a mi o voteu el caos», conté una càrrega d'injustícia revoltant, dosis imperdonables de mala llet, de coacció moral, que pot arribar fins a la «dictadura moral» més innoble. Eren mètodes usats pels feixismes i per altres totalitarismes, més o menys estalinians. No és legítim que en facin ús gent que «combrega» amb un tarannà democràtic.

Finalment, crec que coaccionem quan els missatges publicitaris compten amb suports econòmics tan diferents, des d'una opció o des d'una altra. ¿Ha calculat algu els pressupostos reals dedicats per cada partit a la darrera campanya electoral? Confesso que m'he sentit del tot discriminat. Quan arribava a un poblet i sentia parlar de «Força !», de «progrés» o de «paraula» hauria volgut que les regles de joc haguessin estat homogènies i comparables. A ningú no li agrada perdre el matx en què participa. I la coacció d'una publicitat abassegadora tendeix a incrementar els vots a favor dels que la posen en marxa perquè la poden finançar. La pràctica posterior demostra que qui guanya vots gràcies a la publicitat de les grans promeses s'acostuma a convertir la política en un seguit de propostes publicitàries. La denúncia, al Parlament de Catalunya, dels recursos que esmerça en publicitat institucional CiU, es recolza en el fet que el ciutadà percep que hi ha una tendència creixent a substituir l'acció de govern per la publicitat de govern. I és que sempre resulta més fàcil anunciar una obra, posar-ne la primera pedra, que no pas realitzar-la. «L'obra feta» és un xantatge dels governs perquè l'exposen amb un missatge subliminar que és falsejador: «gràcies a nosaltres, aquí teniu l'obra feta... que sense nosaltres no existiria». La segona part de la proposició és, estadísticament, falsa. Tard o d'hora, millor o pitjor, amb més o menys abusos, amb un cost més o menys elevat... l'obra necessària hauria estat feta.

Meditar sobre les coaccions és meditar sobre els límits de les llibertats. Els pobles hem d'aspirar a ser més lliures. Per això ens esborrona que creixin tant les coaccions socials, culturals, morals i polítiques (sovint exercides amb diner públic) del nostre entorn nacional.

Ignasi Riera

Comunistes i socialistes: identitats

La dreta conservadora de tota la vida (mitjançant *La Vanguardia* per exemple) o la nova dreta (mitjançant *El País*, per exemple) s'han aixoplugat sota el paraigua del partit socialista (és a dir, de la nova forma del poder: més del 50 per cent dels delegats al darrer congrés del PSOE havien ingressat en aquest partit després del seu triomf electoral del 1982) per continuar exercint el seu domini que és, també, un domini intel·lectual. Per exemple, la dreta disfressada de socialista s'ha dedicat a fer circular dues identitats falses del socialisme i el comunisme. El socialisme «reuneix —es diu— la vitalitat pluridimensional de la societat civil a la qual l'Estat no pot ni ha de pretendre substituir» i reconeix «aquest motor primordial que és la iniciativa privada» i que «no es pot destruir l'economia de mercat».

El comunisme són «teories dogmàtiques i monopolitzadores» i «té una relació monolítica amb les coses». O bé és «la crítica exagerada dins el model» i «no ha estat capaç de donar un model alternatiu» (editorial i declaracions de Jorge Semprún a *La Vanguardia*, 30-7-1989).

En poques paraules, la dreta conservadora atribueix al socialisme en general i a l'espanyol en concret, els valors que ella, la dreta, simula defensar: la vitalitat, la pluridimensionalitat, la societat civil, la iniciativa privada, el mercat, etc. I atribueix al comunisme els atributs dels «dolents» de la pel·lícula: el dogmatisme, monopoli, estatisme, monolitisme, criticisme exagerat i, alhora, manca de model.

Els fets són tossuts. Els diaris i les televisions (és a dir, la cultura) els pot canviar, però. Per això (només és un exemple), Semprún és el govern central i *La Vanguardia* no li escatima elogis. Per desmentir els fets, per tergiversar la realitat. Quins són els fets? L'observació a ull nu del nostre voltant ens podria fer arribar ràpidament a una conclusió diametralment oposada a la que exposa la dreta conservadora: l'emergència és, de bon tros, obra dels comunistes. Compteu-hi: sindicats i unions de treballadors (però, també: cooperatives, SALS, moltes PIMES), associacions de veïns, de joves, de consumidors, d'usuaris, de pares d'alumnes, de pensionistes (però, també: ajuntaments democràtics, casals, ateneus, escoles, revistes, editorials), el moviment de renovació pedagògica (des de l'escola bresso a l'Institut de tercer cicle), el moviment feminista, el

moviment per la pau, la solidaritat amb les lluites per l'alliberament nacional, la lluita pels canvis en el món de la televisió i de la cultura, etc., etc. Fóra difícil no trobar més d'un comunista (amb carnet, o sense) al darrere de cadascuna d'aquestes expressions de la vitalitat i la pluridimensionalitat de la societat civil. Exemples? Podríem omplir una enciclopèdia il·lustrada de 10 volums. (El llibre de 37 autors, *La nostra utopia*. PSUC. 50 anys d'història de Catalunya, editat per la revista *Nous Horitzons* i publicat per editorial Planeta, n'és, només, un tast, un avenç; manquen encara els 10 volums.)

En canvi, si bé és fàcil trobar la dreta conservadora darrere dels dogmes i, sobretot, darrere els monopolis i els Estats, és pràcticament impossible trobar-hi comunistes. Hi ha molts comunistes que són petits empresaris (ex-treballadors dependents, despatxats, però amb iniciativa per muntar un negoci), però no n'hi ha als monopolis (que sí són plens de conservadors i socialistes). Hi ha molts comunistes que defensen, activament, militantment, el mercat (per exemple, des de les associacions de consumidors, d'usuaris, de llogaters de petits empresaris). Però un mercat de veritat: transparent, fluid, competitiu, obert a noves incorporacions. Per exemple, els comunistes són partidaris de la democratització dels mercats crediticis, de l'abaratiment del preu del diner, de les cooperatives de crèdit, etc. Recordem la campanya «ciutadà, defensi la seva pesseta» protagonitzada pel diputat comunista Ramon Espasa al Congrés dels Diputats de Madrid.

No es pot (o només es pot fer cínicament com ho fa la dreta) dir que hom és defensor de l'economia de mercat, i deixar intocats els grans monopolis. Pel contrari, l'antimonopolisme dels comunistes és l'única forma viable per al desenvolupament de l'economia de mercat. En el benentès que la recent concessió de 3 cadenes de televisió a grups empresarials privats no té res a veure amb la fi del monopoli televisiu (de fet, trencat ja fa anys amb l'aparició de televisions autonòmiques i locals, com a resultat de moviments reivindicatius de base).

«Relació monolítica amb les coses»? Impossible! Si parlem amb rigor, només és possible una relació versàtil amb les coses. I els comunistes, justament pel seu arrelament al teixit social i cultural, són, de fet, diversos (massa, segurament!), plurals (tant que hi ha co-

munistes en 4 grups parlamentaris del Parlament Europeu d'Estrasburg!).

«Manca de model»? És exactament a l'inrevés: les propostes comunistes, en qualsevol terreny (des de l'escola fins a la sanitat, des de la política d'habitatge fins a la política internacional, des del model sindical fins al model televisiu, des de la política lingüística fins a les lleis de família) són utilitzades per tots els grups polítics convenientment rebaixades, retocades i, amb freqüència, desnaturalitzades. Els comunistes tenen un model general alternatiu (que és conegut amb el nom de «societat de plena ocupació» o «democràcia social», en el camí de l'autogovern) però les seves concrecions sectorials són gairebé sistemàticament reutilitzades en funció del model de la dreta (és a dir, el model de la desigualtat, generat per una economia il·lusòriament dita de mercat).

No hi ha manca de model general alternatiu, doncs.

Rics i lliures

La democràcia, com el divorci o l'avortament, és cosa de rics. Només els països rics tenen una llarga tradició demòcrata, llibertat sexual i una baixa natalitat. (Marx i Malthus, sumats, tenien raó.) Només els països que són a tocar geogràficament, però, també, socialment amb els països rics fan, del 1789 ençà, revolucions democràtiques. Si l'epicentre és París ja es veu que tardarà un xic a arribar a Manila o a Ciutat del Cap. A l'Europa del Sud, de Portugal a Grècia ha calgut esperar; fins als anys 70! del segle XX perquè arribés

la democràcia (i la democràcia ha arribat agafadeta de la mà dels partits comunistes). A Iberoamèrica, a l'Àsia oriental ha calgut esperar més, i encara les dificultats són enormes. Perquè, a desgrat que han crescut molt, no són encara (amb la natalitat que tenen!) prou rics. Un cas especial és el de les colònies i ex-colònies angleses. Hong-Kong és encara una colònia, Singapur una dictadura encoberta, però el Canadà o Nova Zelanda han estat poblades per aventurers i utòpics que (tot bandejant els indígenes) han fabricat sistemes més democràtics que el de la metròpoli, el Regne Unit (la democràcia als EUA és una història més complexa, ja que s'hi barregen a més de la tradició política anglesa altres tradicions: l'alemanya, la polonesa, la jueva, la hispana, l'africana).

I als països de l'Est! D'entrada considerar-los en bloc és difícil. N'hi ha de pobres (originàriament): Albània,

El que hi ha, justament per la generositat que caracteritza els comunistes, és la formulació constant de models particulars, sectorials, immediatament aplicables que, gairebé sempre, incideixen, poc o molt, en la política realment duta a terme. Si algú no té idees, si algú no té res de nou per dir en cap terreny és la dreta conservadora, entestada dogmàticament en la defensa d'interessos estrets. Pel que fa als socialistes, el decantament, gairebé exclusiu, per la gestió fa difícil parlar de model, sigui qualsevol.

«Crítica exagerada»? Ah, no! L'objectiu dels comunistes és transformar la realitat amb la participació de la gent, no és criticar. (Qui critica exageradament, per exemple, els comunistes, és la dreta.) I els comunistes volen transformar perquè, com deia algú, «nosaltres som gent pràctica». I no hi ha res més pràctic que una bona teoria. Per això, perquè volen ser pràctics, els comunistes tenen una teoria que expressada molt breument diu això: no hi ha llibertat si hi ha explotació. Només la fi de l'explotació pot assenyalar l'inici de la història de la llibertat humana.

Iugoslàvia, Romania, Bulgària. N'hi ha de rics (originàriament): Alemanya, Txecoslovàquia. Però parlem d'Estats (i les diferències internes poden ser fortes) i d'Estats nous, com ara Polònia. Tots, especialment els més rics, s'han acabat mirant els seus veïns: Àustria, la RFA, Suècia, Suïssa. Es tracta dels països més rics del món. Rics en renda per càpita i rics en cultura. Són països de llarga tradició de lliures per la independència nacional, i de moviment obrer importantíssim. I, doncs, de països amb un sector públic (si sumem central, regional i municipal) de grans dimensions, que ultrapassa el 50 per cent del producte total. Són països així, on la propietat pública és (quan) hegemònica i on els mercats són regulats, intervinguts, controlats (per obrir una botiga a França calen 57 autoritzacions diferents). Són països on el plantejament urbà i l'ordenació del territori gaudeixen de molt bona salut. L'altra cara d'aquests països és coneguda: un sector important de la seva m. d'obra no gaudeix de cap dret democràtic (ja que es tracta d'«estrangers» que poden treballar però no poden votar).

És curiós: la democràcia és cosa de rics, però, a partir d'un cert moment (d'un cert nivell de desenvolupament) només amb la democràcia es pot assegurar la continuïtat del creixement de la riquesa. La democràcia passa d'ésser un luxe a ésser una necessitat. A l'Oest i a l'Est (i, si mirem el que passa arreu del Tercer Món, també al Sud).

Valerià Pujol, eròtic

Valerià Pujol, candidat d'Iniciativa per Catalunya al Senat, ens ha ofert, en paraules seves, «una primera classificació o tipologia de la narrativa eròtica catalana». Des del 1979 (data de la publicació de *«Deu pometes té el pomer»*), Compteu-hi: 1) *«Erotisme reflexiu»*: la producció de Josep Lluís Seguí, entre Bataille i la psicoanàlisi (per exemple: *«Biografia de J. L.»*), obres de Valerià Pujol (*«Els conys saborosos»*) i els anònims *«Quaderns d'en Marc»*, en la línia d'un Francesc Alberoni; 2) *«Erotisme humorístic»*: obres d'Ofèlia Dracs, Josep Bras, Lluís Anton Baulenes, Manuel Joan i Arinyó; 3) *«Erotisme light»*: light fantasiós, Carme Riera (*«Epitelis tendríssims»*) i Anna Arumi (*«La nina russa»*) i light indecís, Maria Jaen (*«Amorrada al piló»*); 4) *«Erotisme de conquesta»*: Joan i Arinyó; 5) *«Erotisme casolà»*: Vicent Andrés Estellés (*«El coixinet»*) i els anònims *«Quaderns de la dona d'en Marc»* i 6) *«Erotisme simbòlic»*: Carles Reigo.

Vallverdú suplantat per Ramon Roig

Francesc Valleverdú acaba de publicar un llibre de poesia titulat *«Festival amb espilla de Ramon Roig»* a la col·lecció Tià de Sa Real, editada per l'Ajuntament de Manacor i la Caixa de Balears. De fet, Vallverdú, tal com ho explica al pròleg, s'ha decidit a dur a l'editor els versos de Ramon Roig, col·laborador de *Nous Horitzons* als anys 60 i expert en imitacions de Jaume Roig (segle XV), Joan Oliver, Salvador Espriu, etc. Ramon Roig explica en noves rimades els fets polítics (i culturals) dels anys 1960-61 i 1977-88, i dedica versos (sovint satírics) a tota mena de personatges, institucions, partits, esdeveniments, etc., a amics destinats a la santedat: Miquel Izard, Enric Lluch, Enriquet Bastardes, Pere Quart. I a partits amics: «El PSUC estrena / cara serena / de secretari: / l'aniversari / dels cinquanta anys, / bons averanys / sembla que porta». I acaba dient:

«faig prometença
—com qui comença—
de prosseguir fins a la fi».

Xavier Fàbregas, antropòleg

Que Xavier Fàbregas era un home de teatre tan complet que havia esdevingut un estudiós rigorós de la societat (que sense proposar-s'ho feia pam i pipa a tots els «acadèmics» en pes) ja ho sabíem. Vegeu-ne, per exemple, la veu «animal» a l'antologia *«Marxisme de consum diari»* publicada per NOUS HORITZONS i columna Ara: el que ningú no sospitava és que pogués organitzar un *«Simposi d'antropologia cultural Xavier Fàbregas»*. Del 6 al 10 de novembre, sota la presidència de Francesc Candel, coordinat, per Maryse Badiou, amb la participació d'Ignasi Terradas, Llorenç Prats, Jesús Contreras, Joan Prat, Jaume Mascaró, Carles Bidon, Maria Isabel Pijoan, Joan Brossa. (Hi ha un número monogràfic molt bo de la revista Estudis Escènics dedicat a Fàbregas.) Ara: oblida (ben segur, involuntàriament) els boníssims articles de Fàbregas a *Nous Horitzons* publicats amb el pseudònim de «Grade Mesc»!).

Premis i condecoracions per psucaires i altres herbes

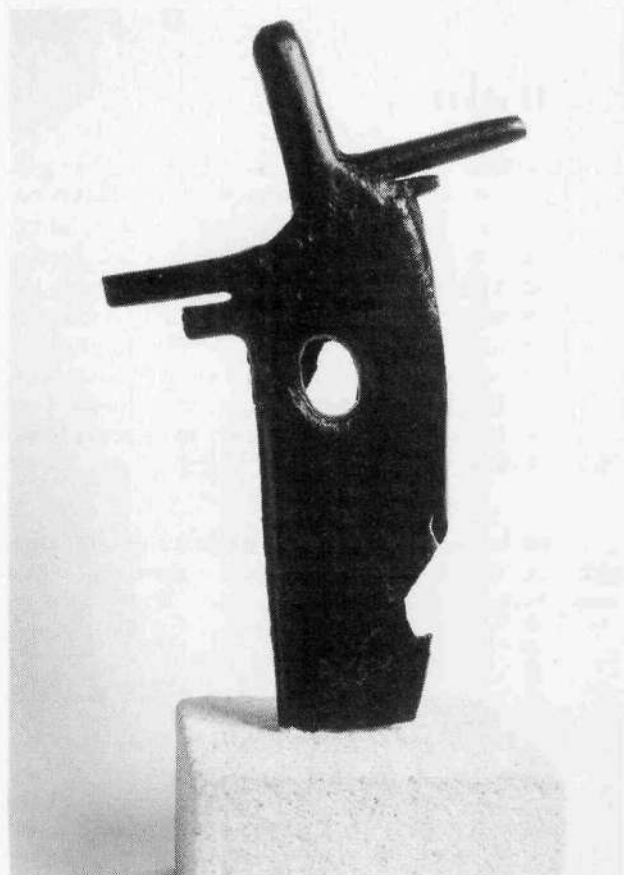
No ens hi aturem. Ens donen un premi o ens foten una medalla cada dia. Compteu-hi: la Generalitat de Catalunya ha lliurat la medalla President Macià a Àngel Rozas, president de la Comissió de garanties de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya; el president de Mèxic lliurarà el premi «Juan Pablos» a l'editor Joan Grijalbo, nascut a Gandesa el 1911; el diputat Ignasi Riera ha guanyat el premi «Joan Oliver» d'humor, a Sabadell.

Jaume Melendres i Joan Abellan, dos homes absolutament teatrals, han guanyat el premi «Prudenci Bertrana» de novella amb un text del gènere epistolar i un pseudònim femení; Teresa Pàmies ha estat guardonada amb els premis «Avui» de periodisme per *«Vint línies setmanals»* i «Una palabra Otra» de narrativa, instituït per les llibreries feministes de l'Estat per *«Rebelión de viejas»* (i n'hauria de rebre un altre per *«Primavera de l'àvia»*).

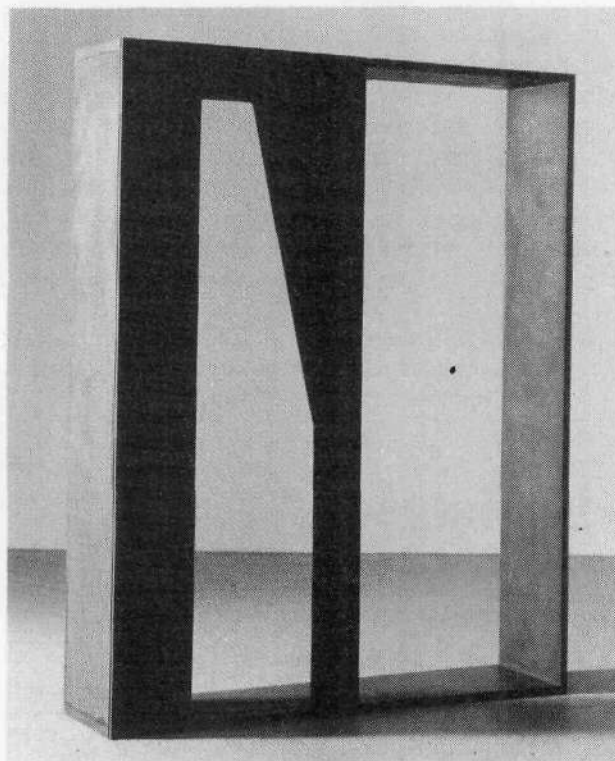
«!Ay, Carmela!»

Al teatre Villarroel de Barcelona, èxit de «!Ay, Carmela!», subtitulada: «Carmela y Paulino, variedades a lo fino». Del seu autor, el valencià Josep Sanchis Sinisterra s'ha escrit: «renovelladores, i potser per això mateix d'elaboració més clandestina, han estat les propostes de José Sanchis Sinisterra (1940), arrelat a Barcelona i que és, avui per avui, un dels valors més sòlids de l'avantguarda teatral espanyola. Remembrem els seus modèlics: «La noche de Molly Bloom», sobre l'«Ulises» de Joyce i «Naque» sobre textos teatrals del Segle d'Or (Juan Oleza, Josep Ll. Sirera: *Història i literatures*. València, IVEI, 1985).

Dirigits per José Luis Gómez, «Carmela» és una esplèndida Natalia Dicenta i Paulino és un Manuel Galiana tot terreny. En la presentació, l'autor escriu: «no es una obra sobre la guerra civil española, aunque todo parezca indicarlo». És cert: ens trobem, de fet, davant d'una reflexió sobre les relacions poder-intel·lectual i, ahora, somni-vida real-record. I el vehicle és un home (un home «cagat», «cagon» com diu Carmela) i una dona sensible i valenta.

«Humanitats»? Només a mitges

Maurice H. Dobb

L'Institut d'Humanitats / Fundació Caixa de Barcelona organitza un curs d'història del pensament econòmic. És un curs preocupant: en 20 sessions dedicades (cadascuna) monogràficament a un economista no hi caben algunes de les més grans figures del pensament econòmic. Ni J.C.L. Sismondi, ni T.R. Malthus. I, F.A. von Hayek però, no Oskar Lange, M. Friedman però no L.C. Thurow, P.A. Baran o James O'Connor. Cap japonès (ni Kozo Uno, ni Mischo Morishima, ni Makoto Itoh, ni Takashi Negishi). J.R. Hicks però no Joan Robinson o Maurice Dobb. Keynes, només faltaria això, però ni Michael Kalecki ni Gunnar Myrdal (ni cap suec!). Un únic soviètic (suposant que Leontief ho sigui) i, per tant, ningú des d'Eugen Preobrazenski fins a Abel Aganbeyan.

El curs acaba amb tres nord-americans: P.A. Samuelson, K. Arrow i J. Tobin. Per què no triar, també a l'atzar, europeus? Per exemple: Jan Tinbergen, Kurt W. Rothschild, Wlodzimierz Brus, Alec Nove, o Maria Mies...

Decididament, el flamant Institut d'Humanitats, i la Fundació Caixa de Barcelona, es queden a mitges.

Alexandre Boviatsis, tria

Nascut a Montpeller, d'ascendència grega, un dia va pujar, com tants altres occitans, a París, per esdevenir escriptor. És doctor en matemàtica, acaba de publicar un article titulat «La teoria dels jocs. De com partint de la baixa es pot arribar al comunisme» a *Nous Horizons*, (núm. 112), periodista «free-lance», dramaturg (escriu, regularment, teatre radiofònic per France-Culture, l'any passat va fer un curs sobre Molière a Perugia). És un revolucionari vocacional. Collecciona corbates sense portar-ne mai, usa gabardina i ulleres gruixudes, li agrada cuinar i confegir problemes d'escacs. Des de fa més d'un any ha triat viure a Barcelona, al carrer Sadurní, amb una encisadora medievalista italiana d'origen francès, Annette Bossut i el seu fill Fabrizio, amant de l'automobilisme.

«El viatge»

El Centre dramàtic de la Generalitat de Catalunya presenta «El viatge» de M. Vázquez Montalbán al teatre Romea de Barcelona, dins el 1r. Festival de Tardor de Barcelona, organitzat per Olimpíada Cultural, Societat Anònima, OCSA, i l'Ajuntament de Barcelona. Amb el patrocini d'«El Periódico», Ibèria, TVE/Catalunya i Jungheinrich de España, S.A. La venda de localitats, per telèfon o amb la targeta de crèdit «Visa» o «Master» i a les taquilles del Palau de la Virreina i al mateix teatre. Traducció i dramaturgia: Josep M. Benet i Jornet. Direcció: Ariel García Valdés, del Centre Dramatique National des Alpes. Bon vent i barca nova!

L'Erasmus i les 10 universitats catalanes

Hi ha deu universitats on el català és llengua oficial, però els estudiants europeus que venen a les nostres universitats gràcies al programa «Erasmus» no tenen cap informació prèvia sobre aquesta realitat. Això els porta a situacions que poden ser tan estrambòtiques com tenses, situacions que són ràpidament aprofitades pels mandrosos (i pels anti-catalans) de sempre. Ara: cal anar amb força compte, filar molt prim i, alhora, ésser contundents en l'afirmació d'una llengua que és utilitzada com a llengua científica a les tres universitats del Principat de Catalunya (UB, UAB i

UPC i, aviat, a més universitats: la quarta, l'Estudi general de Lleida, la «Ramon Llull», etc.), a les tres del País Valencià (Universitat de València, Universitat Politècnica i Universitat d'Alacant)..., a la Universitat de les Illes, al Centre Universitari de Perpinyà i a les universitats d'estiu (UCE, Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent, Universitat d'Estiu d'Andorra). (No sé si el català a més de llengua de comunicació en alguns (pocs) cursos és llengua oficial a la VIMP-Catalunya. A propòsit: la UIMP-València és monolingüe?).

En tot cas fóra absurd que, ara que tenim deu universitats catalanes, es privés cegament als estudiants europeus d'aquesta possibilitat d'enriquiment personal i de passada d'accés a unes quantes cadenes de televisió (TVE/Catalunya, TV3, Canal 33, Canal 9), uns quants diaris (Avui, Punt Diari, Diari de Barcelona, Diari de Lleida), uns quants grans magatzems, que retolen i parlen en castellà i en català, tota l'administració pública, a tots els nivells.

L'«Erasmus» no ha d'esdevenir una estranya malaltia. Els estudiants de l'«Erasmus» han de saber que aquí, a les nostres universitats, intentem funcionar com a d'altres llocs d'Europa (els Països Baixos, per exemple) amb 3 (o 4) llengües. I que el «secret» d'Europa és la seva diversitat.

«Sarafina!»

Presentada al Teatre Victòria de Barcelona per The Committed Artists of Johannesburg, «Sarafina! The music of liberation», de Mbongeni Ngema, ha estat, possiblement, un dels esdeveniments més punyents de la vida cultural catalana de la «rentrée». Es fa difícil analitzar per separat text i interpretació, veus, música, coreografia. La història de la lluita política de l'escola Morris Isaacson de la ciutat de Soweto, colpeix des del primer moment de la representació. Fins al final: la festa imaginada del dia en què Nelson Mandela surt de la presó.

Jo mai no havia vist tants punys enlairats tantes vegades en un escenari: amenaçant, convidant, estrenyent, ballant.

Iris Zaida

Josep Renau a "Papers de Cultura"

El fil roig del moviment real

A *Nous Horitzons* (n. 113, juny) fèiem esment a tot un reguitzell d'aniversaris i maldàvem per la seva reflexió a la llum d'un present que feia bo el comentari del "Manifest del Partit Comunista" (1848):

«La burgesia no pot existir sense revolucionar constantment els instruments de producció, és a dir, les condicions de producció o bé totes les condicions socials. (...) La revolució permanent de la producció, la commoció ininterrompuda de tots els estaments socials, l'eterna inseguretat i l'etern moviment caracteritzen l'època burgesa en relació a totes les altres. Tots els estats de coses sòlids i recoberts de patina es dissipen amb el seu reguitzell de concepcions i nocions antigues i venerades; i tots els de neoformació envelleixen abans no es poden consolidar. Tot allò que és fix i estable és volatilitzat, tot allò que és sagrat pes profanat, i els homes acaben per veure's obligats a contemplar amb ulls esbalaïts llur situació social i llurs relacions mútues.»

«Tot allò que és fix i estable és volatilitzat» i mai com ara aquesta imatge és una realitat arreu del món, des de la Plaça Roja de Moscou fins a la «Big Apple» (New York) passant pel mur de Berlín. Només Xina, de moment, ha fet marxa enrera amb el vist i plau de tothom («deixeu dormir Xina perquè quan el tigre xinès es destvell el món tremolarà» i de fet una emoció més ens pot rebentar el cor i, el que és més preocupant, pot trencar el clima de distensió internacional).

El parer dels pensadors i ideòlegs conservadors és que el compte a l'inrevés s'ha acabat. Som a l'any zero. La revolució s'ha acabat i la història s'ha aturat. El capitalisme s'ha quedat sense alternativa, a tot estirar matisacions. La llibertat és la propietat privada i l'ànim de lucre, la igualtat és, més d'hora o més tard, la mort i la fraternitat són les multinacionals i les fusions de les entitats financeres.

Davant la velocitat vertiginosa dels canvis que es produeixen i a les portes del tercer mil·lenni ningú, tret dels fanatismes irracionalistes, no troba respostes per afrontar el futur incert que ens espera. Conservadors i revolucionaris repetim la cançó de l'enfadós amb més fe que no pas convenciment: els primers, que res no canviarà; els segons que tot és possible i, per tant, també un nou món i una nova societat. De fet, tots dos corrents s'estimen més refugiar-se en la seguretat d'un passat on les fronteres ideològiques, polítiques, econòmiques, socials i culturals eren ben clares abans que acceptar la seva desaparició i el naixement d'una nova època.

«Del passat destruïm misèries», pregon la nostra cançó revolucionària. El perill, però, és que no hi llençem el nen amb l'aigua de la palangana. Cal tenir pre-

sent i vindicar la nostra identitat, el fil roig de la nostra tradició, per tal de no enterrar viu el «moviment real» que ha de transformar la realitat present. No podem caure en el parany de pensar amb la lògica dels nostres adversaris. No tenim respostes de futur, d'acord, però tampoc ells no en tenen cap de rellevant. Les respostes les trobarem, com sempre, al carrer a partir de la crítica de l'estat de coses present i les noves iniciatives generades pel «moviment real». Vivim moments de canvis profunds plens d'incerteses i neguits. Moments en què cal prendre decisions de les anomenades històriques, sense perdre el cap i amb sentit de la responsabilitat. Qui només camina al costat dels qui corren queda endarrerit.

(200) 1789: Revolució Francesa

La commemoració del bi-centenari de la Revolució Francesa ha estat objecte de forta polèmica tant pels ridículs, quan no ofensius, actes celebrats el juliol a París (amb fotografia de portada dels «set magnífics» inclosa) com per la difusió amb escreix des dels poderosos mitjans de comunicació de les tesis revisionistes i reaccionàries de la historiografia francesa. François Furet ha insistit en la necessitat de revisar la interpretació positiva d'arrel marxista encetada per Jaurès, seguida per Mathiez, Lefebvre, Labrousse, Soboul i defensada en l'actualitat per Vovelle. Pierre Chaunu, des de les posicions contra-revolucionàries, ha insistit en l'error de la revolució com a responsable del «terror», la persecució religiosa, la guerra, i embrió de la Revolució Bolxevic. El missatge de tots dos corrents és coincident: la revolució s'ha acabat.

La Revolució Francesa ens recorda que la llibertat no. Paral·lelament la Revolució Francesa ha estat vindicada pels comunistes i el «moviment real».

La gran lliçó de la Revolució Francesa i d'aquests dos-cents anys d'història és la raó i la il·lusió del canvi, és a dir, que la fe en el canvi, la transformació del present i el somni d'un món diferent no es pot reprimir.

(100) 1889: II Internacional

Entre el 14 i el 21 de juliol del 1889, amb motiu del centenari de la presa de la Bastilla, se celebren simultàniament dos congressos obrers a París. El primer és organitzat pels possibilistes francesos i les «Trade Union» britàniques, el segon pels guesdistes. Malgrat que el primer va tenir una participació més nombrosa fou del segon d'on va sorgir la II Internacional. En aquest segon, a més a més de Guesde, eren presents Longuet i Lafargue, tots dos gendres de Marx, el blan-

el pensament i l'acció el pensament i l'acció el pensament i

quista Vaillant, l'anarquista S. Faure, els alemanys Liebknecht i Bernstein, el belga Cèsar de Paepe, els britànics Mardie i William Morris, els italians Andrea Costa i Saverio Merlino, l'austriac V. Adler i l'espanyol Pablo Iglesias.

La II Internacional fixà la data del Primer de Maig com a festa dels treballadors i esperonà la lluita pel sufragi universal i la participació en els parlaments nacionals. Paral·lelament, tindrà cura d'organitzar els treballadors en poderoses centrals sindicals i cooperatives de tota mena. El socialisme i el moviment obrer creixerà arreu arrossegat per la locomotora alemanya (SPD). Tanmateix, el tren de la II Internacional descarrilarà l'any 1914 davant la guerra europea.

El moviment real reprendrà el camí de la mà dels bolxevics sota les consignes de pau i revolució. Els anys trenta continuaria amb el front-populisme i l'antifeixisme. A la fi de la II guerra mundial sorgirien els governs d'unitat i la guerra freda ho va glaçar tot. El mapa geopolític europeu era ben significatiu: al Nord i la Gran Bretanya governs socialdemòcrates; al Sud dictadures militars; a l'Est stalinisme; i a l'Oest ocupació nord-americana i governs demòcrata-cristians.

La crisi dels anys setanta estroncà el model socialdemòcrata de l'Estat del Benestar i els partits socialistes del Sud que van accedir al Govern ho van fer més amb el propòsit ferm d'assegurar la democratització de les institucions que no pas per crear un Estat del Benestar. De fet, les seves polítiques econòmiques han estat essencialment neoliberals.

Tot plegat, podem resumir aquests cent anys de la II Internacional, si som generosos, de la següent manera: primer, va perdre els papers l'any 1914; segon, es va refugiar, en el millor dels casos, en la tasca municipal i cooperativa durant el període d'entreguerres; tercer, va crear l'Estat del Benestar a determinats països del Nord i Centre d'Europa; quart, ha estat un punt de referència de la democratització institucional dels països del Sud d'Europa i en alguns d'Amèrica Llatina.

La II Internacional, però, ja ha exhaurit el seu impuls transformador. I els primers en adonar-se han estat els socialdemòcrates alemanys. La II Internacional pot jugar el paper del partit demòcrata nord-americà en la futura Unió Europea, però difícilment el de l'esquerra transformadora, el de catalitzador del moviment real.

(50) 1939: la guerra continua: exili exterior i interior

L'any 1939 va acabar el conflicte militar a Espanya però la guerra va continuar fonamentalment (sense oblidar el maquis) amb l'exili exterior i interior. Les dades dels espanyols exiliats els primers dies de la der-

rota són prou eloqüents: al voltant de 450.000 (més d'un terç foren catalans del Principat), dels quals la meitat eren soldats de l'Exèrcit republicà. L'exili de llarga durada va afectar unes 180.000 persones, la majoria optarien per la residència a França, uns 20.000 farien cap a Amèrica, principalment Mèxic, i uns 2000 a l'URSS.

L'exili exterior va afectar principalment els sectors més dinàmics de la nostra societat i, concretament, els intel·lectuals orgànics, és a dir, els dirigents dels moviments socials. S'ha parlat molt de l'exili feliç d'alguns exiliats i ben poc dels 70.000 que van formar part dels camps de treball francesos o dels milers que van treballar de jornalers al camp. I encara de manera insuficient dels que van participar en la lluita antifeixista i dels que van morir als camps d'extermini nazi.

Tanmateix, l'assignatura pendent és l'exili interior, l'estudi rigorós de la societat sota el franquisme. I és que encara hi ha molt de franquisme cultural viu que dificulta la recerca, la reflexió i la interpretació. La recuperació de la memòria col·lectiva dels anys trenta ens va ajudar molt durant la transició democràtica com a punt de referència inequívoc. Ara ens cal conèixer en profunditat la llarga nit franquista perquè ens coneixem millor.

(25) 1964: CCOO

El 20 de novembre del 1964 es van constituir les Comissions Obreres de Barcelona a la parròquia de Sant Medir (data curiosa, per cert, vint-i-vuit anys després de la mort de Durruti i José Antonio Primo de Rivera i onze anys abans de la mort del general Franco). Aquell dia 300 treballadors van adreçar un manifest a l'opinió pública on reivindicaven el salari mínim de 200 pessetes, les llibertats sindicals i el dret de vaga.

Dos anys després es va fundar la Comissió Obrera Nacional de Catalunya que es va definir com a «moviment socio-polític» i advocava tàcticament per la participació a les eleccions sindicals. El triomf de les seves candidatures davant el sindicat vertical va motivar la seva il·legalització el 1967, la qual es mantindria durant tota una dècada. Des que se celebraren eleccions sindicals a Catalunya, l'any 1978, Comissions Obreres ha esdevingut el sindicat que més consens ha aplegat entre els treballadors. El 20 de juny del 1985 va convocar una vaga general (a tot l'Estat) contra la retallada de pensions i el 14 de desembre del 1988 una aturada general juntament amb l'UGT.

Comissions Obreres és, sens dubte, una de les peces més sòlides del «moviment real» a Catalunya. Cal destacar la seva tasca d'impulsar el «societarisme» dels treballadors, dins i fora de les empreses, la seva aportació decisiva en la conquesta i consolidació de les llibertats democràtiques i nacionals del nostre poble, i

la participació de molts dels seus dirigents en les diferents institucions públiques, principalment els ajuntaments, entitats i moviments socials, culturals i recreatius.

(15) 1974: *Unió de Pagesos*

El mateix novembre, deu anys després, els qui «volien viure de la terra» van fundar la Unió de Pagesos. «Comissions Pageses» i grups de joves catòlics del Pla d'Urgell van ser els seus precedents. La Unió de Rabassaires, el punt de referència històric. Les mobilitzacions sectorials del 1975, el Congrés constituent de l'Espluga de Francolí l'any 1976 i la tractorada del març del 1977 van consolidar la Unió de Pagesos com el gran sindicat pagès de casa nostra.

Un sindicat democràtic, unitari i independent, defensor aferrissat de les explotacions familiars, solidari amb la resta de pagesos de l'Estat (pal de pallar de la «Coordinadora de Organizaciones Agrarias y Ganaderas»), i compromès amb la lluita nacional i democràtica (principal factor d'extensió de l'Assemblea de Catalunya a molts pobles i comarques), solidari amb els treballadors i sectors populars (recordem la seva adhesió a l'aturada general del 14 de desembre, de fet la pancarta de la manifestació de Lleida era signada per CCOO, UGT i UP). Un sindicat orgullós de la seva tradició, gelós de la seva autonomia i tossudament combatiu. La Unió és, així mateix, una altra peça fonamental del «moviment real» català.

Ja al desè aniversari *Nous Horitzons* es va fer càrrec de l'exposició commemorativa i ens congratulàvem de la seva empena (vegeu núm. 93). En unes altres ocasions hem col·laborat estretament i hem seguit de prop les seves activitats. Ara, més que mai, volem palesar la nostra satisfacció per la gran victòria assolida amb la sentència del Tribunal Constitucional del passat 18 de juliol que referma la llibertat d'associació al camp català. Han estat quinze anys de lluita sorda i constant, quinze anys d'anar contra corrent, de patir el dèficit que la transició democràtica ha tingut amb el camp i amb el sindicalisme agrari.

Les explotacions familiars, davant la voracitat de les grans empreses i les reestructuracions derivades del futur mercat únic europeu, es troben en un atzucac. En aquest sentit, l'enfortiment de la Unió esdevé una proposta de la raó, un compromís de les forces democràtiques que han de garantir la convocatòria d'unes eleccions sindicals al camp i els elements indispensables (patrimoni sindical, inclòs) de desenvolupament sindical.

(10) 1979: *Ajuntaments Democràtics i Estatut*

Ha estat, sens dubte, a l'àmbit municipal on s'ha palesat amb més claredat el canvi democràtic. Fa deu

anys, el pacte democràtic format fonamentalment pel PSC-PSOE, PSUC i CDC va accedir al Govern de gairebé la majoria dels més de nou-cents municipis del Principat. Més de vuit-mil persones van ser elegides de forma directa de les diverses llistes de partits o agrupacions d'electors. El canvi més radical es va produir a les ciutats mentre als pobles petits sovint continuaven, amb una altra etiqueta i, per decisió popular, les mateixes persones. Tanmateix, convé fugir del reduccionisme de considerar franquistes tots els qui van participar en les institucions de l'anterior règim. La realitat és que a molts pobles no hi ha més cera que la que crema.

En les successives eleccions municipals s'ha configurat un mapa polític en el qual l'esquerra administra les grans ciutats i la dreta les poblacions més petites. Així, malgrat que a les darreres eleccions (1987) van ser elegits 4.365 regidors a les llistes de CiU enfront dels 1707 en la del PSC-PSOE i els 299 d'IC, qualitativament, en funció del nombre d'habitants administrats, podem parlar d'un govern municipal d'esquerres.

El balanç d'aquests deu anys de governs municipals d'esquerres és altament positiu i, en bona part, fruit dels projectes covats durant els anys setanta. Tanmateix, darrerament (més enllà dels jocs olímpics) sembla com si s'hagués exhaurit l'impuls propulsor de transformació de les nostres ciutats. Cal una nova embranzida, nous projectes i una més gran radicalitat en l'aposta d'unes ciutats a mida dels ciutadans i, sobretot, d'aquells amb més dificultats d'inserció social. Cal més decisió en les inversions públiques adreçades a solucionar els problemes de l'habitatge, dels transports públics i de la vida associativa. Més qualitat de vida, és clar, però per tothom. Cal assegurar els mecanismes reals de participació directa dels ciutadans, de descentralització de les decisions i, per tant, de la despesa municipal.

Les darreres dades oficials divideixen la despesa pública de la següent manera: el 63,8 per cent l'Estat central, el 21,5 per cent els governs autonòmics i el 14,7 per cent l'administració local. Lluny, així, de la reivindicació, hores d'ara històrica, del 50-25-25 i encara més del desitjat 33-33-33. La lluita contra la concepció centralista del poder i de l'Administració pren alhora dues direccions: contra el govern central i contra el govern de la Generalitat ja que, aquest darrer, ha palesat a bastament un tarannà fortament centralitzador malgrat l'arqueologia administrativa de les actuals 41 comarques i la migradesa de competències dels Consells Comarcals.

Així mateix, deu anys d'autogovern no han servit per governar-nos millor. Les insuficiències estatutàries no poden justificar les responsabilitats del govern de CiU en la seva aplicació restrictiva i en l'increment de les desigualtats socials i territorials. La identificació inte-

el pensament i l'acció el pensament i l'acció el pensament i

ressada de les nostres institucions nacionals amb la coalició que governa ha provocat un distanciament cada cop més punyent d'aquestes respecte el conjunt de ciutadans. Només un ús social de l'Estatut, una real divisió i descentralització administrativa, i, a mig termini, una reforma de l'Estatut, pot tornar a implicar els ciutadans i ciutadanes en la defensa i desenvolupament de les institucions nacionals.

(0) 1989: Per l'Esquerra Unitària Europea, Izquierda Unida i Iniciativa per Catalunya

Ja som a l'any zero. Per les classes dominants la història s'ha acabat. Per nosaltres és el senyal d'arrencada dels coets espacials. El «moviment real», ara més que mai, avança arreu i amb una embranzida renovadora i obre nous camins. Aquest any, un nou grup parlamentari sorgia de la necessitat de superar les divisions històriques de l'esquerra i d'integrar els nous moviments socials. De fet, la proposta de «comunistes i afins» s'havia exhaurit i la dels partits de la II Internacional s'havia estancat. Totes dues són models d'un temps passat i superat pels esdeveniments actuals. En aquest sentit, malgrat les seves limitacions, Per l'Esquerra Unitària Europea és una aposta de futur, és situar-se en el camí del «moviment real».

El consens electoral assolit per la proposta d'izquierda Unida a escala estatal empeny un canvi en l'acció política del govern del PSOE i, sobretot, una articulació política del «moviment real» desfermat al llarg dels

darrers anys. Izquierda Unida ha desvetllat noves il·lusions i expectatives i ha mobilitzat els sectors més dinàmics de la societat. La responsabilitat ara, d'Izquierda Unida, és la de l'elaboració programàtica alternativa a l'estat de coses present.

A Catalunya l'empremta del coet del «moviment real» és la «i», d'Iniciativa per Catalunya, l'esquerra que creix. Una «i» copulativa i dinàmica que s'ha consolidat institucionalment i que ara convé arrelar-la en la societat civil catalana. El futur d'Iniciativa per Catalunya dependrà, en gran part, de la capacitat orgànica del PSUC d'estendre-la arreu del país i d'imbricar-la en el si dels moviments socials. Un cop més caldrà la generositat i l'esforç dels militants del PSUC per tal de donar vida a una alternativa nacional i d'esquerres. Una generositat que pot exigir, a mig termini, la dissolució orgànica del PSUC. Per què no? La nostra cultura política ens ha ensenyat que el partit és un instrument i no una finalitat i, per tant, el projecte polític pel qual hem advocat ens pot dur a prendre aquesta decisió. Recordem un cop més que «Tot allò que és fix i estable és volatitzat». Tanmateix, també hem après de la nostra cultura política que el problema històric de l'esquerra a Catalunya ha estat la seva manca o feblesa organitzativa. Mentre que Iniciativa per Catalunya no sigui una realitat, més enllà d'electoral, organitzativa, de nou tipus, és clar, seria un disbarat malbaratar l'organicitat del PSUC. Agosarats, sempre. Estúpids, mai.

Andreu Mayayo

Bergman/Shakespeare: "King Lear"

Paràsits i nova política econòmica

Brossa: "La pregunta perduda"

Després dels darrers resultats electorals es dona per descomptat, fins i tot des del propi Govern, que hi haurà una política econòmica més «social», més «d'esqueres». Està bé. La millora de les pensions i el major cobriment de l'atur es podrà fer tot redistribuint la despesa i incrementant la recaptació fiscal sense pressionar el dèficit públic. La millora dels serveis públics dependrà en part dels mateixos factors però també d'un increment de la productivitat i eficàcia de l'administració pública i els propis sindicats s'equivoquen en defensar amb tanta força increments salarials pels funcionaris i amb tan poques mesures de racionalització i exigència. La recuperació del poder adquisitiu dels treballadors planteja evidentment tot el problema dels costos salarials, de l'excedent empresarial, de la competitivitat de les empreses espanyoles que, si considerem l'evolució del dèficit comercial, no va massa bé. A més a més, la demanda interna creix per damunt del PIB i genera tant un increment de les importacions com tensions inflacionistes derivades de les tradicionals «rigideses» de la nostra economia. Per tant, la part de la «nova» política econòmica que fa referència als costos salarials té evidentment més limitacions que la que es refereix a pensions, cobriment de l'atur i serveis públics sempre i quan, queda clar, es continuï i aprofunditzi la lluita contra els «insolidaris» i es prenguin mesures serioses de modernització de l'administració i les empreses públiques, la qual cosa ja és més problemàtica en part, precisament, per les resistències dels mateixos que reclamen una política econòmica més d'esqueres.

La discussió sobre les possibilitats reals d'una política econòmica més «social» no hauria, però, de deixar fora el que, al meu entendre, constitueix un element cla-

rament retardador de la necessària competitivitat de l'economia espanyola i una hipoteca per la consecució d'una millor redistribució de la renda: l'existència d'un abundós parasitisme que té un ventall ample de concrecions. Vegem alguns.

Ja hem parlat de la reforma de l'administració i l'empresa pública com a condició tant d'una millor prestació dels serveis públics com d'una contenció de la despesa pública improductiva, la qual cosa permetria la major dotació de necessitats urgents. Però, a més a més, no estaria de sobra plantejar la pervivència d'estructures oligopolistes que afecten negativament la competitivitat de les empreses: el cost de l'energia, els costos financers i un sector immobiliari on les rendes del sòl, els margens de promoció i la picaresca incrementen els costos operatius de les empreses i el cost de reproducció de la força de treball que es trasllada, evidentment, als costos salarials. El mateix podríem dir dels canals de distribució i comercialització agrícoles i no agrícoles, on l'existència de margens abusius i d'estructures productives obsoletes no és cap secret i que col·laboren també, per diferents vies, al manteniment de les pressions inflacionistes i a la manca de competitivitat de l'economia espanyola.

Encara hi ha molt a sanejar en l'economia espanyola i, al meu entendre, l'esquerra del PSOE hauria també d'entrar a fons en aquestes qüestions i no limitar-se a demanar increments o redistribucions de la despesa pública, més grans salaris o disminucions de l'atur obtingudes per vies poc productives i perilloses a mig terme.

Josep Sorribes

Salaris

El procés de socialització, entre nosaltres i arreu del món avançat, ha significat el pas del salari directe a uns altres tipus de salaris. El motor d'aquest procés, és clar, ha estat i és la lluita obrera. De primer, foren les vacances pagades (15 dies, arrencats el 1936! pel Front Popular a França), les pensions, és a dir, el «salari diferit», la definició d'una quantitat fixa com a mínim a percebre, és a dir, l'anomenat «salari mínim», les prestacions dites complementàries o «salari indirecte», també dit, de vegades, «salari social».

Ara, ha arribat el torn del «salari ciutadà». De fet, les VI Jornades sobre el Quart Món a Catalunya, celebrades a Barcelona els dies 9 i 10 de novembre, han estat dedicades explícitament a «*La renda mínima i el salari ciutadà*». Entre els ponents, Joan García Nieto i Imma Mayol. Per García Nieto, la renda mínima d'inserció (o millor de reinserció, ja que és destinada als treballadors que han estat expulsats del mercat de treball) és, només, una mesura de transició. Totalment necessària, és clar, ja que es calcula que, a Catalunya, hi ha 700.000 persones per sota del llindar de la pobresa. El problema és clar: «caldrà prendre mesures de reforma més profundes que anessin contra les causes de la marginació i, així, que redistribuïssin millor la riquesa», ha escrit Joan Gomis (president de Justícia i Pau).

El salari ciutadà és una altra cosa: és (pot ésser) el resultat combinat d' 1) la reducció de la jornada laboral a 20 hores setmanals, 2) la redistribució del treball i, doncs, la «plena activitat» per tots els membres de la societat, 3) els fortíssims augments de la productivitat generats per l'aplicació sistemàtica de les noves tecnologies i, així, el creixement de l'excedent i, per tant, la possibilitat que les empreses financin via fiscal un fons comú de salaris.

El PSUC, en el seu I Congrés (1956) va proposar a la societat catalana: el salari mínim, el subsidi per atur forçós i el salari igual per treball igual. El salari mínim tardà 7 anys (1963: 60 ptes./8 h), el subsidi per l'atur, 3 anys (1959: el pla d'estabilització va disparar l'atur) i el salari igual per treball igual encara es troba en casos com els de Jaeger Ibèrica, S.A. Trenta anys i escaig més tard, la gent del PSUC encara fa propostes a la societat: la renda mínima és, només, un nou pas endavant.

Josep Llord

LA CARA OCULTA

Servir o servir-se'n

Els discursos persuasius, aquells que intenten fer «fer» o creure alguna cosa a algú, són molt importants a les societats avançades de finals del segle XX. La publicitat comercial i la propaganda política ocupen llocs de preeminència en la comunicació social.

La compareixença de la publicitat comercial als mitjans públics i privats és abassegadora; ens aclapara amb afirmacions, suggeriments i raonaments de tota mena. Una de les coses més interessants de constatar en la publicitat actual és que ja ha deixat de parlar directament dels productes o dels serveis que pretén promocionar. De fet, a la societat de consum la gent ja no necessita consumir més; els ciutadans estan mancats de coses que les empreses no els poden oferir. Per aquest motiu, a través dels discursos publicitaris es promet allò que la gent realment necessita i que no és altra cosa que felicitat, plaer, èxit social o econòmic, realització sexual o altres. Els anuncis fan argumentacions d'aquest estil: «Si compra X aconseguirà les dones més desitjables» o «un automòbil és més fidel que la fortuna o l'amor».

La propaganda política segueix pels mateixos viarans d'argumentacions manipuladores. És lícit emprar estratègicament els continguts del teu programa, de l'ideari que tu defenses. Es pot destacar un aspecte de la teva postura social, d'entre tots els que la componen, perquè és oportú pel moment o per la composició de l'auditori. Una altra cosa molt diferent és argumentar en la defensa d'allò que suposes que serà ben acollit per l'audiència, amb independència de si forma part o no del teu ideari polític. Resulta sorprenent, per exemple, sentir parlar de serveis socials als partits conservadors, formats en part per membres de l'antic aparell polític de la dictadura. Jo puc arribar a creure que els demòcrates de tota la vida estan en contra de la majoria absoluta d'una opció política al Parlament, però no si el qui m'ho diu és un ex-franquista o algú que convisqué còmodament amb la dictadura.

Argumentar per pura tàctica política amb independència dels idearis socials, és voler guanyar-te, a qualsevol preu, la voluntat dels ciutadans; és voler manar sigui com sigui; és utilitzar els destinataris dels missatges com a instruments al teu servei; és alienar els altres.

Una de les funcions dels polítics consisteix a ajudar

Rovira - Brull/Rodon

els ciutadans a pensar sobre allò que és millor o pitjor, sobre allò que més convé o no convé gens. En canvi, si el que fem és dir a la gent que faci o pensi allò que ens convé a nosaltres i no a ells, podrem guanyar «aquestes eleccions», però perdrem globalment l'aposta democràtica.

Comptat i debatut, cal restaurar el discurs ideològic clar i net, a través del qual els ciutadans puguin decantar les seves opinions pròpies; el discurs que posi de manifest la verdadera opció social que s'està defensant; altrament, allò que aconseguirem serà desinteressar el comú de la gent de l'activitat política i, per aquest camí, deslegitimar l'acció de govern.

Jordi Berrio

DE MÉS A MÉS

N'hi ha que es passen de rosca

Ara que les eleccions ja han passat i que les aigües polítiques tornen a la «normalitat», és el moment de plantejar una qüestió potser secundària, però que té per mi la seva importància: em refereixo a les deficiències en l'ús del català per part de molts líders i especialment dels màxims protagonistes de la darrera campanya electoral. No vull posar exemples (n'hi ha d'escandalosos, pel grau d'incúria que mostren certs defensors del nacionalisme pur), sinó simplement fer un toc d'atenció als dirigents del nostre país, siguin del color que siguin. En aquest moment, en què hi ha premsa, ràdio i televisió en català, no es pot parlar d'eleccions «adelantades», com diuen quasi tots (de fet, havien estat avançades), ni clamar «per tal de que» es compleixin els programes (de fet, per tal que o, més planer encara, perquè), ni celebrar tants «aconteixements» (de fet, esdeveniments o potser fets notables). Caldria evitar tot això (i altres coses pitjors) perquè aquesta mena d'incorreccions, ja no se senten ni entre els escolars (i que no ens vinguin ara amb l'excusa aquella: «Es que aquests nois han tingut la sort d'aprendre el català a l'escola, mentre que jo...»). Tots sabem que hi ha polítics que dediquen molt de temps a cuidar la imatge. Alguns fins i tot contracten els serveis d'algun especialista. Però no sé de cap cas que hagi encarregat a un assessor lingüístic que l'ajudi a esmenar les seves incorreccions més freqüents. Tots consideren que «ja es fan entendre» i que, en el fons, això és una pèrdua de temps. És evident, però, que mentre els nostres polítics vegin en aquesta qüestió una pèrdua de temps (una opinió molt compartida per altres sectors de la societat, val a dir-ho), la societat catalana tindrà una anomalia que la distingirà forçosament de les societats «normals». A vegades ens hem de preguntar si de debò hi creiem en el procés de normalització lingüística, perquè quan demanem els esforços necessaris per a la catalanització sembla que implícitament pensem això: «Que els facin els altres, els esforços!»

Francesc Vallverdú

K.O. SERVICE

c/ Sèneca, 31

08006-Barcelona

Tel. (93) 218 64 69

És segur el seu telèfon? K.O. SERVICE amb els seus **detectors d'escoltes telefòniques** comprova, instantàniament, si la seva línia està intervinguda.

Se sent segur a la seva oficina, al seu cotxe, a casa seva? K.O. SERVICE, amb els seus **detectors de micròfons**, localitza la presència d'eventuals micròfons, i permet una major tranquil·litat en les seves converses.

K.O. SERVICE li ofereix seguretat per només 12.500 ptes. Preus especials per als abonats.

K.O. SERVICE disposa d'una àmplia gamma de serveis, consulti'ns. Màxima discreció.

VÍDEO SENSE CLIP

Voldria ésser un alemany de l'Est

En aquests dies sembla que tothom mira cap a l'Est. No és cert. Es mira cap a l'Est, cap a l'Oest, cap al Sud i cap al Nord. Tot depèn de la posició on estigui situada la televisió. Perquè, de veritat, tothom el que mira, el que veu, és allò que surt per la televisió. Hi ha qui diu que aquest quadradet màgic és una finestra oberta al món. Tampoc no és cert. Molts pocs hi ha que puguin obrir aquesta finestra. La majoria només posseeix l'heroic recurs de tancar-la. És una finestra de nits inventades, de mapes del temps que hi són, però no hi són. I sobretot, és una finestra interessada per on desfila una realitat prèviament quadriculada, parcialitzada, processada i programada. Va haver un moment, un segon, on la finestra en tancar-se, es va obrir. El monstre es va humanitzar i per un moment vam descobrir que els xips també podien tenir cor. Va ser una nit d'hivern, un moment màgic, estelar, encara no comercialitzat a cap vídeo. Va sortir una d'aquelles locutores de mitjanit, de veu suau en hora de masturbacions, bella com una ventafocs que abans d'anar-se del ball ens deixa la sabateta de la programació para el día siguiente. «Señoras y señores, mañana la programación seguirá con toda normalidad.» Piip-piip. Les dotze i piip-piip. La pantalla es va quedar en blanc. O en negre, depèn de la marca del televisor. Havia començat el 14 de desembre...

Però en gairebé un any, aquell moment de grandesa sembla lleu i incert com el somni d'una migdiada, llunyà com una revolució que va començar també amb el fred. Amb el fred d'octubre. Encara que els comunistes emigrin de cos com un Lobsang Rampa qualsevol tot esperant pròximes reencarnacions, que les falçs i els martells siguin en el futur instruments només assolibles per mitjans experts en experiències astrals, i unes poques ànimes vagaregin sense cos on ficar-s'hi —extraviades en alguna revolta de l'alambí per la transmutació alquímica de passats rovellats en futurs sense pecat original—, sempre restarà aquest palau d'hivern de 625 línies per assaltar. Encara que només sigui per una nit i ho deixem quan arribi la matinada com «squatters» moderats. No per por, sinó per prevenir el perill que per la pruija d'una estada més prolongada ens comencessin a florir «nomenklatures» pels racons i ens arrabassessin no només el palau, sinó el consol de la utopia.

En escriure aquestes línies el mur de Berlin és una fes-

ta. Els alemanys de l'Est ja poden veure l'altre costat del mirall, la seva utopia de Sugarbaby enamorada del conductor del metro de la llibertat, de sentir els petons de la publicitat, de votar Helmut Kohl, de conduir un Mercedes, de poder ser empresari de dretes sense restar segregat a un psiquiàtric i després de tanta fam de mercat, poder atipar-se de plus-vàlues. Hem vist, hem sentit dir a una dona d'abric rosa que ella no se'n va, que tornarà amb els nens que dormen a casa. És allà simplement perquè li agrada saltar pels murs imposats i trencar les cadenes de paper del passaport. Ho hem vist i ho hem sentit. Per la televisió. Alguns potser ens estimariem més que tot plegat no fos més que un telefilm. No per dogmatisme; per pura enveja. A molts ens agradaria sortir aquesta nit a aplaudir davant algun mur enderrocat. Però on anem? A què ens deixin creuar per una autopista? A manifestar-nos a Vandellòs? Ep! no, no, perquè la Pilar Brabo que és una experta en reencarnacions a altres cossos i que té el mèrit d'haver estat una comunista que va demanar abans que els hongaresos l'ingrés a la Internacional Socialista, ens dirà que ho fem per diners i que les centrals nuclears van indissolublement unides a les llibertats democràtiques.

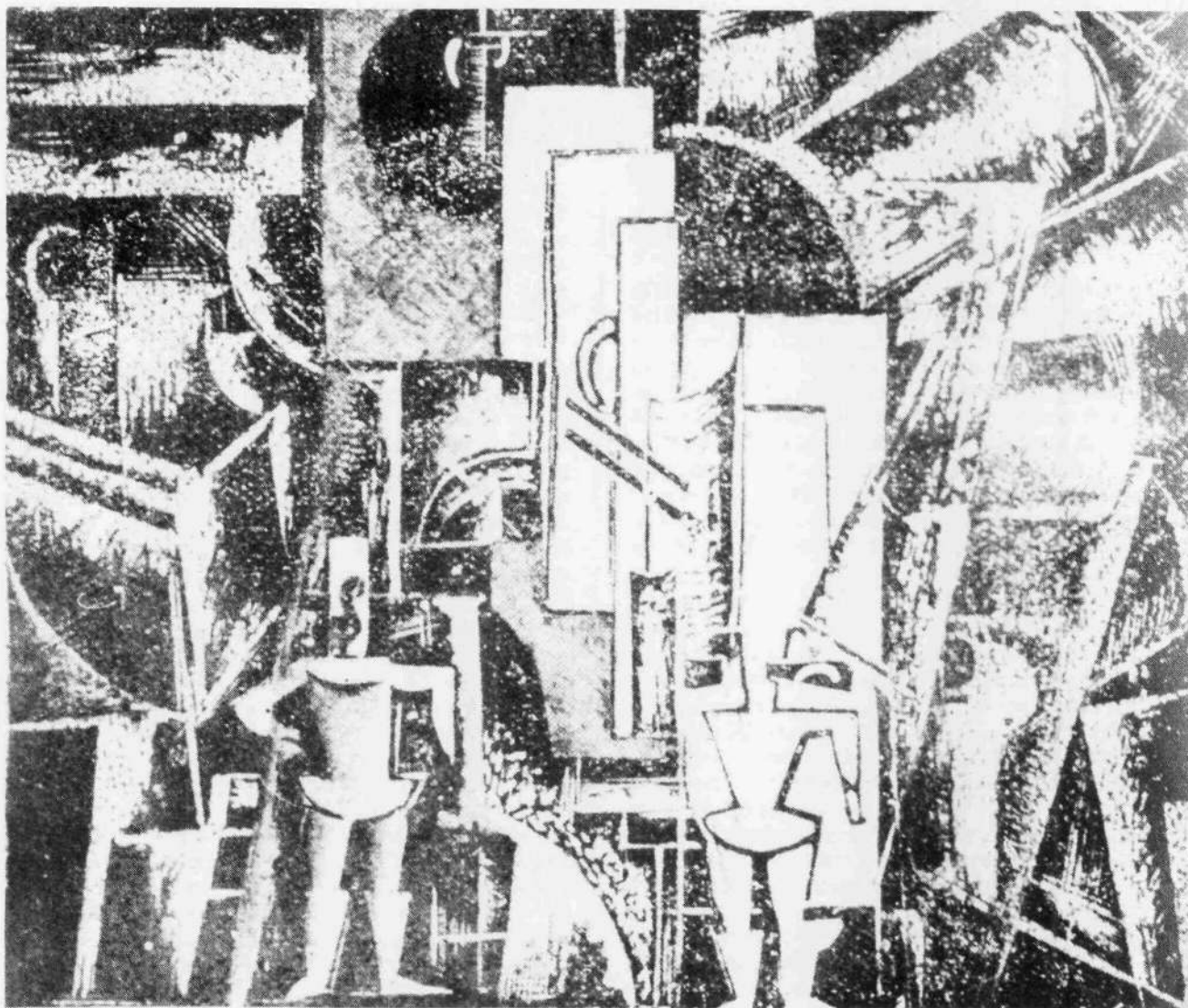
Voldria ser aquesta nit alemany de l'Est i jugar al «cuit i amagar», al «corre corre que te pillo», entrant i sortint de l'Est a l'Oest, tornar a entrar i tornar a sortir fins que el pit em fes mal, si no de socialisme en llibertat, si més no, sí de tanta carrera en llibertat. Però, encara que estic voltat de parets, enfonsaria una i em trobaria amb la cuina. Ho provaria un altre cop i acabaria al dormitori dels veïns. Penso que encara que els hi digués que el món hauria de ser un seguit de portes sense claus, no se solidaritzarien massa amb mi. Podria demanar eleccions anticipades, però no em farien cas. I si m'escolten, pitjor. Seria tornar a la tortura de la televisió, on sentiria el meu cos polític violat i deshonrat per professionals honrats i acabaria per demanar perdó per haver atacat amb el meu nas els seus punys, per haver trencat el meu canell contra la punta del seu peu fora de tota sospita manipuladora. La campanya electoral a la televisió va respectar el pluralisme: Indiana Jones contra els il·luminats de la ciclostil.

Sense llibertat de pantalla, no hi ha llibertat d'expressió. Tot el que no surt per la televisió, ja no existeix. De

cop i volta, sense anar a cap congrés, les nostres ànimes han perdut el cos. Jo no surto per televisió, tu no surts per televisió, ella no surt per televisió. Jo, tu, ella, personatges sense veu ni rostre per parlar i mirar tothom, incapaçs de travessar una frontera. Ens donarà demà el comte de Godó, Silvio Berlusconi, Cebrián, encara que sigui en hores de tele-pagament, el visat que avui ens nega Solana? Com alemanys de l'Est, abans de la «pe-

restroika», només tenim dret a mirar des d'un costat del mirall. Però cal que ens superem. Ens superarem. Penso en el Piip-piip del 13 de desembre i entenc l'alegria de saltar el mur. Entenc aquella dona de l'abric rosa. No saltres el 14 de desembre també vam tornar a casa. Però en despertar-nos, el mur havia tornat a aixecar-se a la televisió.

Josep Lluís Atienza

Vera Ermolaeva: "La victòria sobre el sd"

Influència de la Revolució Francesa i actualitat del socialisme

La revolució de 1789-1794 va assenyalar en la història de França l'abolició de les institucions de l'Edat Mitja i l'adveniment de la societat moderna, burgesa i capitalista.

K. Marx, en el llibre III d'«El Capital», es refereix a dos sistemes o vies per realitzar la transició del feudalisme al capitalisme: la via que ell considera realment revolucionària i que suposa la destrucció total de l'antic sistema econòmic i la seva articulació social; o la via del compromís, per la qual l'antiga forma de producció es salvaguarda en el si de la nova societat. Des d'aquest punt de vista, el classicisme de la Revolució Francesa no es defineix per la via insurreccional de la transició, sinó per la radicalitat dels canvis. Insurrecció, guerra i violència es donen en la primera revolució anglesa. I malgrat això, amb el retorn de la monarquia, s'estableix el compromís polític i social del 1688, pel qual s'associen en el poder la burgesia i l'aristocràcia i queden regulats els límits de la transició.

La revolució holandesa es duu a terme, des de la segona meitat del segle XVI, en el marc de la guerra de la independència: encara que la guerra pròpiament dita va continuar molt temps després que la burgesia es fes mestressa del poder entre 1568 i 1572. En fundar aquest poder en el comerç marítim i l'explotació colonial, la burgesia va ser mestressa de la república durant un segle. Però, al darrera de l'assassinat dels germans Witt el 1672, es va veure obligada a compartir el poder amb la noblesa i la casa d'Orange, a través d'un compromís que va respectar el règim constitucional.

La revolució americana es desenvolupa també en el marc d'una guerra d'independència i a través d'una via de compromís entre una burgesia formada pels financers, comerciants i fabricants de Nova Anglaterra, i una aristocràcia de terratinents esclavistes radicada en les grans plantacions del sud. Quan les colònies americanes van trencar amb Anglaterra van invocar la teoria del lliure contracte i van proclamar els drets de l'home. Però els negres encara eren esclaus i els primers sistemes electorals van adoptar la forma de democràcia censitària. La societat que s'il·luminava en el nou món no es basava en la igualtat de drets, sinó en allò que avui s'anomena la llibertat d'empresa. El resultat va ser una articulació social en la qual la riquesa era l'únic criteri de jerarquia. Quan el desenvolupament de les indústries del nord va necessitar mà d'obra per mantenir el seu impuls, els fabricants van trencar el seu compromís amb els terratinents del sud i va

esclatar la guerra civil. Aleshores, i només aleshores, va arribar l'hora d'alliberar els esclaus.

Les revolucions d'Holanda, Anglaterra i Amèrica van discórrer per la via del compromís entre la burgesia i una aristocràcia que va acceptar i va acabar per adaptar-se al nou ordre. Aquesta va ser la raó per la qual la igualtat no va ser reclamada. A França les coses van discórrer d'una altra manera.

Si la Revolució Francesa va ser la més turbulenta i la més radical de les revolucions burgeses, pel dramatisme de les seves lluites de classes i per la força del seu impuls transformador, va ser degut a la poca manya i tossudes de l'aristocràcia que, aferrada als seus privilegis feudals, es va negar a entrar per la via del compromís. La contrarevolució va obligar a la burgesia a portar la destrucció de l'ordre antic fins a les seves darreres conseqüències. Amb aquesta finalitat, es va haver d'aliar amb les masses rurals i urbanes i atendre les seves reivindicacions. Napoleó cita una frase de Mirabeau que marca les diferències entre la Revolució Francesa i les seves predecessores: «No és la llibertat sinó la igualtat la que fa la revolució».

En fer taula rasa de l'ordre vell, en alliberar els pagesos dels drets senyorials i dels delmes eclesiàstics, en suprimir la propietat feudal de la terra, en destruir els monopolis corporatius i en unificar el mercat nacional, la revolució fa sorgir a França unes relacions de producció totalment noves que articulen una nova societat de classes. El capital i el treball assalariat són els seus dos pols.

La qüestió agrària, que ocupa una posició central en la revolució burgesa, va ser resolta a França sense la travesa d'un compromís amb l'aristocràcia. L'obra de la revolució al camp és enorme, com ho són els canvis en l'estructura de la propietat agrària. El mecanisme polític d'aquesta transformació va ser la dictadura jacobina de la petita i la mitjana burgesia, a la qual les masses populars donaven suport. Gramsci, en analitzar el fracàs de la revolució popular en el Risorgimento italià, assenyala en primer lloc l'absència de jacobinisme. Per a Gramsci, el jacobinisme es caracteritza per l'aliança entre la ciutat i el camp; és a dir, l'aliança de la burgesia revolucionària i les masses pageses. En tornar a França, veiem que dues tercers parts dels diputats a l'Assemblea Constituent eren professionals liberals o funcionaris públics; entre ells estaven els principals dirigents de les masses rurals i urbanes. És clar que la minoria activa que representava a fabri-

cants, banquers i comerciants preparava el seu Termini-dor i va acabar per posar fi a la dictadura dels jacobins. Després, amb el Directori i l'Imperi es va establir l'hegemonia de la gran burgesia. Però el Vell Règim ja estava destruït i s'havia il·luminat una societat radicalment nova: l'obra principal de la revolució ja era feta.

Revolució de la llibertat, la Revolució Francesa va invocar el dret natural i es va assignar una vocació universalista. La Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà restarà per sempre com la millor expressió de la revolució democràtica. La Declaració del 1789 va anar més lluny que cap de les que la van precedir en el camí de la llibertat. Va declarar la llibertat de consciència i va crear l'Estat civil, que reconeixia el dret a no professar cap religió. Va alliberar l'home blanc i la seva filosofia va inspirar la llei que, el 1794, va abolir l'esclavitud dels negres a totes les colònies.

Revolució de la llibertat, va intentar ser també una revolució de la igualtat; aspecte pel qual va superar totes les que l'havien precedit en humanisme. Ni en Anglaterra ni als Estats Units es va elevar la igualtat a la categoria de principi. Les masses populars intuïen la sort que els esperava i es van mostrar hostils a la llibertat econòmica que obria el camí del capitalisme. Des del 1789 fins a les acaballes del segle XVIII, l'ideal era que cada pagès fos propietari, cada artesà independent i que els assalariats estiguessin protegits contra el poder absolut dels patrons.

Després de la caiguda del tron, la burgesia revolucionària, encarnada pels jacobins, va establir el sufragi universal i va segellar la seva aliança amb els «sansculottes». Calia superar la igualtat teòrica de drets (la igualtat davant la llei) i avançar cap a la «igualtat de guadiments» que el baix poble reclamava. Els preus van quedar fixats per una llei de màxims per posar-los en harmonia amb els salaris. Una llei del 1793 va proclamar el dret a l'ensenyament públic i una altra de 1794, anomenada de «beneficència nacional» va ser el primer intent d'establir una seguretat social. Aquesta república igualitària que proclamava lleis de contingut social sense precedents, va omplir d'esverament la burgesia possessor. La resposta va ser la reacció de Termini-dor i la caiguda de Robespierre que va arrossegar la república igualitària. Però en la consciència dels homes va romandre la convicció que la llibertat sense igualtat només és privilegi d'uns quants, que la llibertat i la igualtat són indestruïbles. Un jacobí, Jacques Roux, havia declarat a la tribuna de la Convenció: «La llibertat no és més que un fantasma, quan una classe d'homes pot fer passar gana a una altra impunement».

La idea d'igualtat va ser defensada reiteradament per la major part dels jacobins. I van ser aquests, més que cap altre grup de dirigents, els qui van donar a la Revolució Francesa radicalitat material i puresa ideal.

La burgesia, una vegada consolidat el nou ordre, abjurà dels seus ideals i renegarà dels seus dirigents, i els hi atribuirà en exclusiva la responsabilitat del terror, per convertir l'ànima de la revolució en un esperit demoníac.

Napoleó Bonaparte, al posar fi al Directori i apropiant-se del poder, va declarar solemnement: «La revolució s'ha acabat». Ell va ser l'expressió del desig d'ordre de la burgesia possessor. La jerarquia social va ser restablerta amb l'Imperi i es va produir la fusió entre l'alta burgesia i aquells aristòcrates que no havien emigrat i van poder salvar una part del seu patrimoni. D'aquesta fusió va sorgir la nova classe dominant. La Restauració del 1830 va posar l'epíleg a aquell gran drama èpic que va ser la Revolució Francesa, quan la burgesia va portar al tron a un rei que acceptava els seus principis. El capitalisme necessitava sobretot ordre; és a dir, qualsevol cosa menys els ideals d'una revolució republicana.

El principi de la igualtat és el punt de contacte entre la Revolució Francesa i les revolucions del segle XX. Aquest principi va ser emblemàtic, perquè resultava imprescindible per justificar l'abolició dels privilegis nobiliaris i per donar satisfacció a les reclamacions del baix poble, sense el qual no s'hagués pogut enderrocar l'Antic Règim. Mentre els constituents declaraven davant l'univers sencer que tots els homes neixen i romanen lliures i que un home no pot ser més que un altre home, un eixerit representant de la burgesia possessor es preguntava: «¿Com pot ignorar una assemblea de legisladors que el dret natural no pot existir ni per un moment juntament amb la propietat?». La Revolució Francesa portava en el seu si la contradicció entre la igualtat teòrica i la igualtat real. Van haver de transcórrer més de cent anys fins que Lenin i els bolxevics proclamaren: «Igualtat davant la llei no n'hi ha prou; igualtat davant la vida».

Com més aguda és la lluita social, més es discuteix en la Constituent sobre la idea d'igualtat. Robespierre posa límits al dret de propietat: «La propietat és el dret de cada ciutadà de gaudir de la part de béns que la llei els garanteix». Algú contesta: «Un pas més en la línia de la igualtat seria la destrucció de la propietat». Amb Termini-dor s'imposa el vell discurs dels girondins: «Un país governat pels propietaris es situa en l'Estat natural».

El desenvolupament del capitalisme, en concentrar les empreses i multiplicar el nombre d'assalariats, va despertar una nova consciència de classe que va posar una altra vegada en primer terme la qüestió de la igualtat. L'intent de democràcia social (avortat per la reacció de Termini-dor) va adquirir valor d'exemple a partir del 1830, amb el ressorgiment del moviment republicà, i sobretot a partir del 1848, amb el restabliment del sufragi universal després d'un llarg període

de democràcia censitària. A través d'una línia que des de l'esperit jacobí arriba fins la Comuna de París, la Revolució Francesa va inspirar el pensament social del segle XIX.

Babeuf, amb l'ala esquerra dels jacobins, havia proclamat que l'objectiu de la societat és el «bé comú», i amb una anticipació carregada d'utopisme va preannunciar la lluita per una «comunitat de béns i treballs». El Manifest dels Plebeus, publicat el 1795 (veritable programa polític de la «Conjuració dels Iguals») trenca el lligam que uneix la ideologia jacobina amb la pietat privada i torna l'antiga utopia comunista al pensament de les lluites socials.

De Babeuf a Proudhon, la utopia comunista esdevé una font d'inspiració del moviment obrer del segle XIX. Marx transformarà la utopia en teoria i la situarà com l'objectiu central d'un programa polític: «El Manifest Comunista».

La Revolució d'Octubre obre un nou horitzó històric en el qual la vella utopia es barreja amb la realitat. Perquè si la Revolució del 1917 es basa en un programa de transició del capitalisme al socialisme, té com a darrera finalitat, per Lenin i els bolxevics, la societat comunista; allò que Marx va anomenar també el regne de la llibertat. Malgrat tot, el pensament revolucionari del segle XX es debat en la tensió entre el principi de la igualtat i el principi de la llibertat. Marx, el pensament teòric del qual parteix de la crítica a l'economia capitalista i al liberalisme burgès, entra a fons en el debat entre aquests dos principis. En les seves reflexions sobre l'alienació defineix l'home com «un ésser social la consciència del qual ve determinada pel lloc que ocupa en el sistema productiu». La conseqüència és que només un canvi en les relacions de producció podrà alliberar l'home de l'alienació a que està sotmès. Aquest canvi exigeix una dictadura revolucionària: la dictadura del proletariat que està directament inspirada en la dictadura dels jacobins i també en la Comuna de París. Tots dos antecedents porten Marx a una reflexió sobre l'Estat, la violència i la democràcia. No oblidem que en plena dictadura jacobina va ser proclamat el dret al sufragi universal o que, en la Comuna, els càrrecs eren elegits i revocats democràticament. Marx afirma que tota forma d'Estat és dictadura i que la dictadura del proletariat serà més democràtica que la més democràtica de les repúbliques burgeses. Però en la història hi ha una tensió constant entre idealitat i realitat. Fins i tot la més lúcida de les teories resta sotmesa a aquesta tensió.

A. Yakoliev (en un article recent, publicat amb motiu del bicentenari de la Revolució Francesa) ha afirmat que el pensament social del segle XIX va caure en una certa idealització de la violència i que el món d'avui és incompatible amb la idea que la violència encara sigui «la partera de la història». I la veritat és que

l'Apocalipsi nuclear ha trencat el lligam que unia dialècticament la guerra imperialista amb la revolució. Durant la guerra del 1914, els bolxevics i l'ala esquerra de la socialdemocràcia europea van cridar els soldats de tots els fronts, perquè gressin els seus fusells contra les classes dominants que els imposaven la guerra. Avui no entra cap més opció que posar tots els mitjans per evitar la guerra abans que aquesta esclati.

La Revolució del 1917 va ser, sense punt de comparació amb cap altra en el passat, la revolució de la igualtat. Va ser, com la Revolució Francesa, una revolució radical per l'assoliment de les seves transformacions. Com que la Revolució Francesa es va allunyar de la via del compromís amb la vella classe dominant i va escollir la via realment revolucionària de l'aliança entre les masses urbanes i rurals; en aquest cas, el proletariat industrial i la immensa majoria dels pagesos pobres. Si seguim amb les analogies, cal dir que també la tensió entre igualtat i llibertat es va resoldre en sacrificar un dels dos principis. La causa primera s'hauria de buscar en la crítica que tot el pensament social del segle XIX fa al liberalisme burgès; no perquè no estigui carregada de raó, sinó perquè l'esmentada crítica no va saber, o no va poder, alertar sobre el risc que comporta desviar-se, al fil dels arguments i arribar al menyspreu de la llibertat.

Les causes immediates d'aquesta desviació radiquen en la manca d'una tradició democràtica-burguesa a la Rússia tsarista; en el bloqueig militar i comercial a que va ser sotmès el socialisme; i, no ho oblidem, en les interpretacions interessades de la fórmula de «dictadura del proletariat», al servei del poder personal o de grup. Davant les grans dificultats i la ingent tasca d'industrialitzar un país endarrerit que en molts terrenys encara no havia sortit de l'Edat Mitja, es van trobar excuses fàcils per restringir la democràcia i establir un consens passiu amb un poble que va patir, en 30 anys, tres guerres devastadores.

Malgrat tot, estaria mancat de rigor el fet de situar la Revolució d'Octubre al marge de la tradició democràtica. «La Comuna (els soviets) no introdueixen, no es proposen introduir i no han d'introduir cap canvi que no estigui madur, tant en ells mateixos com en el terreny econòmic i en la consciència de la immensa majoria del poble». Són paraules de Lenin, escrites l'abril del 1917. Un any després insistirà en les seves conviccions: «El socialisme no pot implantar-lo una minoria; el partit. Ha de ser obra de desenes de milions, quan aprenguin a construir-lo ells mateixos». La tradició democràtica del jacobinisme i de la Comuna de París, que tant va influir en el concepte de dictadura del proletariat, està present en Lenin i en els bolxevics. Als soviets de l'època post-revolucionària, igual que a la Comuna, el dret d'elecció es completa amb el dret de revocació del mandat. I el que és més im-

portant, el sufragi universal assoleix la seva dimensió vertadera amb el reconeixement del dret de vot a la dona per primera vegada; conquesta històrica que no havia aconseguit cap de les revolucions precedents.

Els soviets han estat, i poden tornar a ser-ho, una institució profundament democràtica, potser la més profundament democràtica per la seva concepció, que la vincula de manera directa a la voluntat conscient de les masses i que s'asseu sobre la base sòlida de la igualtat social. En la seva idea del comunisme, com a regne de la llibertat, el projecte de Lenin respon a una senzilla i coneguda explicació: aconseguir que una cuinera sigui capaç de dirigir l'administració pública. Qui consideri que això és demagògia està mancat d'imaginació i de prejudicis classistes en té de sobra.

El proletariat és la síntesi dels patiments humans en el món modern i la classe ascendent capaç d'alliberar la humanitat, perquè els seus interessos traspassen les fronteres nacionals; per tots dos motius, encarna la vocació universalista de la revolució soviètica. Aquesta vocació, entroncada en la primera i la segona Internacional i que va donar origen a la tercera, és tan indiscutible com ho han estat les seves desviacions bonapartistes, degudes molts cops a la necessitat (defensa expansiva) i altres a la raó d'Estat (sobirania limitada). Amb el «nou pensament» de Gorbachov «per afrontar els problemes globals de la humanitat», reneix la millor tradició internacionalista, en un món on

la catàstrofe ecològica i l'hivern nuclear sotgen, on les societats del consumisme i el malgastament s'enriqueixen a càrrec dels continents del subdesenvolupament, on la tecnologia moderna es malbarata en programes no només inútils sinó destructius i «on no hi ha lloc per amagar-nos».

Avui la tensió entre els principis d'igualtat i llibertat ha reaparegut amb tota la seva força. I de nou aquesta tensió vincula tots dos principis amb la qüestió de la propietat. Propietat privada o propietat social? La crisi econòmica que traspassen les societats socialistes ha fet que, a l'occident capitalista, sonin les campanes pel triomf de la propietat privada. S'oblida de manera interessada que el capitalisme s'ha desenvolupat a través d'avenços i involucions, que ha sofert diverses crisis cícliques, que ha tendit a restringir drets i llibertats i ha il·luminat règims polítics monstruosos; s'oblida en resum la dialèctica de la història.

La «perestroika» es planteja el problema en uns altres termes. Sense llibertat les eleccions es falsegen i no és possible la democràcia. Sense democràcia la propietat social esdevé propietat de ningú i objecte d'una gestió incontrolada i arbitrària dels funcionaris. L'única alternativa és l'elecció lliure i democràtica des del cap de taller i el director d'empresa fins als diputats i al president dels soviets. «És imprescindible un canvi radical, perquè no tenim un altre camí, no podem retrocedir ni tenim on retrocedir». Amb aquestes pa-

raules Gorbachov planteja, el gener de 1987, la necessitat d'escollir el camí de la llibertat i de l'autogestió de les empreses per elevar la productivitat del treball social. La societat soviètica no podria acceptar la tornada als mètodes autoritaris i coercitius de gestió.

Des de la caiguda de N. Krushev (les conseqüències del qual salten ara a la vista) es va obrir a l'URSS un parèntesi llarg que és conegut com a període d'estancament i que ha deixat sense resoldre els grans problemes del desenvolupament del socialisme. Però la nova direcció del PCUS no pot conformar-se amb passar comptes al passat més immediat. L'essència crítica del marxisme, com a mètode de coneixement, exigeix buscar l'arrel dels conflictes entre el projecte teòric de Marx i el socialisme real, entre idealitat i realitat. «Les causes són antigues i tenen el seu origen en aquella situació concreta (l'època del stalinisme), quan el debat viu i el pensament teòric van ser substituïts per sentències autoritàries i dogmes que només podien ser comentats». En dir això, Gorbachov apunta directament, un cop més, cap a la manca de llibertat.

Quan Marx va començar les seves reflexions al voltant de 1840, es va erigir en hereu de totes les tradicions revolucionàries. La llibertat, expressada en termes hegelians, significa la subordinació de la necessitat a la pròpia autonomia, de les forces econòmiques cegues a l'exercici conscient de la raó humana. L'home ha de ser rescatat de l'alienació a la qual el sotmet l'ordre social existent i reinstalat com a ésser social. La igualtat (no el simple igualitarisme) troba la seva concreció en la propietat social i el valor del treball. Els processos de renovació als països socialistes s'han de moure en aquestes coordenades; però s'han

de moure sense estertors perquè «l'arbre de la vida és verd i la teoria és gris». La qüestió no radica en si hi ha un o cent restaurants privats, doncs tot això i molt més pot haver sense que es vegi afectada l'hegemonia de la propietat social. El problema és si l'ésser humà es considera vinculat a la forma social de propietat, a través d'una consciència rescatada de l'auto-alienament, a través d'una consciència social lliurement expressada, encara que sigui dins els límits del regne de la necessitat.

Dit d'una altra manera, la qüestió és si de veritat es pot avançar cap el regne de la llibertat, i negar a l'ésser humà aquella part de llibertat que la revolució burgesa va arrencar al feudalisme. Per això els processos de renovació en els països socialistes han de ser revolucions en la revolució i han de ser revolucions de la llibertat que facin inseparable aquest principi amb el principi de la igualtat.

Tota revolució política comporta la substitució d'un vell aparell administratiu per un de nou, i suposa en allò immediat un desordre. La tasca no és fàcil i, potser, els indicadors econòmics tardin encara una dècada en tornar a ser favorables al socialisme. De l'èxit dels processos de renovació a l'est d'Europa depèn, en gran mesura, el futur del comunisme i l'hegemonia de les idees de l'esquerra en el món. El model que es projecta pot ser atractiu, no només pels països que vulguin sortir de la pobresa i de la dependència, sinó també pot resultar-ho en les societats desenvolupades. Mentrestant s'obre un període històric nou...; una època de grans contradiccions, de grans lluites, de grans canvis i de grans esperances.

Leopold Espuny

COMISSIO OBRERA NACIONAL DE CATALUNYA

CC.OO.
25 ANYS

CONSTRUÏNT
LA CATALUNYA
DELS
TREBALLADORS

La COMISSIO OBRERA NACIONAL DE CATALUNYA

i el Centre d'Estudis i Recerca Sindicals

es complauen a convidar-vos a

la PRESENTACIO DEL LLIBRE

"COMISSIONS OBRERES DE CATALUNYA, 1964-1989"

que se celebrarà

el dia 14 de desembre a les vuit del vespre

al Palau Moja, c/ Portaferri, 1, Barcelona

T'AVORREIXES O FAS POLÍTICA?

Els països de l'Est

Els mitjans de comunicació no fan més que parlar, al llarg dels darrers mesos, de les transformacions i dels «canvis» als països de l'Est europeu. Els canvis són arreu: a Polònia (on el partit comunista es trasmuta i participa minoritàriament en el govern), a Hongria (on el partit ha esdevingut, diuen, socialdemòcrata); les protestes han crescut massivament a la RDA posterior a Honecker, fins a provocar la dimissió del govern sencer, a Txecoslovàquia (amb Dubcek!). Es parla d'atzucac econòmic a l'URSS. La gent es pregunta: què està passant? Els més dogmàtics es pregunten si s'han tornat bojos.

De fet, a cada país hi ha una realitat i una dinàmica diferent, i no es poden fer passar tots els problemes pel mateix sedàs, per acabar concloent de manera simplista que els països de l'Est estan abandonant el comunisme per transformar-se en «països occidentals». El que cal fer, en tot cas, és una reflexió profunda sobre fins a quin punt els objectius del socialisme que inicialment es van plantejar a cada país han estat assolits, i fins a quin punt els instruments de política econòmica que s'utilitzen avui resulten adequats, eficients.

El socialisme planteja uns objectius als quals, des de la nostra òptica de l'esquerra catalana (i cal suposar que de l'esquerra de qualsevol país «modern» de l'Occident) seria foll o suïcida de renunciar. Els grans objectius de l'esquerra encara són, més que mai: la pau, la llibertat, la fi de l'explotació, la igualtat, la participació democràtica en el desenvolupament econòmic, la satisfacció generalitzada de les necessitats humanes bàsiques (salut, educació i cultura, habitatge i, avui, el gaudi de béns de consum), la utilització racional de la natura, la plena ocupació, etc. per citar només grans objectius, vells i nous, que han esperonat les lluites polítiques en els darrers 160 anys.

Cada bloc polític i social elabora i formula els seus grans objectius. El matís important, però decisiu, allò que atorga especificitat a la política, s'introdueix quan es proposen i s'apliquen els mitjans que es consideren necessaris per assolir els objectius bàsics definits prèviament (pot passar, és clar, que un camí equivocat aconsegueixi els objectius contraris). I aquí és on volíem anar a parar, perquè allò que cal assenyalar clarament és que el problema fonamental de la majoria dels països socialistes de l'Europa de l'Est radica en una inadequació dels instruments (començant per les mesures i els mètodes de caire polític, i continuant pels de política econòmica) emprats per avançar, avui, en la construcció del socialisme. Així, l'existència d'empreses ineficients, de

mercats rígids, d'una planificació excessivament centralitzada, impedeixen progressar plenament en aquesta construcció. Està encara per demostrar que un sistema de partit únic sigui més desitjable que un sistema pluralista de partits polítics, perquè precisament el monopoli d'un partit pot conduir fàcilment a l'autocràcia, a la dictadura, a l'anquilosament. Quatre ulls hi veuen més que dos, i un govern de coalició pot introduir molts més matisos, més riquesa d'acció política que no pas un govern monocolor, de partit únic.

El que un sistema polític resulti empobridor, el fet que un mercat no funcioni, el fet que un país com l'URSS sigui sovint incapaç d'aplicar les seves pròpies descobertes científiques, el fet que no es tinguin prou en compte els costos a l'hora de definir unes línies de producció, no tenen per què voler dir necessàriament que s'hagi de posar en qüestió únicament el model de sistema econòmic, sinó que allò que cal corregir a fons són «les formes de fer funcionar el sistema econòmic»; el que cal esmenar radicalment és «el sistema polític poc democràtic» que és incapaç d'articular, a partir d'un moment històric determinat, la vida social i política, les múltiples i diverses aspiracions de la població. La introducció de la democràcia penetrà la definició dels nous objectius als que vulgui aspirar la societat.

Tots els mercats del món estan més o menys regulats i controlats per grups, governs, monopolis i oligopolis. El que cal, en tot cas, és pensar com s'han de regular els mercats de la forma més idònia, en funció d'uns fins decidits democràticament. El problema en els països de l'Est consisteix doncs a meditar com reformar els sistemes de controls directes i indirectes dins els mercats, com introduir dràstics criteris de racionalitat en la producció de mercaderies, com canviar la postura comercial massa tancada. No s'ha de confondre mercat amb cap sistema econòmic concret, ni capitalisme amb riquesa. En el capitalisme també hi ha greus problemes en la formació dels mercats, i també molts països (la majoria) són ben pobres dins el capitalisme. Els països socialistes no s'han de deixar enlluernar per llurs veïns europeus, sinó que han d'evolucionar a partir de la particular història de cada país, pas a pas, amb realisme.

Els camins no seran fàcils ni senzills, i menys encara tant alegres com els pinten els mitjans de comunicació occidentals. Aquí no hi ha res de fàcil, ni a l'Est ni a l'Oest. Per sort, però, tot sembla indicar que els camins i els nous processos que s'han obert a l'Est ja són indeturbables.

Francesc Artal

Problemes de l'economia soviètica

Abel Aganbegyan és, es diu, el Gorbtxov de l'economia. El text que publiquem va ser publicat, per primera vegada, a la «New left review». De fet, es basa en les notes d'una conferència pronunciada per Aganbegyan a la Universitat de Manchester recollides per Michael Barnat. Aganbegyan comença a ésser conegut entre nosaltres: el 18 d'abril va ser nomenat doctor honoris causa per la Universitat d'Alacant!

La *perestroika*, a la Unió Soviètica, és una renovació revolucionària de tota la societat soviètica. No es limita només a un canvi econòmic. Aquest és, és clar, el meu interès especial com a economista, però la reestructuració econòmica que ja ha començat no pot ésser separada de tots els altres aspectes de la *perestroika*. Esperem augmentar el ritme de creixement a l'economia, però això no pot ser separat del procés de democratització i d'allò que en diem *glasnost*, una gran obertura, en tots els aspectes, del Govern i de l'organització social. Els canvis econòmics que es produeixen estan tots basats en un re-examen de la història soviètica, dels seus èxits i dels seus fracassos, els períodes de reforma i creixement així com de degeneració i estancament, sense oblidar una correcta apreciació de la destrucció horrible de dues guerres mundials i de l'heroic esforç de la gent soviètica per sobreviure i reconstruir les seves vides trencades.

Hi ha dues raons principals per a l'adopció, per part de la Unió Soviètica, de les polítiques econòmiques de la *perestroika*.

Primer, el creixement de l'economia soviètica s'ha reduït marcadament durant les dues darreres dècades tal com mostren les taules següents:

Pla 5 anys Períodes	Creixement del PNB sobre 5 anys (%)	Creixement de l'agricultura. Producció sobre 5 anys (%)
1966-70	41	21
1971-75	28	13
1976-80	21	9
1981-85	16,5	6

Aquestes són dades oficials que no mostren l'augment de preus. Quan aquests augments es tenen en compte, amb el 4 per cent de creixement a la població, no es va donar per fet cap creixement per càpita durant els últims 5 anys, però sí un estancament a l'economia.

En un 40 per cent dels sectors industrials, la producció realment va declinar i aquí es van incloure

l'agricultura i els transports. El nivell de vida de dues tercers parts de la població va començar a caure. L'estancament es va encaminar cap a una crisi. Una *perestroika* total era l'única resposta que podien donar.

En segon lloc, hi ha arrels més profundes darrera d'això. El declivi econòmic no va passar per casualitat, sinó que va reflectir un procés més general. El problema fonamental era que el mètode administratiu bàsic de conduir l'economia no corresponia a les necessitats del país. Les polítiques velles no reflectien les noves circumstàncies socials. Hi havia un conflicte entre les formes velles i les actuals necessitats. La *perestroika* es necessitava a més per a superar aquesta mala germanor (una profunda transformació de la societat, no una millora evolutiva, però sí un canvi revolucionari i qualitatiu de la naturalesa més complexa que implica tots els aspectes de la societat).

Economia i necessitats

L'aspecte econòmic de la *perestroika* a la Unió Soviètica actua de tres maneres. La primera és l'orientació de l'economia enfront de les necessitats socials.

El nivell de vida de la gent ha caigut progressivament darrera de la capacitat industrial del país. La prioritat era donada abans a la indústria pesada; les necessitats socials només rebien allò que sobrava. La proporció de recursos destinats a les necessitats socials creix actualment. Tindran prioritat i no seran com en el passat, un residu. Aquest és el punt principal. Podríem agafar els exemples particulars de provisió de vivendes, aliments, salut i educació.

Habitatges. — El 17 per cent de les famílies no tenen cases individuals i les han de compartir. Les condicions de moltes altres famílies són insatisfactòries. Des dels anys 60, el 23 per cent de totes les inversions de capital han estat destinades a la construcció de cases, però només 2 milions d'unitats d'allotjament han estat afegides cada any fins 1985, per trobar un increment significatiu en la població.

problemes problemes problemes problemes problemes

La proporció de la inversió real era, en efecte, reduïda. Això serà canviat ara per tal que el 1986 les dades de nous habitatges seran de 2.3 milions d'unitats, el 1987 de 2.4 milions i al principi dels 90, 3 milions per any. Cap a l'any 2000 hauríem de tenir 40 milions de noves unitats per tal que totes les famílies poguessin tenir cases o pisos separats.

Els lloguers són molt baixos, 2,7 per cent de la renda, calefacció i llum incloses, i intentem mantenir-los així.

Subministrament d'aliments.—Ningú no es mor de gana i alguns, com jo mateix, i com podeu veure, som grossos, però el consum d'aliments per any en relació als requeriments és encara com segueix:

	Consum real	Consum òptim
Carn	62 kg.	75- 85 kg.
Llet	340	420-440
Fruita	30	60- 80

Una proporció dels nostres aliments és importada. En el pla de 5 anys (1986/90) s'inclouen 40 m. tones de gra (un quart de la nostra carn era produïda d'aquest gra) més 1 m. tones de carn. Això era comprat amb un canvi per oli mentre el preu de l'oli era la meitat durant aquest període. És inacceptable continuar així.

Un increment en el poder d'adquisició de la població en general ha incrementat la demanda d'articles i especialment la de carn, llet i fruita, i n'hi ha una manca contínua de subministraments agreujada pel baix estat dels preus dels productes alimentaris, fixats normalment per sota dels costos; per exemple la producció de carn costa 4.8 rubles per kg. i es ven a 1.8 rubles per kg., la producció de llet costa 58 kopecs per kg. i es ven a 28 kopecs per kg. El 1986 els subsidis per aliments havien pujat a 57 bilions de rubles en un pressupost total de l'Estat de 430 bilions. Va esdevenir un problema més gran saber com sortir d'aquest embolic.

Amb la *perestroika* es proposen les següents mesures:

1. Incrementar la producció agrícola entre 1986 i 1990 en 14.4 per cent. Més grans mesures s'han pres per incrementar l'agricultura intensiva. Les mesures administratives (ordres i requisicions) s'han de reemplaçar per estímuls econòmics mitjançant la puja de preus i mercats més lliures. Al 1986-87 la producció agrícola ja va ser incrementada: el gra de 180 m. de tones a 210 m. tones, la carn de 15.2 m. tones a 105 m. tones. Això ha permès que les importacions fossin reduïdes, però el problema no es resoldrà fins que totes les famílies hagin sentit els beneficis de les millores.

2. Reformar l'estructura dels preus de venda al 1990. Els preus de venda de la carn i la llet han de ser pu-

jats i cal fer una compensació per assegurar-se que no hi ha cap caiguda del nivell de vida. Aquí hi ha una seriosa preocupació popular i s'intenta debatre públicament tots els increments de preus si més no 4 mesos abans d'aquests canvis planejats.

Salut pública.—A la fi dels anys 50 i a començament dels anys 60 la Unió Soviètica podia ser comparada favorablement amb uns altres països, ex.: índex de mortalitat 6-7 per cent (és a dir, la millor en el món), esperança de vida 70 anys (igual que al Japó), mortalitat infantil, al capdamunt, 15. Des d'aleshores s'ha produït una seriosa deterioració a causa de 3 motius principals: increment de vendes d'alcohol, ex.: la venda de vodka es va incrementar 100 per cent, les de vi 400 per cent en 20 anys, això va ser responsable d'un increment en la mortalitat masculina, la proporció de la renda nacional en salut va ser reduïda fins a 2 o 3 cops menys que en uns altres països avançats. Els avenços tècnics d'altres països no han estat compartits per l'URSS en l'ús dels medicaments, etc., el sou dels doctors i infermeres ha caigut relativament i molts llocs de treball d'infermeres estan per cobrir. Com a resultat, al 1985 la mortalitat va créixer fins 10.8 per cent i l'esperança de vida va decreixer en 2 anys (als 68) mentre que a qualsevol altre lloc havia pujat de 3 a 4 anys.

Com a passes per rectificar aquests problemes, el pressupost per la salut i la inversió de capital per 1986-87 va créixer en un 50 per cent. La campanya contra l'alcohol va reduir el seu consum a la meitat. Ja l'índex de mortalitat masculina (d'accident i alcoholisme) ha baixat d'un 22 per cent a un 9,6 per cent i l'esperança de vida ha tornat a pujar fins els 70 anys. El personal sanitari ha tingut un 30 per cent d'increment en els salaris.

És clar, això és només un any i hi ha noves mesures, especialment que afecten els 57 milions de pensionistes. La legislació data de l'any 56 quan es pagava una pensió mitjana equivalent al 60 per cent del salari a les dones als 55 anys i als homes als 60 anys o fins i tot abans per aquelles persones que treballaven a la indústria pesada. Hores d'ara, les pensions només equivalen al 40 per cent dels salaris a les ciutats i al 30 per cent al camp. Això ha de ser millorat. Una nova llei, l'any vinent, donarà noves concessions als pensionistes que continuïn treballant. Totes aquestes mesures necessitaran un gran increment en els recursos assignats.

Educació.—Als anys 50, l'educació tenia el 10 per cent de la renda nacional. Quan el primer Sputnik va ésser llançat, una Comissió als EUA va examinar la causa dels avenços soviètics i va concloure que el secret era a l'educació soviètica al nivell escolar. En aquella època

els EUA només gastaven el 4 per cent del PNB en educació en comparació al 10 per cent de l'URSS.

El 1985 la inversió en educació als EUA ha crescut fins l'11 per cent mentre que a l'URSS ha baixat al 7 per cent per sota de les demandes de la vida moderna. Les escoles tenen poc equipament, els mestres estan mal pagats i estan menys qualificats docentment. Els seus salaris es van incrementar al 1986-87 per un 30 per cent, però es dona per fet que els resultats no es podran veure encara durant un temps.

Aquest és el primer aspecte de la *perestroika* (un canvi de recursos per augmentar el nivell general de vida). Però tot això necessita una producció superior basada en una productivitat superior.

Desenvolupament intensiu

Un segon element de la *perestroika* és la transferència del creixement extensiu al creixement intensiu. Al llarg dels darrers 5 anys, els treballadors van créixer sobre aquest període de 5 anys, una mitjana de 10 a 11 milions; el consum de combustible es va incrementar una mitjana de 25 al 30 per cent, la inversió de capital es va incrementar una mitjana de 45 a 50 per cent i d'aquesta manera la producció va créixer.

Però des de la meitat dels 70, aquests increments no han estat disponibles: els treballadors es van incrementar 3 milions en els 5 anys; sobre els últims 15 anys han crescut 20 milions menys que els 15 previstos a causa dels resultats demogràfics de l'última guerra, menys gent jove i més pensionistes. Per trobar aquesta reducció, la producció laboral hauria de ser augmentada pel 100 per cent.

En la producció de combustible la deterioració de les condicions geològiques ha significat que la producció ha estat incrementada en els darrers 5 anys només un 3-5 per cent. En la producció de matèries primeres els mateixos problemes es van trobar i s'han incrementat les demandes per la protecció i conservació ecològica. En la formació de capital, l'increment ha baixat a 25 per cent durant el període dels darrers 5 anys. Tot això ha significat un decreixement lent en el creixement de l'economia, justament quan era necessària l'acceleració. L'única resposta és incrementar l'eficiència mitjançant un canvi a la producció intensiva, però com?

El camí endavant s'ha de fer mitjançant el progrés tecnològic. Hem tingut èxits tecnològics revolucionaris a l'URSS però necessiten aplicar-los. Es gasten més diners en ciència a l'URSS i hi ha un nivell més alt d'èxits però els descobriments no s'apliquen. Hem fet petites renovacions de plantes de producció. Hem fet

inversions equivocades, polítiques dirigides a construccions extres en lloc de renovacions tecnològiques i recursos inadequats distribuïts a enginyeria (que ha caigut especialment).

El 1985 un estudi de treballs enginyers va trobar que el 71 per cent d'ells era antiquat però només 3.1 per cent era tret de servei cada any. Un canvi de política era necessari amb urgència i al 1988, 9,30 per cent de les instal·lacions eren renovades, creixent fins el 13 per cent al 1990. Això implica una reorganització tecnològica fonamental. La inversió de capital entre 1981 i 1985 va ser incrementada pel 24 per cent. Es vol aconseguir el 80 per cent entre 1986-90 i això significarà reorganitzar les fàbriques existents i no construir-ne de noves.

Ja el 1986-87 això va ocórrer a una extensió més enllà de la proporció durant tots els 7 anys anteriors. Un procés de transformació en fabricació és difícil però resultarà en un increment de la producció laboral de 1,5 a 2 vegades més mentre que es redueix el consum de metall en 15 per cent.

Reforma de la gestió

El tercer element de la *perestroika* és la reforma de la gestió: dels mètodes administratius a les mesures econòmiques. Qualsevol cosa depèn d'aquesta reforma. Les empreses han de canviar en la seva direcció econòmica d'un sistema de mandats administratius a una regulació dels recursos econòmics (preus, interessos, majoristes). Això significa la reforma financera i bancària tant com la formació de preus i una passa fora de la distribució centralitzada de recursos en la compra i venda al mercat. Aquestes reformes són dirigides pel 1988-90 de tal manera que la nova es començarà durant els propers 5 anys. La característica diferenciadora d'aquesta reforma és la democràcia industrial que es mou cap a una autodirecció de les empreses. El paper creixent dels treballadors a les empreses les situa en la determinació del pla de les empreses, la distribució de recursos i l'elecció dels directors.

És un programa revolucionari. Hi haurà molta oposició, especialment dels directors que temen el risc i que no els hi agraden els canvis. Això només es pot superar perquè tota la societat vol fer un canvi. La força impulsora és una obertura política i una democratització. Les primeres lleis ja han estat aprovades i començaran a ser efectives al 1988. El següent pas involucrarà grans i onerosos canvis, però creiem que la direcció del canvi és correcta.

Abel Aganbegyan

(traducció Maria del Carme Palau)

problemes problemes problemes problemes problemes

A. Deineka, 1929

L'economia submergida a l'URSS

Experts soviètics opinen que l'economia submergida s'ha endinsat en tots els porus de la societat de l'URSS. Aquest problema és discutit actualment per financers, juristes, economistes i executius. El seu panorama és increïblement empapussat. Alguns símptomes de l'economia submergida es perfilen amb prou nitidesa: la producció, la malversació de fons estatals, l'especulació, l'extorsió, el negoci del sexe, l'estafa, la corrupció i fenòmens per l'estil. Però és molt difícil reduir-los tots a un denominador comú.

Existeixen no poques definicions de l'economia submergida, entre les quals la més encertada podria ser la que segueix: l'empresa, les activitats de la qual no són enregistrades per les estadístiques, no es planifiquen pels respectius organismes, no paga impostos i es burla de la llei.

Els experts en la matèria discrepen en alguns detalls, però són unànims en què l'economia submergida floreix sobre el terreny ben adobat del dèficit. Sorgeix allà on hi ha restriccions. Si existeixen restriccions, sobreve l'escassetat de béns i serveis, creix la demanda estable dels mateixos, apareix algú que satisfà aquesta demanda i en les actuals condicions de l'economia soviètica la majoria de les vegades ho fa de manera il·legal.

Malgrat tot, no és només el dèficit el que instiga al desenvolupament de l'economia submergida. Quan els ingressos no són proporcionals als esforços invertits en el treball i uns perceben sumes quantioses que no mereixen, mentre que d'altres guanyen un sou injustificadament baix, la gent es veu forçada a buscar la manera de compensar el seu salari miserable.

El règim més favorable per activitats semblants s'ha format en el comerç. Fa uns deu o quinze anys els ingressos il·legals es limitaven en allò fonamental al sistema comercial. Ja aleshores s'enregistraven tota mena de maquinacions. Malgrat tot, només en aquests moments s'ha estructurat un sistema criminal viable, capaç de reaccionar dinàmicament a la conjuntura del mercat.

No existeixen dades precises a propòsit de les dimensions de l'economia submergida. Es parla de 60, 100 i fins i tot de 150 mil milions de rubles, el que constitueix del 17 al 25 per cent de la renda nacional.

A qualsevol empresa estatal poden envejar la disciplina laboral que regeix l'economia submergida, el mateix que la manera com vetllen pels béns materials. Les empreses clandestines es caracteritzen per una

planificació estricta de les seves activitats. Els homes de negocis s'orienten perfectament en l'economia de les rames, la conjuntura del mercat, l'estat de tota l'economia nacional, les últimes resolucions del partit i el Govern. D'una manera planificada i ben orientada es fa més estreta la seva influència als canals de proveïment de material i la venda de productes, al personal de control i inspecció de les diferents institucions. Així, es produeix la interrelació de l'economia legal i il·legal.

No són pocs els qui estan disposats a declarar una guerra a mort contra l'economia submergida i es proposen nombroses tàctiques i estratègies d'aquesta guerra. Moltes d'elles van ser sotmeses a prova a la pràctica, però l'únic capaç de desmantellar l'economia submergida és el mercat, un mercat universal, ple i democràtic, que assoleixi absorbir-la.

Nikolai Andreev

Els «milionaris cooperativistes»

L'heroi de la novella «El becerro de oro» d'Ostap Bender, molt popular a l'URSS, no podia gastar un milió de rubles. A començaments dels anys trenta no hi havia res en què gastar tants diners. D'altra banda, el personatge literari tenia dificultats amb el seu milió ja que era un milionari il·legal. Havia obtingut el diner mitjançant la concussió i el xantatge. Des d'aleshores han passat seixanta anys. Avui, potser per primera vegada en aquests anys, a la Unió Soviètica es parla obertament sobre l'existència de milionaris soviètics legals (encara que, per dir la veritat, també existeixen milionaris il·legals). Són els cooperativistes.

No fa molt temps a l'URSS es va fer públic un cas curiós. Tarasov, president de la cooperativa «Tejnika», va dipositar uns quants milions de rubles en el compte de la seva organització. Això va excitar tant l'opinió pública, que es va haver d'examinar detalladament el cas no només en els òrgans financers i de control, sinó també pels canals de televisió nacional, en el programa «Vzgliad» («Criteri»), un dels més populars del país.

Tarasov i els seus companys exportaven a l'estranger desferres de metalls no ferrosos, pasta de tomàquet, anticongelant «Tosol» i d'altres matèries primeres i materials, i també serradures. A canvi, rebien ordinadors que venien a organitzacions soviètiques interessades, ja que a l'URSS els ordinadors gaudeixen d'una gran demanda.

En resum, el president de la cooperativa «Tejnika», a l'igual que el seu predecessor dels anys 30, es va crear també les seves dificultats: no podia extreure diners del compte de la cooperativa. La qüestió consisteix en què, segons els reglaments de la cooperativa, no podia fer alhora d'intermediari. Si en aquests reglaments s'hagués estipulat aquesta activitat, Tarasov i els seus companys podrien ser milionaris legals. Els va mancar un pas només, una ratlla en el document oficial.

El problema de les cooperatives avui és un dels més greus de la vida econòmica i social de l'URSS. No hi ha dubte que el cooperativisme avui és un sector fort de l'economia. Moltes cooperatives revelen iniciativa, esperit d'empresa, la possibilitat de sentir-se senyors de totes totes. Però, com a tota empresa nova, en això hi ha molts aspectes negatius. Avui no existeix diari o revista que no discuteixi els pros i els contres del moviment cooperativista. En el recentment celebrat Congrés dels Diputats Populars aquest tema va estar present en desenes d'intervencions.

Els problemes que es debaten són, en especial, de les desmesurades rendes dels cooperativistes (en les quals fins i tot el salari més baix supera en dues vegades i mitja la mitjana salarial en l'economia nacional); del sistema fiscal imperfecte; del trasbals dels especialistes estatals més qualificats a les cooperatives; de l'estratificació de la societat en «particulars» fantàsticament rics i treballadors estatals «pobres».

A Moscou per exemple, s'han enregistrat 12 cooperatives, on hi treballen 260 mil persones (a tot el país, segons dades del Comitè Estatal d'Estadística, aquesta xifra puja a un milió 359 mil). És interessant el fet que només la tercera part, són membres permanents de les cooperatives i no treballen en cap altre lloc. Les altres persones hi treballen per contracte. Treball assalariat? Sembla ser que sí. Aquest és un altre dels problemes, engendrats per l'època.

A partir del mes de juliol a Moscou s'introdueix un nou sistema fiscal per les cooperatives que està cridat a regular els ingressos dels seus membres i, si més no, en part a atenuar la tensió social al voltant dels «superguanys». A partir d'aquesta data els soviets locals fixen el percentatge de la circulació que hauran de pagar les cooperatives. L'amplitud aquí és gran. Les més taxes s'establiran per les cooperatives de l'alimentació pública, on els ingressos són més grans. Un impost mínim s'establirà per les cooperatives que tenen cura dels malalts i persones delicades de salut.

Els escèptics consideren que el nou sistema fiscal pot atemorir les persones amb empenta, que moltes empreses cooperativistes tancaran. Malgrat tot, la majoria dels especialistes esperen un efecte positiu.

Recerca d'un nou model econòmic

Cal atribuir urgentment un caràcter més radical a la reforma econòmica a l'URSS. Els aparadors buits de les tendes són el millor argument a favor d'aquest requisit. En el segon període de sessions del Soviet Suprem s'examina el projecte de llei sobre la propietat. Es considera que els punts més febles de l'economia soviètica són el problema relacionat amb diverses formes de propietat i el sistema financer desequilibrat.

A la premsa es discuteixen acaloradament diferents variants del model econòmic. Entre els participants en la discussió es pot destacar dos grups: «pragmàtics» i «ideòlegs». Els primers creuen que tots els mitjans són bons per aconseguir que l'economia sigui eficaç. Els segons afirmen que en qualsevol situació és inadmissible posar en dubte els ideals bàsics del socialisme. Als primers els hi donen suport molts economistes de prestigi, com per exemple els acadèmics Oleg Bogomolov i Stanislav Shatalin. Segons l'opinió de Bogomolov, ha arribat l'hora d'examinar més en profunditat la concepció de la convergència i posar sense cometes conceptes com el socialisme suec i el socialisme austríac.

Entre els «ideòlegs» figuren representants de la «classe mitja» que trameten muntanyes de cartes plenes d'indignació a la premsa, la ràdio i la TV. També entre la majoria dels diputats populars prevalen les tendències de caràcter «ideològic».

L'esmentat projecte de llei sobre la propietat reflecteix d'una manera realista les necessitats i les possibilitats del país. És important que en aquest document es reconegui l'existència de diverses formes de propietat, la qual cosa és capaç de socavar i destruir després el monopoli d'Estat tan perniciosos per l'economia. Es proposa anar desenvolupant les formes col·lectives de propietat (cooperatives, arrendament, accions, etc.) i no es descarta el sorgiment de consorcis socialistes.

És simptomàtic, malgrat tot, que aquest document força moderat provoqui un contracop, tant entre una gran part dels mitjans socials, com entre alguns diputats del Soviet Suprem.

El problema és que, psicològicament, la societat no està preparada per decidir definitivament allò que volem tenir: una desigualtat amb el benestar total, o una igualtat en pobresa. En tot cas, hi ha molts que compen diners en butxaca d'uns altres i no volen treballar com cal fer-ho per omplir la seva. Així doncs, s'ha de reconèixer que la reforma econòmica a l'URSS afronta no només les dificultats de caràcter econòmic, la qual cosa és molt natural, sinó també obstacles de gènere sociològic, moral i educatiu.

N. Pasjin

Igor Rapoport

La reforma de preus

A l'URSS està reconegut que l'actual sistema de preus, format al llarg de decennis, no correspon a les condicions econòmiques objectives d'avui. A més, el desequilibri de preus entre la indústria i l'agricultura es manté, mentre que augmenta la diferència entre els preus de proveïment estatal de la producció del camp, els preus majoristes a què els koljoses i sovjoses (modalitats d'hisendes agrícoles) adquireixen màquines, adobs, materials de construcció, etc., i finalment, els preus minoristes.

Vet aquí diversos exemples. Un got de llet (6 kopecs, aproximadament, 1 ruble = 195 ptes., aproximadament) costa dues vegades més que un got de refresc que es ven a les màquines automàtiques instal·lades al carrer. A les tendes estatals un quilo de carn ha costat, al llarg d'un quart de segle, 2 rubles, independentment de la seva qualitat. Per mantenir els preus estables de la carn a un nivell tan baix, l'Estat gasta enormes sumes en subvencions, que finança en augmentar els preus d'articles de consum ampli (les botes de dona, per exemple, costen de 100 a 180 rubles, mentre que fa 10-15 anys es compraven a un preu dues vegades inferior). Alhora, les cooperatives venen la carn a un preu un 50 per cent més car, mentre que al mercat «privat» el preu és de vegades superior a l'estatal. En opinió de l'economista I. Lukinov, membre de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS, el desequilibri entre els preus estatals, de cooperatives, de mercat i d'especulació és cada cop més gran: «En algunes ciutats, mal proveïdes, la diferència entre els preus de comestibles és quasi de deu vegades. Els especuladors i estafadors que amunteguen articles adquirint-los a preus rebaixats a les tendes estatals, creen el seu dèficit artificial».

En general, en el sistema de preus minoristes es pot dir, sense por a exagerar, que regna el caos.

Tot i així, malgrat que tots els ciutadans soviètics veuen clarament la situació anormal en la formació de preus, tothom es manifesta decididament contra l'augment dels preus estatals.

Igualment agut és el problema dels preus majoristes i els de proveïment. A l'època stalinista, els pagesos estaven obligats a vendre la seva producció a l'Estat a preus de proveïment «simbòlics», cosa que va originar la crisi a l'agricultura. Durant aquests últims decennis, els preus de proveïment van augmentar diverses vegades, però les hisendes no van guanyar res ja que els preus majoristes de la producció industrial i les tarifes pujaven encara més ràpidament. Fins avui, es menyscaba la paritat de preus entre la indústria i l'agricultura.

Així que la situació sembla estar en un encallador. Quines sortides s'han proposat a aquesta situació?

Des del proper primer de gener els preus de proveïment de la producció agrícola pujaran. Aquesta mesura vol aconseguir l'objectiu d'estimular al màxim la producció a les regions que tenen les condicions més favorables.

Es redueix el llistat de preus que s'estableixen d'una manera centralitzada, i es creen possibilitats de fixar preus contractuals, especialment dels productes primerencs i caducs: patates, hortalisses, fruites i baies. Convé subratllar que en aquest cas l'URSS utilitzarà la pràctica aplicada amb èxit a diversos països socialistes.

Es planteja la tasca d'elaborar sense demora una paritat de preus, i crear un mecanisme destinat a mantenir-la, en les relacions «indústria-camp». Potser només substituint el proveïment centralitzat, rigorosament limitat, pel comerç competitiu majorista serà possible assegurar el canvi equivalent entre el sector agrari i unes altres esferes de l'economia nacional.

Pel que fa als preus minoristes dels aliments bàsics (pa, farina, gra, carn, peix, ous, oli vegetal, greix d'origen animal i alimentació per nens), s'ha decidit que en els propers dos o tres anys es mantindran invariables els preus d'aquests aliments en el comerç estatal.

Ha estat una decisió molt difícil, però necessària, ja que si no s'hauria d'encolomar al poble, sobretot als grups socials amb ingressos baixos, el fardell de dificultats i absurditats amuntegades durant molts anys pel sistema burocràtic-autoritari de gestió econòmica.

Lev Voskresenski

El contracte d'arrendament

El contracte d'arrendament, reconegut com un dels elements principals de l'actual reforma del sector agrari a la Unió Soviètica, s'emmarca orgànicament en l'estructura i l'activitat de les grans empreses agrícoles (koljos i sovjos). L'arrendament com a «forma» de contractació laboral omple de nous continguts la gestió de les hisendes col·lectives i converteix el treballador, actualment alienat dels mitjans de producció, en propietari de la terra, la maquinària, etc., així com el fa sentir-se més interessat en els resultats de treball.

Les relacions basades en el contracte d'arrendament es veuran estimulades a l'empar de la nova po-

5 notes sobre l'economia soviètica 5 notes sobre l'economia so

lítica agrària. Els arrendataris tindran un marge ampli d'autonomia i el dret a escollir lliurement estructures i canals de comercialització dels seus productes d'acord amb les condicions concretes de gestió. Aquesta forma de contractació es pot desenvolupar amb èxit (i ja s'està desenvolupant) a les grans empreses agrícoles que compten amb àmplia infraestructura tècnica i material.

Les petites hisendes en defensa de les quals surten alguns economistes soviètics difícilment seran viables a moltes regions del país, a causa de la deficient xarxa vial i els mal organitzats serveis de manteniment tècnic i subministrament de materials i combustible. A més, és poc probable que els propietaris de les petites hisendes vulguin, com a mínim en les condicions actuals, ocupar-se del feixuc treball físic durant 15-17 hores diàries, encara que tinguin bones recompenses.

Mentrestant, les grans hisendes, malgrat les deficiències que comporten fins al moment, tenen grans potencialitats per satisfer les més diverses necessitats dels arrendataris.

Les relacions laborals que sorgeixen de la nova forma de contractació estaran regulades per una normativa legal que, previsiblement, serà publicada a finals d'aquest any. Properament, el Soviet Suprem de l'URSS promulgarà un decret on es concedeixen garanties jurídiques als arrendadors i arrendataris. A aquests darrers, per exemple, se'ls garantirà la possibilitat de treballar pel seu compte sense causar baixa a la seguretat social. La terra que es cedeix en arrendament per un termini de fins 50 i més anys serà encara propietat de l'Estat, però tots els productors seran propietat del pagès. La terra arrendada podrà ser transferida per herència a membres de la família o al col·lectiu que treballa juntament amb l'arrendatari.

No comparteixo l'opinió dels economistes que proposen liquidar les hisendes de baixa rendibilitat. Cal que no oblidem que les mateixes aporten una part considerable de la producció agrària. De ser acceptada aquesta proposta, s'hauria de tancar milers d'hisendes, la qual cosa suposaria l'abandonament d'extensos territoris a moltes zones del país. Conforme a la nova política agrària, les hisendes de baixa rendibilitat rebran encara ajuts durant un cert temps, s'acolliran a un règim especial que preveu, entre d'altres coses, un sistema flexible d'arrendament, preus més alts i inversions centralitzades de capital.

Pel que fa a les hisendes deficitàries, segons les dades de fa temps, aquestes representaven el 50-60 per cent, i arrossegaven deutes per valor de desenes de milers de milions de rubles. En un principi, es va pensar condonar bona part de les mateixes, però fins el moment no s'acaba de concretar les quantitats a cancel·lar. En qualsevol cas, la condonació s'aplicarà només a les hisendes que es trobin en les condicions ob-

M. Larionov, 1907

jectivament pitjor respecte a les altres empreses. Les hisendes sense futur es liquidaran mitjançant la seva fusió amb empreses industrials o hisendes rendibles.

El desenvolupament de les empreses agrícoles, i del sector agroindustrial en el seu conjunt, implica necessàriament la renúncia al dirigisme administratiu, la implantació dels criteris econòmics de gestió a base de les més variades formes de possessió, administració i utilització de la propietat, així com la creació de condicions econòmiques iguals per tots els productors siguin hisendes cooperatives o estatals, arrendataris, col·lectius lliurement contractats o productors privats. La competència entre ells acabarà per demostrar quina forma de gestió és la més eficient i viable en les condicions actuals i en el futur.

Vasili Boev

Director de l'Institut d'Economia Agrícola de l'URSS

El debat sobre la reforma econòmica

Otto Lacis (*)

Des de començaments del 1988 la reforma econòmica ha passat de la fase experimental, de recerca i d'investigació, de la construcció d'un nou mecanisme econòmic, a la de la seva aplicació a gran escala. Els principis de càlcul econòmic total i de l'autofinançament, les normes de la «lleï sobre l'empresa pública», ja han estat desenvolupats a més de la meitat de la nostra indústria, i al llarg de l'any 1990 s'aplicaran a tota l'economia. Les disputes que s'han produït des de l'inici de la reforma semblen esvair-se. No debades, el debat efectuat al voltant de la reforma ha estat, per tot un seguit de raons, punyent com mai.

Entre aquestes raons cal subratllar les visions crítiques, l'empenyament justificat pel fet que les discussions sobre la reforma del PCUS s'han desenvolupat de manera poc adequada, la indignació per les resistències burocràtiques contràries a la reforma, de vegades subrepticiament, a determinats òrgans estatals i públics, a les empreses... Al voltant del debat van configurant-se les aspiracions de trobar unes altres vies, d'eliminar les dificultats imprevistes, que sorgeixen sempre a cada nova qüestió. Paral·lelament, es consolida la voluntat de comprendre fins al fons els fenòmens i els processos que es generen.

Tot això es nota de forma particular a les cartes adreçades als diaris i revistes. Només cal recordar que les cartes trameses a la redacció de «*Kommunist*», revista teòrica del CC del PCUS, s'ha quadruplicat respecte al període precedent al Ple d'abril (1985) del CC del PCUS. Els que han escrit no han estat, com en el passat, els intel·lectuals exclusivament. Les qüestions més importants relatives al desenvolupament social són ara debatudes pels treballadors, pagesos, estudiants, militars, sovint amb una preparació científica modesta. Si volguéssim sintetitzar aquest procés d'extraordinària transcendència podríem dir que la societat soviètica camina vers una més gran consciència de si mateixa.

Concretament, sorgeixen moltes discussions al voltant de l'«slògan» de la *perestroika* que el company Gorbaxov ha expressat amb la frase «Més socialisme!», es pregunta la gent si la conclusió de la seva construcció a l'URSS ja havia estat anunciada als anys trenta, si durant tot aquest temps l'estadís-

tica pregonava: la nostra economia és plenament socialista, la producció privada ha estat abolida? A cops ens interroguem si es tracta de debò de socialisme, ja que abans tot era estatal i koljosià, mentre que ara apareixen petites cooperatives i es desenvolupa l'activitat productiva individual?

Si examinem els problemes que commouen molt especialment la societat soviètica, voldria aturar-me en tres temes referits a allò que esdevé realment als sectors de la propietat socialista, de la planificació centralitzada i de les garanties socials.

La propietat socialista

Des de fa una pila d'anys es mantenia la idea que la propietat a l'URSS era completament socialista. Tanmateix, només ho era en els informes estadístics referits a la formulació jurídica de les relacions socials. A la vida pràctica, concreta, moltes coses feien dubtar que aquesta definició correspongués sempre a la realitat, molt particularment quan es valorava l'eficàcia del funcionament de la propietat social. De les obres de Lenin havíem après que només una elevada productivitat del treball permet al socialisme afermar la seva superioritat respecte al règim capitalista. Cal reconèixer, entre d'altres coses, que molt sovint el rendiment efectiu de les nostres fàbriques i empreses és inferior al de les empreses capitalistes.

Els darrers temps s'ha començat a parlar obertament de deformacions greus que s'han produït a l'economia soviètica. Han augmentat els processos negatius, que han creat substancialment una situació de pre-crisi. Molts d'aquests fenòmens han provocat la desconfiança del poble en els grans principis del nostre règim.

Per tal d'orientar-nos en tot això que passa cal parar esment a la metodologia leninista, i distingir entre socialització formal i real. Ja el 1918, Lenin, escrivia que «la principal dificultat escau en el sector de l'economia: efectuar arreu el més seriós inventari i control de la producció i de la distribució dels productes, augmentar la productivitat del treball, socialitzar de fet la producció». Nacionalitzar, confiscar, posar les empreses sota la titularitat jurídica de l'Estat, no significa de bon principi assolir les condicions de funcionament com propietat socialitzada. «Per confiscar només cal la decisió, sense saber justament calcular i justament distribuir, mentre socialitzar sense saber fer tot això és impossible.»

el vent de l'est el vent de l'est el vent de l'est el vent de

Avui els defectes de la socialització es manifesten no només en la imperfecció de la gestió planificada, sinó també en la feblesa de les autèntiques relacions socials socialistes. La propietat «de tots» és de fet entesa com «de ningú». I així és entesa també pel mateix treballador, conscient del fet que treballar bé o malament, tractar amb cura o negligència el patrimoni del poble que li ha estat confiat, no suposa gairebé cap modificació en la seva retribució laboral. El vell mecanisme econòmic, del qual ara volem desfer-nos, no lligava el salari del treballador als resultats finals de l'activitat de l'empresa. Fins i tot la direcció de la fàbrica considerava el patrimoni social com «de ningú». Pel director comptava ben poc l'eficiència real de la producció, mentre que comptaven molt més les seves relacions personals amb la instància superior, la capacitat d'obtenir una reducció dels objectius del pla, un augment dels terminis, etc. Comptat i debatut, fins els ministeris consideraven la propietat com un concepte abstracte. Els ens centrals disposaven, de fet, sense cap tipus de control, de quantitats extraordinàries de rubles esmerçades en l'obtenció dels seus propis objectius, sovint força limitats, sense tenir en compte els interessos generals de l'Estat.

Així, la superioritat fonamental de la propietat socialista, que al parer de Lenin consisteix en la superioritat del treball realitzat per un mateix front l'explotació a benefici d'un empresari propietari dels mitjans de producció, ha estat ben lluny d'haver-se assolit. El nou mecanisme econòmic previst a resolucions del juliol (1987) del CC del PCUS i de les lleis sobre les empreses de l'Estat i sobre la cooperació, modifica substancialment l'estat present de coses. Aquestes introdueixen les relacions del càlcul econòmic total, és a dir, estableixen la plena responsabilitat de l'empresa respecte als resultats finals. Conceptes com col·lectiu del treball, i la seva renda, autogestió, sancionats en la llei sobre l'empresa, transformen de fet el treballador en amo de la producció, ja que és el resultat final el que determina el benestar material del col·lectiu, el guany particular de cada treballador. (...)

També és important un altre fet: mentre que abans l'augment de la productivitat del treball social no permetia assegurar tot l'increment de la producció, ja en el 1987 ha estat assolit per primer cop, sobre aquesta base, tot l'increment.

En resum, s'han verificat importants canvis qualitatius. Són, sens dubte, bons indicis, malgrat que per la reestructuració completa de l'economia caldrà molt de temps. Tanmateix, la davallada de l'eficiència ha estat aturada, creant així les condicions per un capgirament positiu.

Aquesta és la resposta a la consideració de la propietat socialista. S'actualitza el precepte de Lenin: si es profunditza la socialització real, la propietat esdevé més socialista, ja que cada treballador se sent i es desenvolupa com amo del patrimoni de tot el poble.

Passem ara als processos referits al desenvolupament de la petita producció, de la petita cooperació i de l'activitat laboral individual. Recordem Marx: «els petits capitals són endrapats pels grans». Les grans empreses són, teòricament, més eficients i rendibles que no pas les petites, però en la realitat les coses no són tan simples.

Un complex metallúrgic o una fàbrica d'automòbils (ampliant-se —dins uns certs límits—) guanyen en eficiència, podent disposar d'una tècnica més moderna. Aquesta és una llei general més enllà de les consideracions polítiques. Tot amb tot, en l'intent d'accelerar i d'estimular el desenvolupament hem tancat sovint els ulls davant una circumstància molt simple: la superioritat de la gran producció no es manifesta en els àmbits on no existeix efectivament. (...) En l'àmbit dels serveis, en certa manera també en el comerç al detall i en els restaurants, la clientela és «polvoritzada», i això determina el fet que el treball tingui un caràcter individual. Les empreses estatals, que vam posar en marxa en aquests sectors, malbaraten abundants mitjans i recursos i són sovint ineficients o bé simplement no rendibles. Com més «gegants» han estat creats, més grans han estat les pèrdues, mentre que la qualitat del treball, dels serveis públics, ha restat en un nivell extraordinàriament baix. L'objectiu de dur a terme la socialització allà on no era possible realment ha conduït al fracàs. I de retop ha provocat l'emergència d'un gran sector d'activitat il·legal, individual i privada. Així, ens trobem davant un fenomen fruit del fracàs d'una determinada concepció de la socialització però, alhora, sense cap tipus de control públic, sense control de qualitat i de preus que, és clar, repercuteix negativament en el consumidor. Comptat i debatut, una situació perjudicial pel consumidor i pel mateix Estat, que no es beneficia de cap tipus de taxa fiscal.

La «lleï sobre l'activitat laboral individual» ha contribuït a legalitzar una pràctica real o, per ser més exactes, ha posat les condicions pel seu desenvolupament. En aquests tipus d'activitat econòmica estan ocupats a l'URSS, de formes diverses, milions de persones. Abans de l'aprovació de la llei eren globalment 100.000 persones les que gaudien de llicències d'activitats individuals, després de la seva entrada en vigor han estat concedides autoritza-

cions oficials a unes altres 300.000 persones, a les quals cal afegir 200.000 més ocupades en règim de cooperatives. Respecte a la situació precedent el progrés és gran, però amatent a la realitat i al que caldria, són encara dades irrellevants.

Tot amb tot, no es pot afirmar que ara a l'URSS hi hagi menys socialisme. Passa que abans el nivell de socialització no era en realitat tan gran com se'ns volia fer creure. Per aquest motiu, advoquem per aquesta mena d'activitats laborals individuals dins el marc de reglamentació i col·laboració estatal. Al capdavant, es tracta que aquestes activitats esdevinguin més socialistes, és a dir, més adients als interessos de la nostra societat.

La planificació centralitzada

La segona qüestió que sovint es discuteix fa referència a la gestió centralitzada de l'economia planificada, considerada des de sempre com el principal tret distintiu del desenvolupament socialista. Sincerament, cal admetre que en aquesta afirmació hi havia una certa emfatització, ja que la planificació, de diverses maneres, és pròpia també del capitalisme. Tot amb tot, el socialisme disposa indubtablement de totes les condicions per adoptar i orientar els principis de la planificació en benefici de la societat, de tots els treballadors. No és la planificació en ella mateixa, ans el seu caràcter, el tipus de planificació que té com a objectiu els interessos socials, que els marxistes-leninistes han reconegut sempre com a tret distintiu de la producció socialista.

Una versió simplista fruit de la reforma econòmica de l'URSS, així com en altres països socialistes, consisteix substancialment a subratllar que com a conseqüència d'aquests canvis sorgeix l'anomenada descentralització. En efecte, les principals funcions de la planificació assumides pels organismes econòmics centrals ja han estat demandades o són en vies d'assignació directa, a gran escala, a les empreses. A partir d'ara seran aquestes les responsables dels plans referents al volum de la producció, la nomenclatura, a establir sobre la base dels contractes amb els compradors una part dels preus, a vendre la producció en base als principis que regulen el comerç a l'engròs.

El pas de competències d'alt a baix és en marxa. Tanmateix, això significa que es redueix el grau de centralisme en la planificació? Hem estat durant molt de temps presoners de concepcions verticalistes, dogmàtiques, que respectaven més les formes procedimentals i jurídiques que no pas la seva essència econòmica i social. Les ordres impartides de

forma burocràtica, les disposicions, les circulars provenien des d'alt. Les decisions, fins i tot aquelles que no haguessin hagut de ser preses en aquelles instàncies, encotillaven l'execució. Però, el centralisme de debò no consisteix en les ordres, sinó que, al contrari, en la subordinació dels processos econòmics a la voluntat del centre social. I ha estat això en què no ha estat realitzat, o ho ha estat en un grau més aviat insatisfactori.

L'objectiu fonamental de la planificació socialista consisteix a assegurar un desenvolupament proporcional. Tanmateix, en els darrers decennis es pot afirmar que a l'URSS s'han produït tot un seguit de desequilibris que no haurien d'haver-se produït en condicions normals. (...) Existeix una desproporció constant entre l'acumulació de mercaderies sobre el mercat del comerç al detall i l'acumulació de disponibilitats financeres de la població. El dèficit de mercaderies trasbalsa sobre manera l'organització normal del comerç, devalua el ruble i perjudica la incentivització material de la producció, deforma les relacions de distribució. Aquesta desproporció crea el terreny per l'especulació, per l'anomenada redistribució secundària, per l'activitat de lucre de persones deshonestes.

Desequilibris enormes subsisteixen també a l'esfera de les inversions. Han estat iniciades i contínuament s'inicien més quantitats d'obres de quantes el país és en grau de fornir materials, recursos financers i mà d'obra, per la qual cosa la construcció esdevé insuficient. No podem oblidar la desproporció parcial, entre la demanda i la producció de béns concrets, dins de cada sector i entre els diferents sectors. Tot això significa que el desenvolupament real ha estat planificat amb forat. I tot això passa no perquè s'ha donat massa llibertat als col·lectius de treball, sinó que per contra: ha estat deixat poc espai a la iniciativa des de la base. Els col·lectius compromesos en la producció no podien assolir els plans amb les relacions econòmiques existents, amb la manca real de drets de les empreses que caracteritzava el vell mecanisme econòmic. El desenvolupament de la democràcia, l'ampliació dels drets de les empreses, no afebleixen el centralisme, per contra, el reforcen.

La contradicció entesa de forma primitiva (com menor sigui el centralisme, més gran és la democràcia, i a l'inrevés) no té present la unitat dialèctica d'aquests dos aspectes. La seva interacció és, sens dubte, més complexa. Amb una justa organització de les coses resulta que més gran és la democràcia quan més autèntic és el centralisme. I com més lesionats vinguin els drets de les empreses, menor és el centralisme.

Les garanties socials

El tercer grup de qüestions que es discuteixen a l'URSS fa referència a les principals garanties socials assolides. Sovint hi ha el temor que aquestes garanties es volatitzin amb la reforma econòmica. Entre les més grans conquestes socials figura la garantia del dret del treball (la qual sovint ha estat més reconeguda en els països capitalistes), l'absència de desocupació des del 1932. I certament, alguns comentaris apareguts a la premsa expressen opinions com la que un cert grau de desocupació ajudaria a la disciplina laboral. Sota un perfil psicològic aquesta opinió és comprensible. Però aquests «impulsos emocionals» no són el millor argument per la ciència i la política.

Tot amb tot, l'actual situació dona al treballador un avantatge injustificat respecte a l'Administració, que li permet de vegades rebre un salari no pel treball realitzat, sinó simplement pel fet d'acomplir un horari determinat. Però per esmenar aquests defectes, una societat socialista ha de pagar el preu tan alt de la desocupació? La gran majoria dels soviètics són del parer que no hem d'admetre ni podem admetre la desocupació. Caldrà, doncs, recórrer a un altre estímul: fer més llaminar el lloc de treball sense crear desocupació i assegurar un més gran equilibri entre el nombre de llocs de treball i la disponibilitat de mà d'obra. Considero realista un equilibri d'aquesta mena en una economia planificada si es manté la plena ocupació. Però no una ocupació qualsevol, com voldrien aquells que no senten cap afecció al seu propi lloc de treball.

De moment, la discussió sobre el problema de la desocupació és purament teòrica, ja que s'observa en el país una manca de mà d'obra de milions de llocs de treball, segons els càlculs efectuats a partir de la millor organització de la producció, els canvis de la seva estructura i la introducció de noves tecnologies. Les persones excloses de la producció material podran ser absorbides principalment en el sector dels serveis, que és un dels menys desenvolupats a l'URSS.

Problemes, certament, n'hi haurà. Problemes en sorgeixen ja ara per la transferència d'especialistes d'un lloc de treball a un altre, com a conseqüència de la reducció de l'enorme aparell burocràtic-administratiu (només a Moscou, per exemple, són a punt d'acomiar-se desenes de milers de persones). Dificultats sorgiran de seguit arran de les transformacions en els sectors productius. S'imposa la necessitat d'una requalificació, d'un reciclatge permanent i, per tant, de la manutenció de les persones durant aquests períodes. En resum, el

grau de mobilitat dels recursos de la força del treball canviarà radicalment: s'adoptaran noves formes d'inserció laboral; el canvi d'especialització i fins i tot de professió en el decurs dels anys no serà pas una excepció sinó la norma; es formarà una nova psicologia... Tot amb tot, són problemes que l'actual nivell de desenvolupament econòmic i cultural permet resoldre-ho satisfactòriament.

Els preus de consum

Un altre tema que s'ha discutit amb escreix és el de l'estabilitat dels preus de consum. En aquest aspecte no existeix unitat de criteris. Gran part de la població no comprèn encara i no accepta les opinions sobre les quals insisteixen els especialistes amatent la situació actual. És important que el PCUS hagi promès solemnement que no adoptarà sobre aquesta qüestió cap decisió sense un debat públic i obert i sense abans haver preparat tot un seguit de compensacions materials per les conseqüències negatives que podrien derivar pel conjunt de la població.

Al meu parer, la estabilitat dels preus de consum ha tingut una certa efectivitat social en la fase que el nivell general de consum i el desenvolupament cultural no era massa elevat, i l'estructura del comerç era poc mòbil. Però aquesta fase ha estat superada: al llarg dels anys 50-70 als països socialistes desenvolupats industrialment, l'URSS inclosa, s'ha verificat una particular revolució del consum. La seva estructura s'ha diversificat, s'ha estès i ha guanyat en mobilitat, mentre l'assortiment de les mercaderies ha canviat fortament.

En aquestes condicions l'embranchida de la demanda d'articles de consum ha estat tan enorme que cap creixement pensable de la producció no pot cobrir-la. Sense una modificació dels preus, únicament sobre la base de l'augment de la producció, serà impossible assolir un equilibri. Potser la demanda és així mateix irracional, ja que per articles concrets, venuts a preus reduïts, i con l'actual nivell de rendes de la població, supera fins i tot les normes científicament calculades del pressupost. Per exemple, respecte als productes alimentaris, aquesta demanda pot suposar fins i tot un perjudici per la salut de la població. En uns altres casos això va lligat a una disminució de l'eficiència econòmica provocada del malbaratament.

És important tenir en compte que, si el preu del consum disminueix respecte al preu determinat per l'oferta i la demanda, els treballadors no en guanyen res. Els més beneficiats són aquells millor retribuïts. Per contra, d'un augment dels preus com-

Norton Altman: "Anna Akhmatova"

pensat fins a un nivell d'equilibri en treuran profit les persones amb rendes més baixes. Lògicament caldrà defugir en el futur de la inflació galopant, un augment sobtat dels preus o sense cap tipus de criteri. Caldrà crear un mecanisme tal que cap empresa no pugui cobrir una mala gestió, els errors propis, amb un creixement dels preus dels seus productes.

Aquests son només alguns dels temes debatuts majoritàriament a l'URSS. Això palesa que la nostra societat, com qualsevol, no està absolta de problemes. Però el règim socialista es distingeix precisa-

ment perquè aquests problemes vénen resolts en l'interès dels treballadors i per ells mateixos, d'una manera oberta i transparent.

(*) *Otto Lacis és economista i membre del consell de redacció de «Komunist» (Moscou). L'article original fou publicat per la revista «Problemy Mira i Sozialisma», 1988, n. 7, pp. 64-67. Nosaltres hem utilitzat la traducció italiana de Walter Monier apareguda a «Nuova rivista internazionale», setembre-otobre 1989, núm. 9-10, pp. 3-14. (Traducció a cura d'Andreu Mayayo i Artal.)*

Resposta a l'enquesta de *Nous Horitzons* (n. 113) sobre l'Europa del 93

1) L'Europa on estem cridats a actuar no és un espai construït des de la ideologia ni una utopia; és una dada indefugible de la nostra realitat econòmica, social i cultural més immediata, que ens condiciona i sobre la qual hem d'aplicar el nostre projecte de transformació, hem de fer política. És en aquest sentit que, en primera instància, el nostre espai «europeu» immediat és el constituït pels Estats i les nacions amb que mantenim similitud i inter-relació d'estructures socio-econòmiques i institucionals, en primer terme, l'actual àmbit de la Comunitat Europea. Ara bé, la nostra intervenció sobre aquesta realitat comporta la formulació d'un projecte de superació de les limitacions, injustícies i tensions de tota mena presents en aquestes formacions, cosa que comporta la voluntat i la necessitat d'ampliar aquest àmbit estret, tant en els límits institucionals com els geogràfics, cap a una Europa de tots els pobles històricament identificats com europeus, que tot respectant la pluralitat de formacions socials i les seves identitats culturals s'assenti sobre bases de plena democràcia econòmica i social, de llibertats nacionals i de total respecte als drets humans.

2) La formació dels Estats no es pot entendre si no és des de les diverses dinàmiques i lluites socials, polítiques i nacionals que els van configurar sobre bases econòmiques; formació dels mercats anomenats nacionals; una sèrie de classes socials s'organitzaven, agrupaven i relacionaven a partir d'unes relacions de producció, el que transcendia en acció política i en relacions de poder institucionalitzades en allò que coneixem com «Estats» moderns. Jo no parlaria d'artificialitat dels «Estats» sinó de «realitats» resultants de processos històrics sobre bases materials. En la configuració i continguts institucionals i polítics d'aquests Estats cap classe no ha estat aliena; la classe obrera i els seus aliats van lluitar per la seva democratització, com a mitjà d'afermar la seva presència i de defensar els seus interessos. Hores d'ara, els punts de referència són més amplis, les relacions econòmiques i socials, els mecanismes d'explotació i de poder depassen l'àmbit d'aquells Estats, per tant constatem l'existència d'un nou «àmbit» d'estatalitat, que també s'ha començat a configurar a partir del «mercado» i de les relacions de producció. El procés històric entra en una nova fase i les classes i sectors socials que pateixen explotació econòmica i marginació d'àmbits de poder han de seguir la mateixa lluita, per la democratització d'aquest nou «Estat-europeu», el repte és donar-li bases i continguts diferents, que suposin un avenç no només en la superació «física» dels vells àmbits Estats, sinó també en la superació de les seves limitacions de-

mocràtiques i institucionals, en la línia que assenyala-va en el punt anterior (en el camp econòmic, en els drets socials, en les llibertats nacionals i individuals, en la participació...).

3) La revifalla dels anomenats «fets» nacionals, del protagonisme dels àmbits regionals i locals, de l'exigència de descentralització efectiva del poder polític no és un fenomen contradictori amb la configuració d'un espai «polític-institucional» d'àmbit superior, sinó que esdevé una necessitat en la línia de superació de les limitacions dels vells Estats nacionals. No es tracta de reproduir a escala «europea» el vell Estat del segle XIX sinó de construir nous instruments d'articulació política i d'actuació institucional (exercici i control del poder) que els canvis produïts al llarg de més d'un segle en tots els ordres; tecnològics, de comunicació, de producció, culturals, institucionals, fan possible sinó necessaris, que són sentits com una exigència per la majoria dels ciutadans i que només es poden realitzar en la perspectiva del projecte de transformació i de progrés. Per tant, estem en temps de crisi del vell Estat, però el nou protagonisme de les nacions i dels pobles d'Europa no pot anar cap a una reproducció a escala reduïda dels vells Estats, esmicolant-los en molts petits nous Estats, model segle XIX, sinó al contrari, superant-los amb nous continguts institucionals i en un àmbit d'inter-relació continentals, que només pot funcionar a partir d'una major descentralització i de més protagonisme dels ciutadans, en els nivells de convivència i de participació més immediats.

4) No hi ha lloc per un «nacionalisme europeu». Aquesta idea només pot ser defensada des d'un projecte polític profundament conservador, reaccionari, que pretengui reproduir a escala europea els mateixos mecanismes de poder i de legitimació que en els vells Estats anomenats «nacionals», com a fonament ideològic de determinada classe o sectors socials, amb enemics «externs» i «interns», amb xenofòbia... Res més lluny del missatge «europeu» que hem de defensar les forces de progrés; Europa plural, oberta, de pobles i nacions lliurement federades..., respectuosa amb les diversitats de tota mena; de raça, de religió, de costums, i sobre les bases que ja he definit.

5) Crec que he deixat contestada la pregunta amb les respostes anteriors. La construcció d'una Europa política, plenament democràtica, participativa, plural, oberta, no pot ser per les forces de progrés una qüestió d'opció, sinó una necessitat, una exigència, si de veritat es vol avançar en el camí del canvi social i polític, fins i tot si tan sols es volen mantenir les conquestes democràtiques i de l'anomenat «Estat del benestar», redefinides, això sí, ja que el seu manteniment i molt menys la seva ampliació són impensables si es manté l'actual configuració institucional, pels motius ja exposats.

6) Tota aquella formació política, entesa en el sentit més ampli, organització social i tot aquell ciutadà, que s'identifiquin per raó de necessitat o de conveniment amb els objectius de democratització política i econòmica (en podem dir també transformació), de millores socials i del medi ambient, de més gran justícia i llibertat, de solidaritat, de pau... que han estat presents de sempre en la nostra societat, i que entenguem que avui la lluita per aquests objectius passa necessàriament per un àmbit superior, el nivell més immediat del qual és l'anomenat «comunitat europea», i més enllà tota Europa i a escala planetària.

7) L'anomenada «qüestió» femenina, com l'ecològica, la jove, la de lliure determinació sexual... en definitiva tot el que constitueix els ja no tan «nous moviments» socials i polítics, són expressió de la superació dels vells esquemes polítics i socials que van configurar els «Estats nacionals», que evidencien la seva insuficiència, i que reclamen nous àmbits institucionals per expressar-se i obtenir satisfacció de les seves justes reivindicacions; aquest àmbit té també una dimensió europea, alhora que té un àmbit «nacional» i local, de convivència més immediata, com a dues cares d'una mateixa moneda. Per tant, no s'entén la construcció d'aquesta «Europa» entesa en sentit transformador, a la que em refereixo, sinó que és comptant amb aquestes components de renovació i que posen en evidència les limitacions del que fins ara existia.

8) Cal entendre que a una realitat econòmica i social que supera l'àmbit estatal es corresponen instruments de comunicació i d'intervenció d'escala superior, en un primer nivell europeu, per ser la realitat més immediata. I cal entendre també que és necessària una acció pública, institucional de potenciació d'aquests nous àmbits, i dotar-los d'un veritable contingut d'intercanvi, d'intercomunicació, perquè la tecnologia no és neutra; una exigència democràtica és la de garantir l'accessibilitat i la capacitat de resposta a aquests mitjans per a tots els sectors i en especial per a les minories (enteses en un sentit ampli, ja que Europa en aquest àmbit planetari és també minoritària). Alhora, cal fomentar els nivells més immediats d'intercomunicació i de creació; locals, regionals, com a única garantia de mantenir el pluralisme i la identitat.

9) Aristòtil, Leonardo da Vinci, Maquiavel, Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Carles Marx, Marcel Proust, Lluís Companys, Federico García Lorca, Pasolini...

10 A tot arreu on he anat he trobat gent interessant, amable, amb coses a dir, i amb la que es pot construir un projecte comú, sigui Itàlia, Grècia, l'URSS, Iugoslàvia, Portugal, França, Alemanya, Irlanda, etc.

Salvador Milà i Solsona,
Mataró

Per una Fundació *Nous Horitzons*

Els habituals lectors de *Nous Horitzons* han vist alguna vegada, amb la meua signatura, treballs meus en què esmentava l'existència de l'Associació Popular d'Amics de la Cultura (APAC) de Lloret de Mar.

L'associació fundada el 1979, a proposta meua, s'inspirava en realitzacions que hi havia abans de la guerra com l'Ateneu Enciclopèdic Popular, l'Associació Obrera de Concerts «Pau Casals» i d'un munt d'ateneus i cases del poble a barris i ciutats arreu de Catalunya i d'una participació meua a l'Ateneu d'Alacant i a l'«Alianza de Intelectuales» d'aquells anys.

De la pràctica en aquesta mena de treball, que respon també a la proposta encara vigent de l'Aliança de les forces del treball i de la cultura, n'he tret la convicció que caldria crear una eina de treball que podria ésser la «Fundació *Nous Horitzons*». De l'experiència esmentada a l'APAC puc dir que durant aquests deu anys hem organitzat almenys 120 col·loquis, generalment amb persones de signe progressista, nou fires del llibre, cinc o sis festes poètiques, concerts, exposicions i prenent posicions cíviques, quan calia prendre-les.

Cada vegada que calia planificar alguna cosa venien les «suors fredes». Lletres, trucades empaitant la gent a dreta i esquerra, cercant en cada moment la persona idònia que pogués parlar d'un tema. Alguna vegada he demanat ajut al meu partit perquè em trobés un orador per un tema concret i sovint han mancat d'agilitat per resoldre-ho.

La tasca d'aquesta Fundació que proposa podria ésser molt més vasta, però una de les tasques hauria d'ésser la de crear un fitxer central de conferencians (abans haguéssim dit de propagandistes) amb temes: història, ciències socials, literatura, ciències, etc.

Vull citar una experiència en aquest curs que s'acaba. Per les nostres tribunes han passat tres «especialistes» de temes concrets: Jordi Solé Tura, Francesc Vallverdú i Antonina Rodrigo. Ens en faltava un altre que ens pogués parlar de la Revolució Francesa; per mitjans indirectes vam trobar el que necessitàvem: l'Enric Cama que va parlar del tema amb una gran autoritat, davant un auditori que guarda un gran record d'aquella vetllada.

Ara estem cercant una persona que pugui parlar-nos del «Quinto Centenario» en termes diferents als criteris oficialistes. «*Avis aux amateurs*».

Amics del Consell Director de *Nous Horitzons*:
Penseu en la nostra proposta; creiem que és correcta.

A més potser hi hauria la possibilitat que els serveis de cultura estatals, o de la Generalitat, concedissin una subvenció a una fundació cultural, com la que es proposa.

Germinal Ros

Lloret de Mar

Mentre es decideix la proposta, si alguna persona desitja comunicar-se amb l'APAC, pot fer-ho escrivint a l'autor de l'article, Turó de l'Estelat, 29, 17310 Lloret de Mar, o trucant al (972) 36 60 82, els vespres.

Plaça «Karl Marx»

Us agraïm la vostra col·laboració en l'exposició organitzada per aquest Consell de Districte, amb motiu de la inauguració de la plaça de Karl Marx de Sabadell. Cal que seguïu desenvolupant aquesta tasca imprescindible.

Tomi del Jesús i Méndez

Presidenta del Consell de Districte VIIè. Sabadell

Amsterdam

On behalf of the International Institute of Social History we thank you for the material you sent. La utopia quotidiana / Ramon Espasa.

Further contributions will be highly appreciated.

Kind regards,

Marjan Bosch

Amsterdam

Centre de lectura

Em plau adjuntar-vos a la present els dos darrers volums publicats per les Edicions de la nostra Entitat, que comparteixen, ex-aequo, el premi Anton Pedrol Rius 1988, *Reus i el Baix Camp durant la Segona República*, de M. Duch, i *El sexenni revolucionari de La Selva del Camp, 1868-1874*, de Joan Vernet.

Ahora, també aprofito l'avinentsa, per informar-

vos que aviat acabarà el meu mandat com a president del Centre de Lectura de Reus, ja que s'ha acomplert el període previst en els Estatuts vigents de l'Entitat per ocupar aquest càrrec. Estic segur que, amb el nou president elegit, Sr. Joan Ballester, continuareu amb les mateixes relacions cordials i de cooperació com fins ara.

Josep M. Balañà Cabrito

President / Centre de Lectura, Reus

Diccionari

Vull fer un diccionari sobre l'esquerra a Europa Occidental. M'agradaria incloure el PSUC en aquest.

Per això, em permeto posar-vos qüestions sobre vosaltres:

1. Coordenades del Comitè Central del PCE, a Madrid?

2. Dia, mes i any de l'inici de les converses del procés de reunificació entre el PSUC i el PCC (i/o el PCE i el PCPE)?

3. A més de *Nous Horitzons*, teniu d'altres publicacions? Nom i coordenades d'aquestes (com, per exemple, *Treball*)?

4. Heu o no abandonat el concepte de Dictadura del Proletariat? I de lluita de classes?

5. Què penseu de Joquin: Escissió necessària o inútil? Progressista o reformista?

6. Coordenades del Comitè Central a Roma del PCI? A London, del PC anglès (i nom del partit)? A Bonn, del PC alemany (i nom del partit: DKP)?

7. La Unió de l'Esquerra Catalana és la fusió (o la coalició electoral?) entre ENE i vosaltres? Data (dia, mes i any de creació d'Unió de l'Esquerra Catalana)?

8. Coordenades a València del PCPV? A Bilbao d'EPK?

Espero llegir-vos aviat, amb molt plaer, i us ho agraeixo per endavant.

Salutacions comunistes.

Alain Vidal

Marigrane

El puny tancat

Estic fent un treball de tipus històric relatiu als símbols de l'Exèrcit Popular de la República durant la guerra civil.

Per Ordre del Ministeri de la Guerra del 4 d'octubre del 1936 (D.O. núm. 203) es va establir per l'Exèrcit la salutació amb el puny tancat. Doncs bé, he volgut buscar l'origen històric d'aquesta salutació i em trobo amb dos autors amb opinions diferents. Fins i tot algun tercer em diu que va néixer en la 2a. Internacional socialista (París, 1889), cosa dubtosa. D'altra banda s'adverteix que es fa amb una o altra mà, i també em diuen que amb l'esquerra saluden els comunistes i els socialistes ho fan amb la dreta, cosa tanmateix dubtosa. És així?

Finalment, quin és l'origen i significat de l'estrella roja de cinc puntes que van emprar amb les barres daurades en els seus distintius de graduació, els militars governamentals?

He pensat que vostès podrien resoldre'm aquests dubtes amb totes les garanties de fiabilitat, cosa que donaria al meu treball una millor exactitud històrica.

Armand Oterino Cervelló

Tarragona

Correctora

Sóc llicenciada en Filologia catalana i m'adreço a la seva revista amb la finalitat d'oferir-me com a correctora dins el seu departament de redacció.

M'interessa especialment treballar amb la llengua a través dels mitjans de comunicació perquè, així com són els principals responsables de què es mantingui la vivacitat d'una llengua, aquesta en ells és més acurada a la seva realitat i quotidianeïtat.

Durant dos anys m'he dedicat a l'ensenyament (del català) i sempre he cregut que la llengua s'havia d'ensenyar acostant-se al seu vessant més pràctic. Ara m'agradaria participar en aquesta faceta pràctica de la llengua que són els seus mitjans d'expressió.

Així doncs, en ser la seva una de les poques revistes que publiquen íntegrament en català, m'agradaria que comptessin amb mi, suposant que necessitin un filòleg, ja sia per a treballar dins la mateixa redacció, ja sia per fer correccions temporalment (galerades, correccions ortogràfiques i d'estil).

Esperant doncs la seva resposta els saluda atentament:

Ester Lacort

Guipúscoa 65, 6è. 2a. 08020 Barcelona

«Debat Nacionalista»

Us fem arribar *Debat Nacionalista* núm. 7, setembre 1989, perquè conegueu la nostra línia editorial independent de tota força política o sector.

Debat Nacionalista pretén ésser la tribuna lliure de debat de tots els sectors nacionalistes als Països Catalans que vulguin fer una aportació teòrica, i una alternativa nacional que contribueixi a la reconstrucció nacional de la nació catalana.

En un país estovat, en temps de rebaixes, com és el nostre, on la corrupció, la barroeria i el silenci de molts sectors polítics, han produït l'actual estat de deserció, *Debat Nacionalista* pensa ésser una eina de llibertat d'informació i reflexió.

A *Debat Nacionalista* col·laboren persones com J.B. Culla, Josep Guifreu, Isidor Marí, Salvador Cardús, Josep Ma. Solé i Sabaté, Pilar Rahola, Joan Creixells, Antoni Estradé, Damià Ponts, Josep Ma. Puig Salellas, Josep Lluís Carod Rovira, Alfred Badia, Jordi Sánchez, Ernest Sabater, Joan Tudela, Antoni Reig, Joan Argenté, Vicenç Villatoro, Xavier Duran, Miquel Porta i Perales, Joan Marcet i Morera, Francesc Roca, Joaquim Ferrer, Oriol Domingo, Jaume Casajoana, Imma Tubella, Mateu Morro, Jordi Font, Rafael Ribó, Carles Castellanos, Josep Guia, de totes les ideologies i opcions polítiques, pertanyents majoritàriament a una generació de gent jove i desacomplexada.

Miquel Sellarès

Director

«Saó»

La present és per informar-los del nostre canvi de domicili i de telèfon. Esperem que prenguin bona nota d'ell per evitar després demores i problemes.

El nou domicili és carrer Àngel del Alcázar 14, pta. 12; 46018 València i el telèfon és 370 58 41. Aprofitem l'ocasió per saludar-los.

Llibre Feminista

El pròxim mes de juny Barcelona acollirà la IV Fira Internacional del Llibre Feminista que s'ha celebrat en anteriors edicions a Londres, Oslo i Montreal. Aviat podrem concretar i ampliar les dades que calguin sobre la IV Fira Internacional del Llibre Feminista i confirmar noms d'autores que, com Alison Lu-

rie i Angela Carter seran amb nosaltres a Barcelona del 19 al 23 de juny.

Maria José Aubet

Immigrants

We are extremely sorry to be obliged to inform you that the colloquium «Europe 92 and the Immigrants» being planned to take place on 9th-10th of September in D-4300 Essen, has to be postponed till the end of november for reasons that are independent of our wishes.

We do wish that this unfortunate postponement will not create too much trouble for you and, nevertheless, you will be able to participate in the colloquium at the end of november. We ensure that you will receive the exact date and place as soon as possible.

We hope that you can understand our position.

Ataman Aksöyek

Federation of the Organisations of Immigrants from
Tukey

★ ★ ★

Apartheid

T'adjunto aquesta proposta de participació en una «cadena de solidaritat» contra l'apartheid de Sud-àfrica, confiant que contribuiràs a donar-li difusió enviant-la a qui consideris que en pot garantir també la continuïtat.

Com pots veure es tracta de fer una còpia idèntica de la carta formal que jo t'envio, substituint el from Dr. Montserrat Duran per Eva Serra, i els destinataris per uns altres 10 professors d'Universitat. Després fas 11 fotocòpies de les 8 cartes (incloent la meua) que t'adjunto, i ho envies tot a cada professor, i una còpia al Dr. Mboya.

Salutacions.

Dear colleague,

Dr. Mzobanzi Moya of the University of Cape Town had initiated a «chain of solidarity» whereby University teachers throughout the world may demonstrate their support of the demand to abolish Apartheid in the Union of South Africa. It would be grateful if you would express your sympathy for those in South Africa who are denied their fundamental civil and political rights by joining this chain.

I have received this letter from Doctor Eva Serra Puig of the University of Barcelona.

Please send a version of this letter to ten other colleagues in Universities, and send a further copy to

Dr. Mboya
Department of Education
University of Cape Town
Private Bag
Rondebosch 7700
South Africa

Every symbolic gestures of this kind have their place in the formation and expression of world opinion.

Rafael Aracil Martí

Professor of History. University of Barcelona

Companyys

Amics:

Ens hem constituït en Associació Cívica, per promoure i reforçar l'homenatge nacional al president Lluís Companys, amb motiu del cinquantè aniversari del seu afusellament que s'escaurà el 15 d'octubre de 1990.

Estem programant actes per dur a terme a tot Catalunya. Us enviem el Manifest i el Full d'adhesió per demanar-vos el vostre suport i adhesió, així com la primera llista dels qui ja s'hi han adherit.

Tot esperant la vostra resposta, us saludem cordialment.

Agustí Mercè i Varela

President Associació Cívica d'Homenatge
al President Lluís Companys

Josep Bonifaci i Mora (1895-1989) pertanyia al calidoscopi social i cultural que projectava, des de la seva professió mèdica (concebuda com a «funció social»), una nova cultura.

La seva tasca al Sindicat de Metges de Catalunya (1920), per exemple, és una concreció del que havia de ser en la vida pràctica (en la vida nacional) una concepció basada en la lluita moral i política per la igualtat. És així que concebia el Sindicat on pertanyia com a «entitat mèdica de caràcter social», la qual «ha de propugnar pel millorament higiènic del país on fa vida; perquè a tota organització cada un dels seus components ha d'aportar-hi el seu esforç i les seves iniciatives a favor del bé comú». Des d'aquesta perspectiva és com es pot entendre que, a nivell conceptual, criticqués l'idealisme filosòfic (vegeu els articles publicats a «Nuestras ideas», 1958: «*Dos direcciones en la genética contemporánea*» i «*Sobre el origen de la vida en nuestro planeta*», escrits pel doctor Bonifaci (juntament amb R. Turró), la fam comprenia els orígens del coneixement.

Josep Bonifaci, doncs, formava part d'aquella cons-

tellació cultural i moral (l'esperit públic) que polifàcticament conformava una cultura marxista que als anys trenta seria l'alternativa al món burgès dels «ben plantats» noucentistes. Aquesta proposta de bastir una concepció del món s'articulava als anys vint, per exemple, en els sindicats professionals que, com en el cas dels metges, funcionaven com a intel·lectuals col·lectius que combatien una idea corporatista de la pràctica professional, perquè (en el cas del SMC) «aquella col·lectivitat que no esmerça els seus especials coneixements en favor de la humanitat, cenyint-se només a servir les seves conveniències, és menyspreable». En aquest sentit, uns altres casos semblants: el Sindicat General de Tècnics, encapçalat per E.R. Ponsetí, perseguien el mateix projecte cultural: Ja democràcia social.

L'autobiografia del Dr. Bonifaci que presentem pot explicitar en la seva evolució política, el projecte socialista i, després, comunista, que articulava una Catalunya popular.

Xavier Ferrer

Autobiografia

Josep Bonifaci Mora, nascut el 20 de juliol de l'any 1895 al poble de Llimiana, partit judicial de Tremp, província de Lleida; el meu pare, fill i net de metge rural va ser també metge rural. Tots ells exerciren la professió a Llimiana, el seu poble natal; la meua mare era filla d'un pagès benestant de Vilamitjana prop de Tremp.

A empentes i rodolons vaig fer l'escola primària a Llimiana; la segona ensenyança la vaig cursar: dos anys en un internat de freres a Tremp, un any als Maristes de Lleida, i un any al «Liceo Escolar», escola laica del pedagog Frederic Godàs. La carrera de metge la vaig cursar a Barcelona i la vaig revalidar a Barcelona el mes d'octubre de l'any 1916. Un any després vaig examinar-me de les assignatures del doctorat a Madrid. Donat i ben conegut el baix nivell pedagògic de la majoria dels catedràtics de la Facultat de Medicina de Barcelona, després dels dos primers anys (els de l'anatomia) vaig seguir els estudis com a lliure per bé de poder fer pràctiques a l'Hospital de la Santa Creu, on l'any 1914 vaig concursar a una plaça d'alumne intern. En llicenciar-me es pot ben dir que havia fet pràctiques de gairebé totes les especialitats de la medicina i cirurgia. Després de llicenciat vaig seguir treballant sense sou al mateix hospital i es pot dir sense nomenament fins a l'any 1930 que vaig ésser nomenat del cos mèdic de l'hospital adscrit al servei de gastro-enterologia del Dr. Gallard. Perquè poguéssim viure la família i jo, exercia la medicina lliure. Durant

la guerra civil el govern republicà em va requisar els dos instruments fonamentals del treball: l'auto i els RX.

El dia 17 de gener del 1939 vaig passar la frontera per la Jonquera acompanyant el c. José Díaz a París per a tractar-se la greu malaltia que patia. La meua missió en sortir de Barcelona era, un cop a París, deixar-lo a mans dels metges que l'havien operat ja l'any 1937. L'endemà, a la consulta, el cirurgià es va negar a operar-lo. La direcció del P. va decidir, després de consultar amb Moscou, de seguir viatge per barco fins a Murmansk (uns 14 dies de navegació amb el risc d'una hemorràgia o d'una perforació). Quan erem a l'alçada de Dinamarca el capità del vaixell va comunicar al c. Díaz que en un radiograma de Moscou li deien que fes via cap a Leningrad i que els tren-caglaços ens hi obririen camí. Si no recordo malament, arribarem a Leningrad la nit del 5 al 6 de febrer. L'equip quirúrgic, que va venir expresament des de Moscou, va personar-se a hores avançades de la nit al barco per informar-se de l'estat del malalt; comprenent que podia resistir viatge fins a Moscou. Al vespre vàrem sortir en tren especial i arribarem a Moscou el 7 de febrer al matí. El mateix dia 7 es va fer una gran consulta amb la participació de les figures més eminents de la medicina i cirurgia. Vaig fer l'exposició de la malaltia i de l'estat d'aleshores, i vaig mostrar una radiografia feta a Barcelona i que mostrava, sens dubte, on era la llaga i com havia penetrat fins al pàn-

crees. La radiografia era del novembre de 1938. Tot-hom va coincidir que només l'operació podia eliminar l'agent que estava a la base del sofriment de més de 15 anys. El c. Díaz, després del fracàs de dues operacions anteriors no volia ni sentir-ne parlar d'una tercera operació; una visita del Buró Polític amb Stalin al cap el van convèncer i va anar a l'operació decidit. L'operació va ser laboriosíssima, llarga i traumatitzant, el malalt la va resistir bé, el curs postoperatori immediat va ser normal, però després d'un mes d'operat es va iniciar un quadre de patiments que no tenia res a veure amb la nafra i sí molt amb les seqüeles de tres operacions traumatitzants. Estàvem davant una nova malaltia, la perivisceritis de la que no es veia la fi. El dia 12 del mes d'agost va deixar el sanatori i va reincorporar-se al treball. El meu destí i el de la meua companya era Mèxic però com que al mes d'agost havia començat la 2a. guerra mundial es va decidir que restéssim a l'URSS i que treballés a la sanitat del Kremlin: Barbija, Kuibyshev, Moscou. El mes d'octubre de l'any 1946 vam marxar de l'URSS per traslladar-nos a París on vaig exercir les funcions de metge a la disposició de la Direcció del P. El mes de març del 1948 la Direcció va considerar que l'Hospital Varsòvia de Toulouse travessava una situació irregular, que calia encarrilar i decidir que es reforçés el cos mèdic amb el company Bosch i jo. En arribar a Toulouse tant en Bosch com jo ens vam adonar que la nostra presència allí no va ser ben rebuda. La impressió mèdico-sanitària de l'Hospital va ésser desastrosa i, des del punt de vista polític, semblava que el Dr. Parra i uns altres metges s'havien deixat guanyar per l'agència americana d'espionatge «Unitarian Service Committee» i sembla que anaven pel camí de lliurar la direcció de l'hospital als sicaris d'Allen Dulles. El P. volia conservar els metges compromesos al servei de l'hospital però no van acceptar. L'equip sanitari i de serveis que va restar va fer una feina extraordinària d'higienització, ampliació, modernització i perfeccionament tècnic extraordinari si es tenen en compte les nostres possibilitats. Amics i enemics reconeixien els nous canvis en aquell casalot vell i ple de paràsits.

Durant els dos anys i mig aproximadament que vaig restar al servei de l'Hospital Varsòvia vaig fer dos viatges a Moscou com a metge de la camarada Dolores.

El dia 5 de setembre de 1950 a les 6 del matí van trucar a la porta de casa, em van detenir i juntament amb uns altres companys de l'Hospital i de fora l'Hospital ens van deportar, a uns a Còrsega, a uns altres a Algèria. Vaig ser un del grup dels que vam deixar a Còrsega; els primers mesos a Calacuccia van ser durs i, en vam sortir-ne bé gràcies a les mesures d'ajut immediat que va desplegar el P. i al Socor Popular francès. Els companys francesos ens van ajudar molt per internar en un sanatori anti-tuberculos el company Benavente i al trasllat a Tavera del company Dr. Bermejo i jo. A Tavera la família Franchini ens van procurar una instal·lació sana i higiènica, fins i tot van exercir la medicina amb la cobertura del Dr. Noël Franchini d'Ajaccio. Feia de metge i, naturalment, no cobrava; la conseqüència va ser que llet, ous, vi, llegums i en-ciams no ens calia comprar pas. Vaig tenir converses

llargues amb el caporal dels gendarmes de Tavera; l'home s'havia assabentat que jo havia passat anys a l'URSS i s'interessava de la vida en aquell extrem del món. Les converses es van fer sempre a casa nostra i sempre es van mantenir dins els límits d'una exposició objectiva d'allò que jo havia vist amb els meus ulls; vam quedar amics i, el dia de la fi de la deportació, si no recordo malament, va ser el 19 de juny del 1951 (el 17 s'havien fet a França eleccions generals), el company Franchini de Tavera en acomiadar-nos em va dir: «le maréchal de Logis a voté communiste».

Recollits a Ajaccio per un «cargó» polonès vam arribar a Dantzig el primer dia de juliol; el dia 10 d'aquest mes jo vaig partir amb el grup destinat a Txecoslovàquia. Els companys txecs em van portar a una casa de repòs dels Sindicats on vam passar un mes. El dia 11 d'agost vaig començar a treballar de metge fins el dia 20 de novembre del 1963 en què vaig traslladar-me a Romania. En el període a Txecoslovàquia de 12 anys hi ha un parèntesi que comprèn la primera meitat de l'any 1958 en què vaig viure a França; dedicant-me a conèixer més de prop i més a fons la situació política i social de Catalunya i d'Espanya. El clima de Praga era dolent per la salut de la meua dona i també pel reuma que des de l'any 1947 no m'ha deixat; parlant amb el c. Santiago, en indicar-li la necessitat d'un clima més assolellat i més sec, parlant de Cuba, d'Algèria i de Romania vam decidir-nos per Romania. Vam arribar a Bucarest el dia 20 de novembre del 1963; el 13 de desembre ja ens vam instal·lar al pis pintat de nou i moblat de nou. El 15 de desembre em van nomenar metge especialista amb servei a la Policlínica núm. 10. Els tres primers mesos vaig fer l'estudi intensiu del romanès, els 6 mesos següents vaig fer d'assistent a la consulta d'un col·lega i, des del primer d'octubre de 1964 faig tots els dies la consulta a la policlínica independent per visitar a qui es presenti.

Formació i trajectòria política i filosòfica. — Com que em vaig criar en una família religiosa, els tres anys d'internat a convents de frares vaig fer un canvi radical malgrat que d'aquesta qüestió mai no vaig fer-ne un problema per no causar un greuge extraordinari a la meua mare.

De fet, els primers contactes amb la política els vaig tenir a Lleida a la «Joventut Republicana», on el director del Liceo Escolar, Frederic Godàs, ens deixava assistir a les reunions i conferències que de manera regular es tenien en aquell organisme polític, aleshores ple de vitalitat; ja a Barcelona quan estudiava medicina va tenir simpatia per la «Unió Catalanista» del Dr. Martí i Julià, llegia «La Tralla», «L'Esquella de la Torratxa» i «El Poble Català». Freqüentava el local del carrer de Pelai del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra. Quan la davallada de l'Esquerra i el pacte amb el Llerroux vaig retirar-me a casa i em vaig dedicar exclusivament a la medicina. Malgrat que no militava en cap partit ni en cap organització sindical els Barrera, Botella, Viadiu, Massoni i altres sindicalistes eren amics i clients meus. En constituir-se la Unió Socialista de Catalunya van ingressar-hi els meus amics de la Penya del Patria: Drs. Montanyà, Solà, Jover Bru-

fau, Pau Cirera i altres, jo em vaig resistir perquè anteriorment la vaig considerar com un partit socialista «aristocràtic» català. D'altra banda, jo tenia problemes econòmics familiars que reclamaven la màxima capacitat productiva per alimentar i vestir 12 persones. Quan la repressió bestial d'Anido, Arlegui, Bravo Portillo, el Baró de Quening vaig ajudar a perseguir. Quan la Dictadura de Primo de Rivera, vaig tenir relacions estretes amb el Jaume Compte; quan el Jaume Agudé fou empresonat, com que no hi havia res organitzat, jo sense ser membre d'«Estat Català» vaig haver de fer-me càrrec de la Direcció de l'organització juntament amb els Drs. Vivancos, Mori, Bernadó i Ricart Miquel. En aquella ocasió, cridat per l'Avi, vaig fer un viatge a Brussel·les per a informar-lo de la situació política creada.

Quan la repatriació d'en Macià, a la seva entrada triomfal jo vaig tenir una ocasió extraordinàriament favorable per fer carrera política però si bé a l'Avi el veia com un sant varó als qui el voltaven, excepte alguns, tots els altres em semblaven aventurers de la política i l'Esquerra «el Mercat de Calaf». Quan la «Ditablanda» de Berenguer van venir a Barcelona els intel·lectuals castellans; al grup d'esquerra els hi vam oferir un banquet al restaurant «Casa Moritz». En parlar Azaña, en referir-se al problema nacional català va dir que ells eren partidaris i defensarien per Catalunya l'autodeterminació. L'endemà vaig veure l'amic Compte i en dir-li que, al meu entendre, no tenia raó d'existir l'Estat Català es va enfadar i no el vaig veure més.

L'octubre del 1934 vivia un drama familiar que va durar un any.

Quan la sublevació feixista exercia les funcions de metge de banys a Caldes de Bohí. Sense telègraf ni telèfon, i el punt més prop de carretera era Pont de Suert, a sis hores de cavalleria. Tan aviat com va ser possible, juntament amb la dona, vam tornar a Barcelona; l'endemà al matí vaig presentar-me a l'Hospital General de Catalunya. Allí tothom era de la CNT-FAI, tots els metges anaven sense capell i tots portaven sota del braç la «Soli». El comitè va venir tot seguit a trobar-me i a dir-me que l'Hospital era un feu de la CNT-FAI i que en conseqüència jo havia de fer-me soci; jo vaig dir-li que acabava d'arribar i que volia informar-me de la situació abans de donar una passa. Vaig parlar amb molts i tots van dir-me que si volia estar tranquil que em fes de la CNT. Allí mateix a l'Hospital vaig trobar el Dr. Tussó del POUM que exercia funcions d'administrador de l'Hospital. Tussó, en dir-li que jo volia ingressar al partit comunista, em va dir que de partits comunistes n'hi havia dos, per precisar més li vaig dir que volia el partit marxista-leninista i, l'home, em va dir: «informa't per altres companys». A la tarda del mateix dia i l'endemà vaig trobar Bernadó i va dir-me que s'havia fet la unió dels 4 partits amb el nom de PSUC-IC i vaig pregar-li que em presentés com a aspirant a membre del partit. Per tant sóc membre del PSU des dels primers dies del mes d'agost del 1936. Aleshores vivia al carrer Consell de Cent, entre Balmes i Rambla de Catalunya, i

les reunions les teníem en un pis del Passeig de Gràcia. Les amenaces a l'Hospital es van repetir sovint durant uns 3 mesos, després quan es van convèncer que no hi havia res a fer i que era membre del PSU i soci de l'UGT, em van deixar tranquil. Tot l'Hospital era CNT-FAI.

Per què em vaig fer del P. tot just arribar a Barcelona? Quan es va proclamar la República jo estava convençut que es farien les reformes estructurals pròpies de la revolució democràtica-burguesa, però en llegir les actes de les sessions de les Corts, les «sanjurjades», l'assassinat per la Guàrdia Civil dels jornaleros del camp; recordant la història d'Espanya del segle XIX, vaig arribar a la ferma convicció que només la Dictadura del Proletariat era capaç de treure Espanya del atzucac on la tenia tancada la oligarquia. Tenia una gran simpatia i admiració pels revolucionaris russos i per Lenin; havia però llegit molt poc de literatura marxista; havia llegit més literatura antimarxista. Recordo l'opuscle «70 días en Rusia» d'en Pestaña que, com és natural, em va produir una gran indignació.

Les meves activitats polítiques durant la guerra: secretari regional de la Federació Sanitària UGT; vicepresident del sindicat nacional de metges d'Espanya; membre del consell d'Economia de Sanitat de la Conselleria del treball. Són, per mi, en política, el que són o representen els primers dies de l'escola elemental en l'aspecte educatiu. Guardo d'aquell període de la guerra idees confuses. Em va mancar el temps indispensable, els textos i els mestres per estudiar els principis fonamentals de la teoria marxista. Recordo que entre els metges del P. hi havia Viladric que segons es deia era l'únic metge que tenia coneixements teòrics. Vaig posar-me d'acord amb ell per un cursset elemental que no va prosperar perquè, segons semblava aleshores, Viladric no era prou ortodoxe. Quan el company Moix va formar part del govern Negrín a mi em van nomenar director d'Assistència social. Quan la caiguda de Catalunya jo no vaig poder aconseguir els deures corresponents a la Direcció perquè l'haver d'acompanyar el company José Díaz a l'URSS no em va permetre tornar a Catalunya.

El temps de l'URSS, una vegada coneguda la llengua russa, em va permetre llegir i estudiar de forma autodidacta marxisme. Les hores, dies i mesos passats al costat del company José Díaz em van ensenyar molt. Durant anys vaig llegir «Pravda», «El Bolxevic», «Qüestions de filosofia»; vaig interessar-me molt per la disputa sobre biologia i genètica entre Lizenko i els morganistes. La meua opinió sobre la discussió està exposada sumàriament en un dels primers números de «Nuestras Ideas»; els anys de l'URSS no vam fer vida de partit i gairebé no vaig tenir contacte amb l'emigració espanyola. Durant la Gran Guerra Pàtria vaig treballar sempre, com ja s'ha dit abans, en els òrgans de la sanitat del Kremlin. Hi havia massa feina i no teníem temps per estudiar. A França, al període de París, vaig poder estudiar medicina i política; per contra, els anys de Toulouse el treball pràctic ens va ocupar totes les hores lliures. Vam fer però vida de partit. Els mesos de Còrsega vam fer vida de partit i vaig poder

Josep Bonifaci i Rafael Vidiella

estudiar alguns problemes de filosofia apareguts a la revista soviètica «*Questions de Philosophie*». Els anys de Txecoslovàquia em va ser més fàcil que a Moscou fer-me amb la literatura política de nova aparició, entre elles les obres completes de Lenin i, naturalment, d'Stalin. Vaig fer-me amb la Gran Enciclopèdia Soviètica, la Gran Enciclopèdia Mèdica, manuals de materialisme dialèctic, materialisme històric, economia política, etc. etc. Els anys de Praga vam fer vida de partit, vam seguir cercles d'estudi regulars; quan es va organitzar a Praga la delegació del CC vaig ser un dels membres d'aquesta. Com que l'exercici professional em tenia esclavitzat o si més no lligat a una disciplina de treball diària, la meua aportació a la Delegació va ser insignificant, limitant-me, darrerament, a presidir la comissió d'Educació Política de la Delegació que preparava els materials i els guions pels cursos d'estudi dels col·lectius txecs, polonesos, hongaresos, alemanys, búlgars.

El VI Congrés em va reelegir. Tots els anys transcorreguts des del V Congrés fins ara els he viscut (excepte la primera meitat de l'any 1958, que vaig passar a París) a les democràcies populars sense poder aportar res que valgués la pena al treball del partit.

Amb l'ocasió del primer congrés del PSU al que no hi vaig assistir per haver acompanyat a la Delegació del PC d'Espanya al VIII Congrés del Partit Comunista de Xina, vaig ésser nomenat membre del CC i membre del CE. En conèixer aquesta decisió vaig exposar a la Direcció que el meu càrrec al CE el considerava incompatible amb la residència a Txecoslovàquia, i proposava el meu trasllat a França. La proposició va ser acceptada, vaig anar a París i vaig viure 6 mesos però en els 6 mesos ningú no em va ensenyar la mecànica i els mètodes de treball ni jo vaig ser ca-

paç d'aprendre-ho tot sol. Amb l'arribada al poder francès del general em van dir que calia tornar a Txecoslovàquia.

Des de que vaig ingressar al partit he fet i donat al partit tot el que he tingut i tot allò que ha estat al meu abast. Malgrat la brutal crisi de l'estalinisme a tots els partits; malgrat les reserves amb què es van llegir els nous textos del pretès marxisme creador; malgrat que de 100 vegades puc equivocar-me 90, seguiré essent comunista fins a la mort i seguiré estudiant més regularment Lenin que, malauradament per nosaltres i pel progrés mundial, ha estat oblidat, arraconat per milions de comunistes a tot el món. Aquesta és, en la meua opinió, una de les errades més greus d'Stalin i dels seus corifeus. Hem de tornar a Lenin i llegir-lo amb deteniment i ens ajudarà a orientar-nos en els moments difícils del procés de desenvolupament històric. De tota manera, per conèixer més a fons el leninisme i el marxisme, a més del fet que la medicina ens esclavitzava, per les muntanyes de paper que s'escriuen diàriament, hi ha els anys que limiten la capacitat de treball i la força de treball. Malgrat tots aquests factors negatius, en aquesta autobiografia vull fer constar que mentre pugui, físicament i psíquicament, vull ser un membre actiu del partit, tant en l'elaboració de la política del partit com en la seva aplicació a la vida.

Bucarest, maig del 1965.

Josep Bonifaci Mora

N.B. Per indicació del partit vaig assistir a Viena a un Congrés en defensa de la infància i a un altre sobre la salut del poble; a Helsinki a un Congrés de la pau i l'any 1964 aquí a Bucarest a un Congrés de la FIR vaig fer comunicacions de cadascun (amb excepció del de Helsinki).

La necessitat d'importar cultura marxista

Javier Orduña: *«El teatre alemany contemporani a l'Estat espanyol»*. Barcelona. Institut del Teatre, 1988.

Javier Orduña explica, en aquest llibre, una cosa interessantíssima que pot ésser aplicada, perfectament, a uns altres àmbits de la cultura. El trencament d'una evolució (en aquest cas, la dissolució del drama modern i el procés d'«epització», de sorgiment del «jo èpic») motivat per la Guerra Civil era un buit molt gran. Les necessitats del públic no són (no poden ser) satisfetes amb la producció autòctona. Només això (aquestes necessitats no satisfetes) expliquen «la intensa recepció del teatre alemany contemporani», especialment del «teatre èpic brechtian, una dramaturgia desmitificadora i materialista, atenta a l'entreteniment sensible i intel·lectiu de l'espectador, que duia una considerable flexibilitat envers els cànons tradicionals».

Si bé es parla de Bertolt Brecht des del 1950, la primera representació d'una obra seva a Espanya es va fer a la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona el

1958: va ser *L'excepció a la regla*, traduïda per Feliu Formosa i Joaquim Vilar. I no és Brecht únicament; cal afegir-hi: Friedrich Dürrenmatt, Max Frish, Peter Weiss, Peter Handke.

El treball d'Orduña és, ben segur, exemplar. Però, aquí, ens interessa especialment la seva idea sobre l'entrada del teatre èpic a Espanya, com a resposta a una demanda creixent. Aquesta hipòtesi és, probablement, també vàlida per uns altres camps de la creació artística i del treball filosòfic i científic. Caldria estudiar, amb detall, «la intensa recepció» de Pier Paolo Pasolini, Lucchino Visconti, Dashiell Hammett, l'obra de gent tan diversa com, per exemple, Eric J. Hobsbawm, Adam Schaff, Pierre Vilar o Maurice H. Dobb.

F. R.

Brecht

Els lusíades

Luis de Camoes: «*Els lusíades*»⁴ Barcelona, Edicions Proa, 1989 (Adaptació d'Emili Teixidor, il·lustracions de Miquel Calatayud.)

Adaptació, per al gran públic, amb lletra grossa, del gran poema èpic del poeta nacional portuguès. «*Els lusíades*» va ser publicat, per primer cop, el 1572. D'aleshores ençà, ha esdevingut el llibre, la Bíblia portuguesa. Camoes situarà definitivament, a la nació portuguesa, entre la terra i el mar, entre el món Mediterrani i l'Atlàntic, entre Europa i el món. Car «mentre que les nacions de la rica Europa encara lluitaven entre elles i abandonaven la Terra Santa en poder dels infidels, el minso poble lusità,

«Ja té dominis d'Àfrica a la riba
dins Àsia més que tots és sobirà,
dintre l'immens Brasil nous camps millora
i, si sorgís un altre món, ja hi fóra!»

De fet, al segle XX, ha sorgit «un altre món», el món interior, de la introspecció, el nacionalisme místic i la multiplicació de personalitats: és a dir, el món fascinator de Fernando Pessoa, l'altre poeta nacional portuguès autor d'una obra literària i assagística de proporcions vastes que és, encara, en curs de publicació. En català en tenim ja algunes bones traduccions i els intents de dur-lo a escena ja han produït fruits.

Francesc Roca

L'escultura com a mitjà

«*L'Avantguarda de l'escultura catalana*». Centre d'Art Santa Mònica, setembre-octubre 1989

La classificació establerta pel Comissariat de la mostra (Josep Miquel García) és la següent:

— Primitivistes: Picasso, Casanovas, Manolo, Fidel, Aguilar (1902-1925).

— Evolucionistes: Granyer, Fenosa (1920-1964).

— La via del ferro: Gargallo, Juli González, Àngel Ferrant, Sergi Aguilar, Susana Solano, Jaume Plensa (1929-1939, 1986-...).

— La via de l'objecte: Dalí, Miró, Àngel Ferrant, Leandre Cristòfol, Antoni García Lamolla, Eudald Serra, Antoni Clavé, Villèlia, Tàpies, Brossa, Francesc Torres Manso, Perejaume, J.M. Serra i Aragó, Carles Pazos, Pep Duran Esteve, Jordi Colomer, Joan Rom (1933-...).

— Matèria i forma: Subirachs, Corberó, Manuel Martí, Torres Mansó, Pladevall, Juanpere, Gabriel, Antoni Abad (1956-...).

— Natural i artificial: Antoni Miralda, Pere No-guera, Josep Ponsati, Antoni Llena, Jordi Pablo, F. Torres (1965-...).

Ara, de fet, Primitivistes i Evolucionistes, són recorreguts paral·lels al Noucentisme, «la via del ferro» és Gargallo i Juli González, més obres molt recents, i «Matèria i Forma» és paral·lel al sorgiment de l'Informalisme, a partir dels anys 50. El gruix és, doncs, «la via de l'objecte» que enllaça, en gran manera, amb «natural i artificial».

L'avantguarda de l'escultura és, doncs, la descoberta (feta pel Dadà i el Surrealisme) de l'objecte quotidià, que és descontextualitzat, distorsionat, qüestionat. La interrogació sobre l'objecte és la sospita que plana damunt l'ordre, el vell ordre establert. L'avantguarda, per la via objectual, és, com cal, un revulsiu. A «Natural i artificial», és a dir, des de mitjan anys 60, Pilar Parcerisas explica com «l'escultura s'obre a nous camps d'experiència en principi "no escultòrics" des del punt de vista formalista. Sorgeix una nova categoria d'escultura en la qual el procés, l'atzar, els materials o el lloc són l'element fonamental. Guiada per aquests plantejaments revolucionaris i utòpics, l'escultura es transforma en un camp d'actuació...». Així, «es reivindiquen materials marginals i pobres que, per la seva mateixa pobresa, contenen una altra càrrega d'energia». I sorgeixen «obres febles realitzades en paper, cartró, porexpan, goma escuma, plàstic, matèries artificials que contrastaran amb les naturals, aigua, sorra, terra, llum solar. La natura i el paisatge seran també, des d'un punt de vista ecològic, part integrant de l'obra». Es el cas de l'obra d'Àngels Ribé i Josepina Miralles.

El resultat és una pràctica artística radical, un canvi total en els plantejaments de l'artista, que es troben agudament expressats, per exemple, en l'obra teòrica de Jordi Pablo, quan escriu que cal triar «entre el culte a la personalitat de l'artista o l'art com a transformador dels somnis col·lectius. Entre la sumptuositat dels materials nobles o la coherència ambiental del que és efímer. Entre la producció d'objectes per prestigiar els aristòcrates o la improductivitat de la imaginació i el joc. Entre les cadavèriques "pintura" i "escultura" o el propi mitjà de cada missatge. Entre l'art en funció de la producció o de la gratuïtat i el plaer».

Als 80, la situació varia. Manel Clot, passant de puntetes, escriu, sobtadament, que cal tenir molt en compte fenòmens com «la incidència dels preus i de les presses que una vertiginosa concepció del mercat alenteix», car, com diu Parcerisas, «l'escultura s'ha demostrat en els anys vuitanta seguidora més que mai de les lleis del mercat, de l'oferta, la demanda i el consum». L'avantguarda, en perill, novament.

Francesc Roca

Cal matar el missatger?

Davant la competència no és possible la passivitat. Si els panegiristes de l'economia de mercat tenen raó en algun punt, penso que és, com a mínim, sobre el paper, quan diuen que la competència estimula l'altre a fer-ne front per no veure's bandejat. És clar que, a la pràctica, no tot és tan esportiu i bonic, i pot arribar-se fins a eliminar el competidor ras i curt, que en aquests extrems s'ha arribat al llarg de la història d'això que en diuen «mercats». Altres possibilitats passen per agrupar-se i constituir monòpolis... i llavors ens hem de defensar de la pressió d'aquests, atès que fins i tot poden imposar-nos preus i qualitats, com als super-mercats. I no oblidem els oligopolis (familiars o no), els grups de pressió, les màfies i tota mena de poders fàctics. Perquè feta la llei, feta la trampa, tothom s'espavila com pot i així, sota l'imperi d'aquesta dialèctica terrible, la immensa majoria que no té on emparar-se, ha de malviure.

En el transcurs del seu desenvolupament, les noves tecnologies emergents introdueixen competidors en el camp de l'entreteniment, competidors dels que no ha estat possible deslliurar-se'n. I així és com el cinema (de la mateixa manera que sonor i parlat va enfrontar-se a la ràdio) va sortir-se amb la bona (és un dir) de les lents del tipus «scope» per donar més amplitud i magnificència a la projecció sobre pantalla en examplar aquesta, a més del color, i va bandejar, poc a poc, sota la pressió dels productors, l'acurada fotogènia del blanc i negre, de la seva aconseguïda estètica. Perquè és així com s'avança: la capacitat d'expressió, de síntesi i de bellesa del cinema mut de la dècada dels vint va ser substituïda per la xerrameca i la música estrident dels trenta... però durant els anys felïços (els quaranta, malgrat la guerra) de nou es va aconseguir una síntesi perfecta de la mà del cinema anomenat «negre» i dels «melos» d'un Sirk, posem per cas. La dialèctica de la competència, però, va provocar un nou desequilibri amb la popularització de la televisió, de primer en blanc i negre, com en el cas del cinema, i més tard en color, amb una arma a favor del novíngut contra la qual el cinema no ha pogut competir mai: la seva gratuïtat a la pràctica. Amb un altre avantatge! Ens la portaven a casa i podíem veure-la a qual-sevol hora. I per més que la publicitat, d'una banda, i la bona voluntat dels publicistes del mitjà a l'altra, en fer-nos veure que «anar al cinema» és un acte lúdic, cultural, social fins i tot, de relació inter-personal entre amatents i aficionats de tota mena, el cert és que el cinema (amb un clar culpable, mai no denunciat amb la deguda contundència i claredat) sembla haver perdut la batalla de la mà de l'avidesa de totes les parts, començant pel productor, passant pel distribuïdor i acabant, per tornar a començar, per l'exhibidor. Perquè és prou evident que molts d'ells (llevat, com sempre, d'unes poques excepcions) han menystingut l'espectador, l'han tractat com si fos un ramat que s'ha de dur a pasturar, és a dir, a veure la «ració de cinema» de la setmana. Res a veure amb el grup més re-

duït que veia els films d'estrena i en feia una tria, sense preocupar-se gens ni mica de l'estat del «camp», és a dir, de la resta... Res a veure, tampoc, amb els que «fan» la història del cinema quan escriuen sobre aquest. No hi ha diàleg amb els qui la «pateixen». Tothom ho sap. Ara és fàcil donar totes les culpes a la televisió i oblidar-se dels detalls que han configurat la petita història de la indústria. (Potser les noves generacions no en sàpiguen res de veure els films des de «general», potser des de la darrera filera a dalt de tot del «galliner», des d'on es veia la pantalla del tamany de la d'un televisor a dos metres de la butaca més còmoda de casa, assegut però en una de fusta; ni de veure el «Hamlet» de sir Laurence Olivier des de la primera filera, però a un extrem d'ella, és a dir, veient només unes ombres fugisseres escoltant, això sí, les veus dels qui doblaven les originals en castellà...) I és que els punts de vista elitistes de la «filera set» sempre han estat contraposats amb els dels qui, per majoria absoluta, proporcionen les recaptacions i justifiquen els controls de taquilla, i que només són tinguts en compte a aquest nivell: són els qui paguen. Potser per això es procura no marejar-los massa.

Ens hem de sorprendre, doncs, de la retracció de «les masses»? Aficionar-se a la televisió i desertar de les sales ha comportat un daltabaix a la indústria després de la desfeta gairebé total dels experiments colossalistes del tipus «Cinerama», per exemple. Qui se'n recorda, però? Per sort, la reacció final ha estat la correcta: si no pots amb el teu enemic, uneix-te a ell. És el que ha fet el cinema darrerament, pactant i col·laborant. I això ha comportat un renaixement de la indústria, en tenir també en compte de no repetir certes experiències del passat. Sembla haver-hi més generositat en els tractes, no es pretenen exclusivitats, es preveu la generalització abans que la individualització industrial. Ara cal que tothom es posi d'acord respecte als formats... que no passi com amb els de les cintes de vídeo. (De tota manera, hi ha qui vol diferenciar-se per la via del colossalisme. Es parla un altre cop del cinema circular, que envolta l'espectador. De nou es cau en el «babauisme», la trivialització.)

La bona entesa actual entre el cinema i la televisió, que comporta un ampli ventall de possibilitats a totes les branques de la indústria (i per extensió a tots els professionals del medi) pel que fa al seu desenvolupament, tant a nivells nacionals com d'inter-relacions entre les diverses parts, té això no obstant una faceta absolutament desagradable, conseqüència del predomini al nostre parer inadequat dels interessos comercials, en darrera instància econòmics. Es tracta del vell problema de l'adequació d'un medi al més nou i dominant. Ja va passar alguna cosa de semblant abans no es consolidés arreu el cinema parlat: molts productors, amb fils muts emmagatzemats, se les pensaven totes per tal de comercialitzar-los. I durant els primers temps van proliferar «sistemes de so» insòlits

per proporcionar-lo a films no realitzats amb aquesta nova tècnica... Després, quan es van presentar els primers films sistema «scope», els competidors van treure's una de bona: diversos formats que alteraven, si més no, el fins llavors tradicional del cinema (1 x 1,336); però a més, els exhibidors, sempre tan gassius, abans d'adquirir les lents anamòrfiques es dedicaven a inventar-se formats pel seu compte, alterant el format de les finestretes de la cabina de projecció o utilitzant lents supletòries d'aproximació. Així es va començar a tallar caps o peus a la imatge... i l'engany a l'espectador es va convertir en habitual, eixamplant-lo, només denunciat per uns quants, sense a penes cap resultat, ja que aquesta pràctica encara es fa a molts cinemes.

Però mirem el present, atès que tenim al davant una problemàtica prou significativa. Els escriptors i crítics especialitzats en cinema saben prou bé que *per decisió dels seus propietaris* (i més enllà dels «drets morals» dels autors respectius) són els films els que tenen un o altre format, des del tradicional al panoràmic, fins arribar a l'«scope» i similars. Però també saben que els departaments de comercialització d'aquests propietaris, és a dir, de les productores, tenen un criteri prou diferent del *criteri cultural* que tant els citats escriptors i crítics, com qui escriu aquestes ratlles, respectem. Saben, també, que d'acord amb aquell criteri mercantil, els productors van decidir adaptar (?) els seus films (per això en són els propietaris, «sagrats», és clar, i per tant intocables) a un format adequat (?) per poder ser passats per televisió, utilitzant, per tal d'aconseguir-ho, efectes de «truca» peculiars que presuposen enquadraments i moviments de càmera (?) no previstos en el film original. I són aquests films «especials per televisió» els que són contractats pels ens televisius, amb les dificultats consegüents si es vol trobar còpies en el format original previst pels cinemes...

Però els escriptors i crítics especialitzats en cinema no volen distanciar-se amb les productores, ni amb les distribuïdores ni, molt menys, amb les sales d'exhibició, ja que hi ha una estreta simbiosi entre els uns i els altres que els permet exercir la seva activitat en els mitjans de comunicació amb una certa comoditat tot configurant una peculiar dependència dels uns vers els altres que aquí no és el lloc d'analitzar a fons, però aquests escriptors i crítics especialitzats en cinema, davant el problema, semblen haver trobat el boc expiatori: és la televisió. I parlant d'ella poden «sortir a la foto», com ara es diu, als mitjans de comunicació, i sense comprometre's massa. Per resumir: alhora que es *silencia* l'alteració dels formats dels films, que encara es fa a diverses sales d'estrena, es *denuncia* aquesta alteració del format a la petita pantalla dels televisors domèstics (però no a les còpies en vídeo; d'aquesta no se'n parla, és clar); es tracta de matar el missatger (la televisió) per no tocar els interessos de l'emissor real, les productores.

El mateix es tracta de fer darrerament en haver-se emès per televisió alguns films *acolorits*. I també en això sembla posar-se en evidència, un cop més, la tendència al fariseisme dels nostres «especialistes en ci-

nema»... Ja en la meua joventut s'acolorien les fotografies dels films en blanc i negre (te n'adonaves un cop a dins!) que s'exposaven als vestíbuls dels cinemes, com feien algunes editorials, quan la fotografia en color era a les beceroles, amb el que se'n deien «falses tricromies» per tal d'il·lustrar certes publicacions de gran luxe. Ara bé; el que no es diu és que, de sempre, la majoria dels directors de cinema es venien i segueixen venent-se els seus suposats drets «morals» per un plat de lleties, ni que sigui traduïdes en bons dòlars, un xalet amb piscina i altres encants, inclosos els afalacs publicitaris davant les càmeres i/o les pàgines de les revistes, la qual cosa vol dir que qui mana (atès que treballen sota contracte) és, com sempre, *el productor* i que és aquest qui decidia filmar en blanc i negre o en gloriós technicolor, i és ara també (parlo d'una indústria com cal, i no pas de directors convertits en productors de la pròpia obra que especulen amb els diners de les subvencions per fer cinema si cal inflant pressupostos. I és per això que resto astorat quan es denuncien les emissores de televisió (com aquell que intenta «matar el missatger») per emetre films acolorits, respectant, això sí, amb molta cura el «sagrat dret de propietat» d'un senyor Turner, posem per cas, atès que aquest ha estat, juntament amb una empresa canadenc, qui s'ha especialitzat en aquesta tasca d'innovació tecnològica sobre còpies en vídeo de films en blanc i negre del passat de la seva propietat.

Però el meu astorament és encara més gran quan veig que ningú no protesta (reflexioneu, si us plau) per un fet al meu parer molt més greu: ja no es tracta d'afegir color electrònicament a una còpia en vídeo, sinó de la *substitució literal* del so original dels films per un altre, atès que les veus originals dels actors i actrius veritables ho són per les d'unes altres persones que no veiem; fins i tot, de vegades, de la música original per una altra... per necessitats tècniques del *doblatge*. Ningú (que jo sàpiga) no ha aixecat la veu amb indignació, fins a portar el fet al jutjat, per un atemptat que personalment em sembla molt més condemnable que no pas, en una còpia, acolorir-la com tots, d'infants, hem fet més d'un cop a l'escola. Es tracta, potser, de mesurar les coses de dues maneres diferents? En qualsevol cas, permeteu-me que em posi del costat no d'aquells obrers que als inicis de la revolució industrial pretenien trencar les màquines «perquè prenién llocs de treball», sinó d'aquells altres que intenten veure els aspectes *positius* de tota innovació.

[Pel que fa als «drets morals», potser quan els autors (literaris o de cinema, posem per cas) s'associïn i socialitzin la seva producció de forma cooperativa (foragitant si més no el seu individualisme insolidari i egotista) aquesta dialèctica capital-treball al si de la cultura prendrà un altre caire... Mentre no sigui així, la tasca dels fariseus és entabanar, mitificar, viure a l'esquema dels receptors passius d'això que en diem cultura. Perquè en darrera instància, certs tipus de protesta són, de fet, publicitat indirecta d'allò que es denuncia.]

Romà Oltra i Costa

La sala fosca

Pel·lícules comercials

Segueixo amb el tema del cinema comercial, és a dir, majoritàriament, el cinema USA fet per a ésser venut.

És evident que no sempre encerten el dau i no sempre els hi surt el producte ben acabat i més o menys correcte que esperaven. Per exemple, tenim el cas de «Armas de mujer» (Working Girls) que els ha sortit un rave. Potser el director, Mike Nichols, es pensava que seria fàcil repetir l'excel·lent «Wall Street» d'Oliver Stone, pel sol fet de situar-se al mateix món. Però així, com «Wall Street» era una crònica creïble, dura i cínica com la mateixa vida, aquesta «Working Girls» es perd pels corredors de l'avorriments més insuportable. Potser el director es va refiar dels actors: Harrison Ford, Sigourney Weaver i Melanie Griffith. El resultat és una pel·lícula d'allò més idiota sobre el poder del sexe en el món dels negocis. Fa la impressió que ni Harrison Ford es creu el seu paper, i que Melanie Griffith és una «estrelleta» de Hollywood feta mb l'olla a pressió. Només salvaríem alguna escena a càrrec de la sempre vigorosa Sigourney Weaver, a la qual, després de fer-se amb gorilles salvatges de l'Àfrica, aquests tauronets de Wall Street havien de causar una certa commiseració.

A l'altra cara de la moneda tenim, en canvi, «El turista accidental» (The Accidental Tourist) que ja és tota una altra història. Un producte fantàstic i insòlit. Segurament hi té a veure el guió, basat en la novella homònima d'Anne Tyler. Lawrence Kasdan, el director, té un flac per explicar-nos aquests personatges heterodoxes i simpàtics (gent que es perd pels carrers de la seva ciutat, que no contesta el telèfon, que prefereix no viatjar...). Cal destacar la interpretació de William Hurt, inesperada i superior.

I enmig, «Gorilas en la niebla» (Gorillas in the Mist), com un producte de difícil catalogació (biografia, missatge ecològic...?) Una pel·lícula comercial, és clar, però ni tan creativa com «The Accidental Tourist» ni tan obsoleta com «Working Girls». Ja se sap que el cinema ens col·loca a vegades missatges dubtosos. Què ens vol dir «Gorillas in the Mist»? Segurament allò a interpretar d'una manera directa és que no hi ha res com una bona determinació per arribar a la teva fita. Sí, un missatge ben americà i ben fals. També s'hi pot llucar un cant, força literal, a l'individualisme. No sé, potser el seu di-

rector no es volia complicar tant la vida i només pretenia explicar-nos l'obstinació d'una dona, que potser el va fascinar. Sí, potser Michael Apted només volia explicar-nos la peripècia de l'antropòloga nord-americana Dian Fossey i els seus gorilles, una aventura que no deixa de tenir la seva gràcia. O potser allò que a nosaltres ens fascina no és tant la real Dian Fossey com la màgia que conté el cinema. Uns paisatges africans molt ben filmats, i l'encant cinematogràfic, una vegada més, dels seus actors-mites-déus. I és que no podem oblidar que el cinema, tot i ser un producte comercial elaborat amb anhel (des de l'embolcall fins a l'etiqueta) no pot deixar a part una bona dosi de passió i d'atracció irracionals. Sinó, és clar, ja seria una altra cosa.

Josefa Contijoch

Revistes

* Mensagem (Luanda), 3

J.A.S. Lobito: *Tres novos poetas angolanos*. Yambo, F.X.: *A ocupação militar do Planalto central*. H. Abran-ches: *Alei face ao direito costumeiro*. V. Coelho: *Fol-clore ou cultura popular*. M. Rui: *Literatura infantil*. Unesco: *Etnocídio na África*.

* Vértice (Lisboa), II, 15

A. Guerreiro et al.: *O ano literario de 1988*. A. Lo-pes i L. Reto: *Os syndictos e a crise*. R. Mamorado: *Energia e tecnologias energéticas*. R. Grácio: *Moral e política no Academia de Coimbra*. U. Ricaredo: *Guer-ra a guerra. Memorias de guerra colonial*. V.I. Lenin: *Sobre a questao da dialéctica*. S. Ribeiro: *A CE e os di-reitos sociais*. M.T. Sáemelo: *Os feminismos nos años 80*. J.F. Jorge: *Banda desenhada*.

* C.M. Cahiers Marxistes (Brusselles), 169

M. Godard, cd.: *Europe 92: quelles stratégies pour la gauche?* F. Roca/J.P. Dawance: *Inégalités régionales*. P. Juffermans/B. Marques: *Europe sociale*. G. Dili-guenski/P. Jonckheer: *Europe et monde extérieur*. C. Renard/S. Babas: *Europe politique*.

* Elle (Madrid), 37

Mercedes Soriano: *Contra tiempo, amor*. Jane Haw-king: *Mi vida con un genio*. Victoria Prego: *Cristina Al-meida: «El desamor es una parte vital del amor»*. S. de Cambra: *Bat-mania*. P. Tretiack: *Mujeres turcas ante el peligro*.

* El temps (València), 281 bis

V. Franch: *El vot nacionalista creix*. C.S. Bellmunt: *Vandellòs: pànic als carrers*. A. Punsola: *J. Fernández-Vergara, líder d'Esquerra Socialista*. M. Pollack: *Entre-vista a Tadeus 2 Mazzowiecki*.

* Debats (València), 28

Dossier: *La revolución de Gorbachov*. DD.AA.: *La democracia de los modernos*. DD.AA.: *La nueva inmi-gración, ¿un apartheid europeo?*

* Lluita obrera (Barcelona), 92

J.L. López Bulla: *25 años construyendo la Catalu-nya de los trabajadores*. J.B. Ramos: *Fes teu el català*. J. Benet: *Una llengua per a tothom*. F. Vallverdú: *La normalització lingüística*. J. Presas: *La incorporació de la CSC*. I. Riera: *Polítiques lingüístiques*. F. Candel: *En las zonas obreras*. A. Labrador: *Recuperar la nostra his-tòria*. J.I. Valdivieso: *Las líneas maestras de la PSP*.

* Nuova rivista internazionale (Roma), 9-10/89

Zhao Ziyang: *Appello*. O. Lacis: *Sulla riforma eco-nomica nell'URSS*. G. Vasilou: *Il problema cipriota*. G. Vodolazov: *Bucharin contro Stalin e Trockij*. G. Arba-tov: *La fine della guerra fredda*. G. Hinteregger: *Est e Ouest: le forze dell'attrazione economica*. S. Men'sikov: *La storia delle onde lunghe e i destini del capitalismo*. S. Mamontov: *Un detenuto politico chiamato Cristo*.

* Veu de l'exili català i republicà (Décines), 45

R: 1714. 1934. 1940. 1975. *José del Barrio ha mort*. M. Riera Clavillé: *Una «crida» republicana*.

* New left review (Londres), 177

Lu Yuan: *Two weeks in Beijing*. R. Miliband: *Com-munism and democracy*. N. Bobbio: *The upturned uto-pia*. E. Meiksins Wood: *Rational Choice Marxism: is the game worth the candle?* I. Taylor: *The Hillsborough disaster*. M. Löwy: *Marx on the french revolution*. T. Ea-gleton: *The fall of Oscar Wilde*.

* Debat nacionalista (Barcelona), 7

Editorials: *TV3, Plurilingüisme a l'estat espanyol, Un millenari, Catalunya internacional*. X. Duran: *Pilar Ra-hola*. J. Casajoana: *La nació*. I. Tubella: *El poder*. M. Morro: *Balears*. J. Ferrer: *La cultura i el desplegament*. J. Font: *Cultura nacional*. R. Ribó: *Folklore i èlites*. C. Castellanos: *L'independentisme*. J. Guia: *La Catalunya pendent*.

* Cooperació catalana (Barcelona), 105

DD.AA.: *Albert Pérez Baro: Una vida dedicada al cooperativisme*.

VÉR TICE

nous horizons

